Закон Бізнес

№5 (1044), 28 СІЧНЯ — 3 ЛЮТОГО 2012 Р. НАМ 20 РОКІВ! WWW.ZIB.COM.UA

АНОНС

ПОДАННЯ

Потрійне звільнення

ВРЮ вирішила залишити херсонський суд без половини складу. > СТОР. 2

КОНТРОЛЬ

Кримінальні рамки

РСЗС дослідила причини тривалого розгляду справ у Криму. > СТОР. 2

РІВЕНЬ ЗНАНЬ

Сертифікат «професійної якості»

Кожен суддя повинен мати документи, які підтверджують його кваліфікацію. > СТОР. 6

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Правосуддя за прейскурантом

Суддя, який чинив «корисливе правосуддя», рідко визнає себе винним і до останнього виправдовується, поставши перед ВККС. Але в колегіальному органі знають про людський фактор, тому не зважають на розповіді про хвороби, підступність колег та збіг обставин. > СТОР. 7

ТЛУМАЧЕННЯ

Винятки особистого

КС пояснив, яку інформацію про чиновників можна поширювати, не остерігаючись санкцій. > СТОР. 10

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ

Неуважні залишаються без суду

Платіжне доручення, оформлене з помилками, не сприймається як доказ сплати судового збору. > СТОР. 11

ПОРЯДОК

Право на захист не безмежне

Питання адекватності часу й можливостей, наданих обвинуваченому, слід вирішувати в контексті обставин кожної конкретної справи. > СТОР. 12

ВИРОК

Казус Ландіка

Одкровення сина в судовому процесі налякали батька. > СТОР. 14

МЕТОДИЧНА ДОПОМОГА

Процес у першій інстанції

Зловживанням правами може вважатися послідовне заявлення відводів суддям, що входять до складу відповідної колегії, з одних і тих самих підстав. > СТОР. 17

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ

Одним з напрямів правової реформи стане розвиток кримінальної юстиції в справах неповнолітніх. Про те, що саме має змінитись у ставленні держави до дітей, які «потрапили в конфлікт із законом», розповіла завідувач відділу головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента Марина ПАРІНОВА.

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

Голова Вищого адміністративного суду України Ігор ТЕМКІЖЕВ:

«Кожну копійку керівництву суду доводиться буквально «вибивати»

> СТОР.4

РЕФОРМА

Революція правосвідомості

Європа закликає Україну поквапитися з ухваленням нового КПК

ЮЛІЯ ГАЙДАЙ

Експерти Ради Європи позитивно оцінили проект нового Кримінального процесуального кодексу, який недавно був направлений Президентом до парламенту, і рекомендували прийняти його якнайшвидше. Багато хто з них висловився з цього приводу на круглому столі, присвяченому презентації нового КПК, «крізь призму експертної оцінки Ради Європи». Представництво виявилося значним: окрім глави офісу Ради Європи в Україні Владіміра Рістовскі й керівника представництва ЄС в Україні Жозе-Мануеля-Пінту Тейшейри, в обговоренні взяли участь західні фахівці, що готували експертний висновок, парламентарі, представники Адміністрації Президента, Кабміну, суддівської еліти, відомі юристи й учені.

Західні експерти вітають приведення українського кримінального судочинства у відповідність до європейських стандартів.

Застиглі в часі

Невдовзі Україна нарешті отримає новий КПК. Жити за старим, зразка 1960 року, вже набридло всім — і суддям, і адвокатам, і прокурорам. Про це під час обговорення проекту нового КПК говорила більшість учасників круглого столу. У країні за кілька десятиліть змінилося все, починаючи з назви й закінчуючи державним устроєм, незмінними залишилися тільки правила для учасників кримінального процесу, що вже саме по собі абсурдне. «Кодекс не відповідає вимогам часу, оскільки не в змозі забезпечити ні належного рівня ефективності кримінального судочинства, ні гарантувати дотримання прав людини в кримінальному процесі», — заявив секретар робочої групи з питань реформування кримінального судочинства, радник Президента Андрій Портнов.

Кодекс створювався ще в колишній, тоталітарній реальності. Не дивно, що для нього характерні всі родимі плями радянського часу — надмірний обвинувальний ухил, сприятливі умови для обмеження конституційних прав учасників процесу (такої кількості підслідних, які перебувають під вартою в нас, немає в жодній демократичній країні), архаїчні методи ведення слідства, зайва забюрократизованість. І це далеко не повний перелік.

Красномовна цифра — в Україні ухвалюється в середньому близько 1% виправдувальних вироків, тоді як у західних країнах — 15—20%. Навіть з урахуванням відмінності правових систем ця статистика явно свідчить про те, що «в Данському королівстві» щось не добре.

Крім того, що давно вже назріла внутрішня необхідність реформувати кримінальний процес, є ще й міжнародні зобов'язання, які Україна взяла на себе багато років тому. Скажімо, у висновку ПАРЄ «Про вступ України до Ради Європи» від 26.09.95 №190 підкреслюється необхідність ухвалення нових, побудованих на демократичних принципах, процедур кримінального судочинства.

> Закінчення на стор.3

БЮДЖЕТ

Узаконення актів

ЛЕВ СЕМИШОЦЬКИЙ

Конституційний Суд не заперечив права Кабінету Міністрів на свій розсуд визначати розміри соціальних виплат. При цьому єдиний орган конституційної юрисдикції звернув увагу на те, що урядові нормативні акти із цього питання є обов'язковими для застосування судами.

Такі правові позиції є логічним наслідком попереднього висновку КС, який було зроблено в рішенні від 26.12.2011 №20-рп/2011. Тоді судді КС наголосили, що «розміри соціальних виплат залежать від соціально-економічних можливостей держави». Тобто законодавець, делегувавши Уряду право визначати порядок і розміри соціальних виплат, не вийшов за межі Конституції, позаяк «передбачені законами соціально-економічні права не є абсолютними».

Дещо раніше, у рішенні КС від 8.10.2008 №20-рп/2008, зазначалося, що види і розміри соціальних послуг та виплат потерпілим, які здійснюються Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, встановлюються державою з урахуванням її фінансових можливостей.

Ця ж логіка простежується і в черговому рішенні від 25.01.2012 №3-рп/2012 (суддя-доповідач — Олег Сергейчук), яке було оприлюднене 26 січня. Адже, як зазначено в мотивувальній частині, держава зобов'язана дотримуватися співмірності в наданні соціального захисту та джерел, за рахунок яких він забезпечується. Оскільки джерелом таких виплат є надходження від податків і зборів, держава має забезпечити «справедливий і неупереджений розподіл суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами». З огляду на це завдання, визначене в Конституції, механізм реалізації прав на соціальний захист «може бути змінений державою, зокрема через неможливість їх фінансового забезпечення шляхом пропорційного перерозподілу коштів з метою збереження балансу інтересів усього суспільства».

Водночас КС відзначив, що зміна механізму нарахування й розмірів соціальних виплат та допомоги має свою нижню межу. Адже в разі зменшення розміру виплат не повинна «ставитися під сумнів власне сутність змісту права на соціальний захист».

> Закінчення на стор.2

УДОСКОНАЛЕННЯ

Анкета без надмірностей

МАРИНА ЗАКАБЛУК

Робоча група з удосконалення процедури добору кандидатів на посади суддів, створена за ініціативи Вищої кваліфікаційної комісії суддів, провела своє друге засідання. Якщо минула зустріч була присвячена проведенню спеціальної перевірки претендентів, то цього разу присутні обговорювали проблеми анонімного тестування та кваліфікаційного іспиту. Також чимало часу присвятили анкетам, які кожен з кандидатів подавав до комісії до початку проведення добору.

У законі «Про судоустрій і статус суддів» зазначається, що для участі в доборі потенційних володарів мантій претендент повинен подати пакет документів, серед яких — «анкета, що містить інформацію про нього». Останню має розробити й затвердити ВККС.

> Закінчення на стор.7

2 Новини і коментарі
4 Від першої особи
5 Судова влада
8 Фотофакт
10 Законодавча влада
12 Документ
14 Іменем закону
15 Міжнародне право
16 Weekend
17 Судова практика

61018 ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС

Оформити передплату на газету «Закон Бізнес» можна в будь-якому відділенні зв'язку України

ЦІНА ДОГОВІРНА

4 820105 830014

ВІТАЄМО!

ПЕТРО ГАСЮК
30 січня, 61 рік

Голова підкомітету Комітету ВР з питань європейської інтеграції, представник групи «Реформи заради майбутнього», народний депутат V та VI скликань.

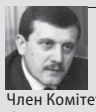

ВАСИЛЬ ПЕТЬОВКА
30 січня, 45 років

Член Комітету ВР з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики, представник фракції блоку «НУНС», народний депутат VI скликання.

УЛЯНА МОСТІПАН
31 січня

Голова підкомітету Комітету ВР у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів, представниця фракції БЮТ — «Батьківщина», народний депутат V та VI скликань.

АНДРІЙ ПАРУБІЙ
31 січня, 41 рік

Голова підкомітету Комітету ВР у закордонних справах, представник фракції блоку «НУНС», народний депутат VI скликання.

ОЛЕКСАНДР СУПРУНЕНКО
31 січня, 41 рік

Член Комітету ВР з питань правосуддя, представник фракції Партії регіонів, народний депутат VI скликання.

СЕРГІЙ ХАРОВСЬКИЙ
31 січня, 50 років

Голова підкомітету Комітету ВР з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, член фракції блоку «НУНС», народний депутат VI скликання.

МИКОЛА КРУЦЬ
1 лютого, 60 років

Член Комітету ВР з питань транспорту і зв'язку, представник фракції блоку «НУНС», народний депутат IV—VI скликань.

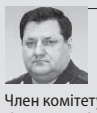

МИКОЛА ПЕТРУК
1 лютого, 62 роки

Член комітету ВР з питань національної безпеки і оборони, представник фракції БЮТ — «Батьківщина», народний депутат V та VI скликань.

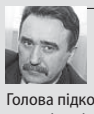

ВІТАЛІЙ КУРИЛО
2 лютого, 55 років

Голова підкомітету Комітету ВР з питань науки і освіти, представник групи «Реформи заради майбутнього», народний депутат V та VI скликань.

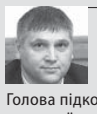

ЮРІЙ МІРОШНИЧЕНКО
3 лютого, 42 роки

Голова підкомітету Комітету ВР з питань правової політики, член фракції Партії регіонів, народний депутат V та VI скликань, представник Президента у ВР.

ПОДАННЯ

Потрійне звільнення

ВРЮ вирішила залишити херсонський суд без половини складу

АНІ ГАЛУК

Під час чергового засідання Вищої ради юстиції представники цього органу врешті поставили крапку у вирішенні долі херсонських законників, однак не на їхню користь: унесли подання про звільнення відразу трьох суддів. Таким чином, якщо їх позбавлять мантій, Генічеський райсуд Херсонської області, в якому працює семеро законників, залишиться майже без половини складу.

Аргументи представників Генічеського райсуду Херсонської області виявились слабким захистом перед численними обвинуваченнями.

Поповнення рядів

На черговому засіданні ВРЮ до представників колегіального органу приєднався новообраний Голова Верховного Суду Петро Пилипчук, який входить до складу Ради за посадою. Останній склав присягу члена ВРЮ 12 січня цього року. Володимир Колесниченко привітав нового колегу та вручив йому нагрудний знак члена ВРЮ. Побажавши П.Пилипчуку плідної праці, члени колегіального органу поринули у звичну роботу.

Для чергової групи претендентів на суддівські посади, котрих рекомендувала кваліфкомісія, співбесіда у ВРЮ виявилася вдалою. Знайти спільну мову з членами Ради змогли 69 кандидатів. Хоча не обійшлося й без зауважень до окремих осіб, а точніше, до їхніх рефератів. Попри високий бал за кваліфіспит, не всім охочим одягти мантію вдалося на такому ж рівні справитися з рефератом, а тому знову лунали претензії щодо письмових робіт. Утім, недоліки рефератів більшість кандидатів виправила усно, відповідаючи на запитання.

Крім того, ВРЮ подарувала другий шанс Владлені Сусловій, яка претендувала на посаду судді Господарського суду Харківської області, та Юлії Карпінській, котра претендувала на вакансію у Вінницькому райсуді Вінницької області.

Як повідомляв «ЗіБ», цим двом кандидатам ВРЮ на попередніх засіданнях відмовила у внесенні подання про призначення на посади. Непрохідним бар'єром для претенденток виявився реферат та невдала співбесіда. Очевидно, пройшовши такий довгий шлях, жінки вирішили не миритися з поразкою, а переконати ВРЮ змінити своє рішення. Вони звернулися до колегіального органу із заявами, в яких прохали про повторний розгляд своїх кандидатур. Зокрема, В.Суслова вказала, що під час невдалої співбесіди була на лікарняному й погано себе почувала, тому не змогла дати правильні відповіді. У підсумку ВРЮ вирішила повернутися до розгляду цих кандидатур.

Також колегіальний орган, розглянувши подання відповідних рад суддів, призначив ряд законників на адмінпосади. Зокрема, в Новогродівському міському суді Донецької області головуватиме Олександр Пархоменко, в Суворовському райсуді м.Одеси — Микола Погрібний. Крісло очільника Господарського суду Кіровоградської області займе Володимир Балик, а Господарського суду Полтавської області — Валерій Ціленко.

«Арсенал» порушень

У цілому більшості претендентів як на суддівські посади, так і на адміністративні пощастило переконати ВРЮ у своїх благих намірах.

Чого не скажеш про трьох володарів мантій, які опинилися за крок до їх позбавлення. Йдеться про суддів Генічеського райсуду Херсонської області Юрія Стребкова, Олександра Шкіндера та Олександра Волвенка, стосовно яких була внесена пропозиція про звільнення за порушення присяги. Автор такої ініціативи, член ВРЮ Володимир Висоцький за результатами перевірки дійшов висновку, що в діях останніх є ознаки порушення присяги.

Це вже не перша перевірка, що відбувалася в суді. Раніше туди навідувалася рада суддів, представники ДСАУ та інші посадовці. Фактично всі залишали суд з негативними враженнями. Зокрема, за словами В.Висоцького, в «арсеналі» порушень законників — неявка на роботу понад місяць без поважних причин, неповага до колег, численні відмови брати справи до свого провадження, що призвело до нерівномірного навантаження в суді, нехтування правами громадян. І цей перелік, як наголосив доповідач, можна продовжувати.

За словами голови ВРЮ, ситуація в суді катастрофічна. «Люди взагалі перестали вірити, що така установа існує. Надходять численні скарги на адресу керівництва суду», — наголосив В.Колесниченко.

На своє виправдання судді категорично заперечували всі претензії, мовляв, ці відомості неправдиві, а перевірки — необ'єктивні. «За основу беруться самі слова, не підкріплені фактами» — переконував Ю.Стребков. У залі ВРЮ розгорілася гостра дискусія. Фактично на кожне запитання членів Ради відповідь суддів зводилася до того, що обвинувачення на їхню адресу — це наслідки конфлікту, що виник після вказівок голови Апеляційного суду Херсонської області. Як переконували судді, останній наказав їм діяти у відповідності з його розпорядженнями. Натомість законники заперечили, мовляв, чинитимуть згідно із законом. І відтоді, за словами останніх, їх намагаються позбавити мантій. Натомість, зазначив В.Колесниченко, конфлікт у суді призвів до того, що служителі Феміди усунулися від виконання свого прямого обов'язку — здійснення правосуддя.

«Ніякої катастрофи в суді немає. Справи розглядаються відповідно до закону. Перед вами чесні судді», — запевняв О.Шкіндер.

Проте переконати членів ВРЮ у своїй сумлінності суддям не вдалося. Порадившись за зачиненими дверима, колегіальний орган проголосував за внесення подання про їх звільнення.

БЮДЖЕТ

Узаконення актів

Закінчення, початок на стор.1

Якщо раніше єдиний орган конституційної юрисдикції дотримувався думки, що розміри соціальних виплат мають установлюватися безпосередньо в законі, то в рішенні №3-рп/2012 судді КС дійшли висновку, що державні соціальні стандарти та гарантії можуть визначатися як законами, так й іншими нормативно-правовими актами, зокрема постановами КМ. Адже, за Конституцією, саме Уряд розробляє проект закону про держбюджет і забезпечує його виконання. А для цього Верховна Рада може надати Кабміну право встановлювати в передбачених законом випадках порядок та розміри соціальних виплат, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету.

При цьому, йдеться в рішенні, нормативно-правові акти Кабміну, якими регулюються бюджетні відносини, зокрема питання соціального захисту за рахунок коштів держбюджету, є складовою бюджетного законодавства відповідно до п.5 ч.1 ст.4 Бюджетного кодексу. Таким чином, вирішуючи справи щодо соціального захисту, суди зобов'язані «застосовувати урядові акти, прийняті на підставі і на виконання Бюджетного кодексу, інших законів, у тому числі закону про державний бюджет на відповідний рік».

Щоправда, як у цьому рішенні, так і в попередньому Суд не обтяжував себе аналізом співвідношення обов'язків держави щодо збалансованості бюджету та ст.22 Конституції, яка має унеможливлювати звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Схоже, на бюджетні відносини віднедавна ця гарантія не поширюється.

Тепер тільки від Кабміну слід вимагати належного соціального захисту.

КОНТРОЛЬ

Кримінальні рамки

РСЗС дослідила причини тривалого розгляду справ у Криму

СЕРГІЙ МИЛОГРАДОВ

Рада суддів загальних судів продовжила вивчення стану розгляду кримінальних справ. Цього разу члени органу самоврядування ділилися враженнями від поїздки в Крим. І хоча в цілому ситуація там непогана, Вищу кваліфікаційну комісію суддів рада попросила поспілкуватися з одним із законників.

Спільні підрахунки

Засідання РСЗС 25 січня розпочалось із розгляду фінансових питань. З 1 січня набули чинності положення стст.129, 130 закону «Про судоустрій і статус суддів», які визначали правила виплати суддівської винагороди та оплати відпусток. Однак фінансові розрахунки виявилися складними, а тому в законників виникло чимало запитань. Багато хто з них сподівався отримати відповідь від ради, у свою чергу орган суддівського самоврядування, аби не бути голослівним, звернувся за поясненнями до Державної судової адміністрації.

Представники ДСАУ завітали на засідання ради й донесли своє бачення законодавства. Законників найбільше цікавило питання, скільки в кінцевому підсумку вони мають отримувати коштів і яким чином ті нараховуються. Як пояснили в судовій адміністрації, винагорода складається з посадового окладу та кількох видів доплат.

З початку цього року розмір окладу для законників у місцевих судах становить 8 мінімальних заробітних плат (на сьогодні це 8584 грн.). До цієї суми додаються такі «бонуси»: за вислугу років (від 15 до 80% посадового окладу), за наукові ступені (15% окладу для кандидатів і 20% — для докторів), за доступ до державної таємниці (залежно від ступеня її секретності 5 або 10%), також доплати передбачені за обіймання адмінпосад (10% — головам, 5% — заступникам).

Здавалося б, має вийти немала сума, і навіть щойно призначений суддя, без адмінобов'язків і без ступеня, отримуватиме 9871,6 грн. Але очікувати нарахування саме такої суми не варто: з винагороди стягується спочатку соціальний внесок, а потім прибутковий податок. Як наслідок, «згорає» близько 20% суми.

«Реальне забезпечення суддів зменшується, бо зараз більше коштів відраховується», — висловив своє невдоволення фінансовими нововведеннями голова РСЗС Павло Гвоздик. Однак відповісти на це представникам ДСАУ було, по суті, нічого: закони приймають не вони. Суддям залишається очікувати на поетапне збільшення мінімальної зарплати (цього року вона має зростати 4 рази і в грудні сягне 1134 грн.) та щорічного перерахунку обсягу посадового окладу (з 1 січня 2013р. він становитиме 10 «мінімалок» та поетапно підвищуватиметься до 15.)

Працювати як платять?

П.Гвоздик звернув увагу на той факт, що в судах багато вакансій і законникам доводиться працювати понаднормово, за що їм нічого не доплачують. При цьому, на думку голови РСЗС, це не узгоджується з Кодексом законів про працю. «Суддівська винагорода регулюється цим законом, Конституцією та не може визначатися іншими нормативно-правовими актами», — відповіли на ініціативу представники ДСАУ, процитувавши закон «Про судоустрій і статус суддів». Невдоволені цією позицією, члени ради відзначили, що в такому разі варто було б обмежити навантаження, адже фактично за додатково виконану роботу немає жодних стимулів. Натомість є санкції за тривалий розгляд справ.

Завершуючи обговорення, члени ради запропонували ДСАУ направити листи з поясненнями до всіх судів, щоб і там краще розумілися на фінансових питаннях.

Чистка в автономії

Крім матеріальних проблем, РСЗС проаналізувала і стан розгляду кримінальних справ. Члени ради побували в Криму, де відвідали апеляційний суд і 8 судів першої інстанції.

Як констатував заступник голови РСЗС Олександр Симонець, у цілому в регіоні дотримуються розумних строків розгляду кримінальних справ, але бувають ситуації, коли суд затягує з рішенням. Особливе занепокоєння органу самоврядування викликають випадки, коли підозрювані тривалий час перебувають під вартою. Тому рада закликала активізувати роботу кураторів суддів щодо надання методичної допомоги при розгляді таких справ.

Найбільше невдоволення членів РСЗС викликала робота судді Кіровського районного суду АР Крим Олександра Чулупа. За словами О.Симонця, він не тільки затягує розгляд, але й демонструє непрофесіоналізм, низьку грамотність і не поспішає здавати в архів уже розглянуті справи. Щоб розібратись у цій ситуації, рада запросила до Києва як самого законника, так і очільника суду.

«Він непогана людина, але дуже неорганізований», — охарактеризувала О.Чулупа голова Кіровського районного суду Бардо Бердієва. За її словами, вона намагалася йому пояснити, як слід працювати, але зробити це не вдалося. Врешті-решт довелося звернутися до Вищої кваліфікаційної комісії суддів з питанням про притягнення законника до дисциплінарної відповідальності. Таке ж рішення за результатами обговорення прийняла рада.

Звернути увагу на затягування розгляду справ пообіцяв присутній на засіданні голова Апеляційного суду АР Крим Валерій Чорнобук. «Я проконтролюю всі кримінальні справи, які розглядаються більш ніж півроку. Зранку робочий день починатиметься із цих справ і ввечері закінчуватиметься цими справами», — зазначив він і запросив членів ради приїхати ще раз через 6 місяців. Після цього можна буде сказати, наскільки ефективними були результати минулої перевірки і чи принесло користь звернення до ВККС.

ПОЗИЦІЯ

Адвокат — право, а не обов'язок

Обмеження кількості захисників у новому КПК не суперечить міжнародним стандартам

ОЛЕКСІЙ ПИСАРЕВ

Закордонні юристи та дипломати позитивно оцінюють підготовлений проект Кримінального процесуального кодексу. Не викликають у них зауважень навіть неоднозначно оцінені в нас положення, як, наприклад, право відмовлятися від адвоката. Євроексперти нагадують, що кожен має право захищати себе самостійно й кодекс передбачає достатньо норм, які дозволять довести свою правоту.

Європейські експерти знайшли спільну мову з авторами проекту КПК.

Офіційна підтримка

Під час круглого столу «Презентація та обговорення проекту Кримінального процесуального кодексу України крізь призму експертного висновку Ради Європи», організованого Радою Європи й Адміністрацією Президента в рамках спільної програми ЄС і РЄ «Посилення боротьби з жорстоким поводженням і безкарністю», журналісти мали змогу поспілкуватись із закордонними фахівцями, котрі працювали над аналізом унесеного до парламенту проекту КПК.

Голова офісу Ради Європи в нашій країні Владімір Рістовскі переконаний, що новий кодекс посилить забезпечення прав людини. Він нагадав, що висновок РЄ щодо проекту КПК було надіслано ще на початку листопада минулого року. Після цього відбулися два етапи консультацій — спочатку в Страсбурзі, а потім у Києві. Покращити норми кодексу, за його словами, мав і круглий стіл.

Позитивно оцінює проект і керівник представництва ЄС в Україні Жозе-Мануель-Пінту Тейшейра. Дипломат сподівається, що парламент ухвалить новий КПК вже найближчим часом. «Приведення українського кримінального судочинства до європейських стандартів не може не вітатися євроспільнотою», — наголосив він.

Звісно, журналістів найбільше цікавили спірні положення проекту. Наприклад, обмеження кількості адвокатів, присутніх на судовому засіданні. Однак експерт РЄ Лорена Бахмайєр проблеми в цій нормі не вбачає. «Обвинувачений має право найняти стільки адвокатів, скільки захоче, але їх присутність у залі судового засідання може бути обмежена», — наголосила вона. За словами експерта, якщо на засідання прийде 10 захисників, то вони можуть просто не поміститись у приміщенні.

Підтримує таку точку зору й радник глави держави — керівник головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента Андрій Портнов. «Це обмеження встановлене для того, щоб не затягувати судовий процес і кримінальне провадження. Ми вважаємо, що 5 адвокатів достатньо, щоб представити будь-яку людину», — пояснив він.

Захист чи самозахист?

Ще одна норма, з якою не погоджуються в адвокатських колах, — можливість підозрюваного відмовитись від послуг професійного захисника на ранній стадії процесу без присутності самого адвоката. На думку деяких юристів, це положення призведе до того, що слідчі примушуватимуть громадян відмовлятися від адвоката, а це, у свою чергу, дозволить вибивати показання.

На захист запропонованої норми виступив експерт РЄ Ерік Сванідзе. «Я не думаю, що всіх затриманих слід змушувати користуватися послугами адвокатів. У законодавстві багатьох країн світу існує можливість для затриманого відмовитися від захисника», — пояснив він свою позицію. Значно важливіше, на думку експерта, те, що новий КПК прописує ряд положень, які мають захистити підозрюваного. Наприклад, судовий контроль за триманням під вартою, доступ до лікаря, вдосконалення системи реєстрації затриманих.

За словами А.Портнова, після прийняття КПК тортури й тиск на підозрюваного стануть просто безглуздими, адже відповідно до проекту докази оцінює безпосередньо суд. «Навіть якщо підозрюваного змусять зізнатися, суд не зможе спиратися в обвинувальному вироку на такі докази, не дослідивши їх», — додала Л.Бахмайєр.

Однак усі розуміють, що самого лише прийняття КПК недостатньо — потрібно працювати над іншими аспектами кримінального процесу. За словами Ж.-М.-П.Тейшейри, передусім слід звернути увагу на вдосконалення культури кримінального судочинства.

До подальших реформ готуються і в Адміністрації Президента. «На черзі в нас закони про адвокатуру і прокуратуру, які мають доповнити ту систему й ідеологію, яка викладена в КПК. Одночасно із цим ми будемо напрацьовувати новий закон про кримінальні проступки», — пообіцяв А.Портнов. Радник глави держави визнав, що паралельно займатися реформами у всіх цих галузях дуже складно, адже новації мають бути збалансовані. Та, незважаючи на це, можна сподіватися, що вже найближчим часом у парламенті з'являться наступні проекти.

РЕФОРМА

Революція правосвідомості

Європа закликає Україну поквапитися з ухваленням нового КПК

Закінчення, початок на стор.1

З моменту створення робочої групи кипіла невидима робота: регулярно відбувалися консультації, зустрічі, наради. У розробці проекту брали участь міжнародні експерти, вчені, судді, адвокати, представники ГПУ, МВС і багатьох інших органів. Природно, не обходилося без суперечок, адже, скажімо, у прокурорів і адвокатів запевно не могло бути однакових побажань.

«На різних етапах роботи над проектом кодексу між учасниками дискусій існувало досить широке коло суперечностей, проте за допомогою консультацій, обговорень і пошуку спільних рішень їх практично повністю вдалося подолати, — розповів під час круглого столу А.Портнов. — Окремо слід відзначити роль у процесі роботи над проектом глави держави, який особисто провів кілька нарад і обговорень щодо вирішення найбільш спірних питань і завдяки твердій позиції якого з приводу необхідності проведення реформи цей процес вийшов на фінальну стадію».

Незважаючи на інформацію, яка періодично з'являється в ЗМІ, про те, що в Європі проектом КПК задоволені не повною мірою, з'ясувалося, що в цілому документ оцінений західними фахівцями позитивно. Більш того, з ухваленням документа не варто зволікати — таку думку висловив експерт РЄ Ерік Сванідзе.

Керівництво представництв європейських міжнародних організацій в Україні теж підтримало проект. «Ми дуже сподіваємося, що організація нинішніх суспільних дебатів прискорить уведення цього законодавчого акта, який посилює забезпечення прав людини», — заявив глава офісу Ради Європи в Україні Владімір Рістовскі. «Приведення українського кримінального судочинства у відповідність до європейських стандартів не може не вітатись євроспівтовариством», — підкреслив Ж.-М.-П.Тейшейра, відповідаючи під час прес-конференції на запитання кореспондентки «ЗіБ». Правда, він додав, що, крім чинного закону, є й інші аспекти кримінального процесу, які слід удосконалювати. Це перш за все сама культура українського кримінального судочинства.

Ментальна проблема

Практично кожен з учасників круглого столу підкреслював революційність нового кодексу, називав його «проривом», «величезним кроком уперед» і т.п. Рівень новелізації репрезентованого документа дійсно вражає. Скажімо, одне з головних його досягнень, яке відзначали й українські, і західні експерти, — це поява в кримінальному процесі змагальності сторін, «вирівнювання» прав прокурорів і адвокатів (наприклад у частині подання доказів до суду). Представники захисту можуть залучати експертів на договірних умовах, отримувати доступ до речових доказів і документів та вилучати їх, клопотати про проведення слідчих (розшукових) дій, брати в них участь і оскаржувати відмову в їх проведенні слідчому судді.

Повністю змінюється концепція досудового слідства. Оперативно-розшукова діяльність і слідство відтепер здійснюватимуться в рамках єдиного процесу розслідування, що, погодьтеся, цілком логічно, адже це два боки однієї медалі. Фактично стадії дізнання й досудового слідства, раніше роздільні, об'єднуються. При цьому зникає формальний етап порушення кримінальної справи, натомість з'являється Єдиний реєстр досудових розслідувань.

Ще одна новація проекту — введення поняття «кримінальна провина» (до речі, через деякий час повинен бути прийнятий відповідний закон).

«Проектом пропонується ввести нову категорію «кримінальні правопорушення». За критерієм тяжкості вони поділятимуться на злочини та кримінальні проступки. Проект КПК, запроваджуючи поняття «кримінальний проступок», не дає визначення та складу цього різновиду кримінального правопорушення (це має стати предметом регулювання окремого закону), а лише детально прописує процедуру розгляду таких правопорушень, у тому числі й спрощених, — розповів А.Портнов. — Зокрема, у разі, якщо підозрюваний беззаперечно визнав свою винуватість у вчиненні кримінального проступку, не оспорює встановлених досудовим розслідуванням обставин і згоден з розглядом обвинувального акта за його відсутності, а потерпілий не заперечує проти такого розгляду, суд за клопотанням прокурора матиме право розглянути обвинувальний акт у спрощеному порядку, без проведення слухання в судовому засіданні».

Згідно з проектом нового кодексу всі негласні слідчі дії можуть здійснюватися тільки при розслідуванні тяжких і особливо тяжких злочинів. Істотно зменшуються строки провадження в кримінальних справах. Розширюється досудовий контроль на стадії досудового розслідування, уводиться інститут «слідчого судді». З'являються нові запобіжні заходи, не пов'язані з позбавленням волі, що в принципі повинне сприяти зменшенню кількості підслідних у СІЗО. Утім, перераховувати можна ще довго. Варто тільки додати, що кодекс пропонує внести зміни майже до 70 законів — аби привести їх у відповідність із новими нормами. І справді революція.

Західні експерти під час обговорення по кісточках, а точніше по статтях, розібрали новий проект. Більшість висловлених раніше зауважень розробниками нового КПК були враховані. Звичайно, і цього разу не обійшлося без критики: щось пропонувалося доповнити, щось прибрати. Але всі експерти сходилися на тому, що недоробки, які залишилися, можна усунути. «Верховна Рада з урахуванням експертних висновків допрацює цей законопроект до другого читання і прийме його. І, думаю, буде ще одна стадія, коли практика життя відкоригує його остаточно», — поділився думкою перший заступник голови Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Володимир Олійник.

Мабуть, найсерйозніший момент, що викликав деякі суперечності серед фахівців, — це роль прокуратури в оновленому кримінальному процесі. Проект відбирає в наглядового органу деякі функції, зокрема слідчу. Правда, тільки в п'ятирічній перспективі. Більшість експертів висловлюються за позбавлення прокуратури ще й багатьох інших повноважень. У самій же прокуратурі хоч і погодилися на перехідний п'ятирічний період, про який просили, проте урізуванням своїх функцій не цілком задоволені. Від її представників часто можна почути коментарі: «Хто ж вестиме слідство у справах проти міліціонерів або есбеушників? А чиновниками хто займатиметься?» Проте, мабуть, прокуратурі в недалекому майбутньому все-таки доведеться попрощатися з роллю «усевидячого ока». До речі, європейські колеги порушили питання про створення нового органу, який розслідував би злочини, що нині належать до сфери компетенції прокуратури.

Деякі розбіжності викликало й обговорення повноважень Верховного Суду. Скажімо, заступник Голови ВС Анатолій Редька відзначив, що необхідно забезпечити право безпосереднього звернення до ВС, а також розширити перелік підстав для перегляду ВС рішень вищих спеціалізованих судів. На думку Анатолія Івановича, у Верховного Суду повинні з'явитися право законодавчої ініціативи і право давати роз'яснення. Але з таким висновком не погодився голова Ради суддів загальних судів Павло Гвоздик. «Не потрібно перетворювати ВС на суд першої інстанції, куди може звернутися кожен охочий, — заявив він. — У такому разі ВС буде завалений справами, як було донедавна, і не зможе виконувати свою головну функцію — забезпечення єдності практики застосування законодавства».

У частини фахівців викликало також запитання передбачене в проекті введення в Україні континентальної моделі суду присяжних — шефенів. А.Портнов визнав, що положення, які стосуються суду присяжних, ще не цілком прописані, до того ж автори враховували й без того обмежені можливості бюджету України, тому над цим моментом ще потрібно попрацювати.

Прикметно, що всі без винятку західні експерти, з якими вдалося поспілкуватися (а це представники різних країн і культур), не змовляючись, хвалили проект КПК, але при цьому так само одностайно називали одну й ту ж проблему, яка заважатиме його реалізації на практиці. Проблема ця — ментальність, склад розуму, спосіб мислення. Наші судді, прокурори, адвокати звикли працювати в колишній системі, грати за старими правилами. Їм доведеться багато в чому змінюватись. Одна справа — заявити про те, що ти готовий працювати за новим кодексом, інша — почати його реально застосовувати на практиці. У когось це вийде, комусь, можливо, доведеться піти. Але, очевидно, це та проблема, яку Україна має розв'язати самостійно, без допомоги Заходу.

ПРЯМА МОВА

ВЛАДІМІР РІСТОВСКІ, ***глава офісу Ради Європи в Україні:***

— Я можу покластися на слова наших експертів про те, що на цей час 99% наших рекомендацій було враховано. У цілому проект КПК відповідає європейським стандартам у сфері кримінальної юстиції та побудований на принципах Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Отже, ми позитивно оцінюємо розробку цього документа та його подальше ухвалення.
Що стосується недоліків, згаданих під час нашої дискусії, то вони можуть бути усунені найближчим часом, а також у ході подальших реформ.
Боротьба з корупцією — це один з пріоритетів нашої співпраці. Сподіваюся, що взаємодія з міжнародними організаціями допоможе проведенню відповідних подальших реформ в Україні, у подоланні корупції.

ДЖОН Ч.ЕНГСТРОМ, ***радник з правових питань Департаменту юстиції США і Посольства США в Україні:***

— Ми дуже тісно співпрацювали з робочою групою з питань реформування КПК, і це був позитивний досвід. Прийняття нового КПК дасть великий потенціал для проведення значних реформ в українській правовій системі. Це великий крок уперед, і я тут бачу шанс, що ситуація в Україні може змінитися на краще.
Ключовий момент — це, звичайно ж, імплементація КПК. Це буде дуже важкий процес, він потребуватиме значних тренінгів і до певної міри зміни мислення основних учасників української правової системи. Думаю, це щось нове для них, і зміна правил гри вимагатиме зміни підходів для багатьох «гравців», уключаючи прокурорів, суддів й адвокатів.
Цей проект оцінений експертами Ради Європи, й оцінка в основному була схвальною, за винятком кількох моментів. Я сподіваюся, що кострубатості, які були згадані під час конференції, будуть узяті до уваги парламентом і виправлені перед тим, як новий КПК приймуть остаточно.

ЕРІК СВАНІДЗЕ, ***експерт Ради Європи:***

— У проекті КПК — величезна кількість новел. Важко виділити якийсь один момент, це зміна всієї системи в цілому. Проект представляє у своєму роді революційні зміни в системі досудового слідства, міняє її концепцію. Наприклад, з його ухваленням зникне необхідність формального порушення кримінальної справи, процедура починатиметься відразу ж, із моменту повідомлення про скоєння злочину. Зменшується кількість слідчих органів — до трьох. Зокрема, слідчі функції втрачає прокуратура, хоч і в п'ятирічній перспективі.
Суттєво розширюються гарантії свобод людини. Розширюється принцип змагальності судового процесу, і процесуальні права захисту й обвинувачення «вирівнюються».
Один з ваших парламентарів сказав: ще кілька років тому він не міг навіть уявити, що сьогодні ми обговорюватимемо такого роду документ, так що часи змінюються. Можливо, деякою мірою це вводиться згори, але Україні все-таки потрібно з чогось починати. І КПК — дуже важлива цеглинка в стіні нової правової системи, що будується в Україні, важливий крок у зміні мислення юристів і суспільства в цілому.

ДЖЕРЕМІ МАК-БРАЙД, ***адвокат (баристер), голова наукового комітету Агентства з основоположних прав Європейського Союзу:***

— У проекті нового КПК є принципова зміна, яка істотно посилить змагальність процесу: якщо раніше справа контролювалася виключно прокурором, то тепер збільшується вплив адвоката. Ця модель досить поширена в інших країнах, але нова для України. Такі зміни вимагають величезних зусиль усіх учасників процесу. Раніше важко було гарантувати реальний захист прав, тому що прокуратура завжди домінувала.
Змінити систему буде непросто, але це важливий крок для України. Головне — змінити мислення, традиційне для пострадянських країн. Скажімо, суддям теж потрібно вчитися бути критично налаштованими відносно прокурорів. Думаю, це властиво традиційній соціалістичній моделі — коли судді ставляться з деяким пієтетом до обвинувачення. Це те, що в крові в людей, те, що дуже важко змінити.
З проблемою ментальності пов'язана й проблема корупції. Щоб запобігти корупції, потрібно усунути її причини. Перш за все потрібно платити суддям гідну зарплату. Я думаю, зараз багато що змінюється в цьому напрямку. Але, якщо суддям платять маленьку зарплату, виникає ризик корупції.
У вашій країні є також питання «корупції під тиском» (selfcorruption). Це не класична корупція, адже люди не отримують грошей, якоїсь матеріальної вигоди, а лише поступаються під тиском. І тут дуже важлива консолідуюча роль вищих судів. Якби вони в Україні дали посил іншим суддям, це могло б щось змінити.

БЕЗСТРОКОВО

Верховна Рада України
Постанова

Про обрання суддів

Відповідно до пункту 27 частини першої статті 85, частини першої статті 128 Конституції України Верховна Рада України
ПОСТАНОВЛЯЄ:
Обрати на посади суддів безстроково:
апеляційного суду Волинської області
• БОВЧАЛЮК Зоряну Аркадіївну;
Феодосійського міського суду Автономної Республіки Крим
• ХОЖАІНОВУ Оксану Василівну;
Ямпільського районного суду Вінницької області
• ЛЮБИНЕЦЬКУ-ОНІЛОВУ Аллу Григорівну;
Баглійського районного суду міста Дніпродзержинська Дніпропетровської області
• ПОГРЕБНЯК Тетяну Юріївну;
Бердянського міськрайонного суду Запорізької області
• ПРІНЬ Інну Павлівну;
Білоцерківського міськрайонного суду Київської області
• ГАПОНЕНКА Анатолія Петровича;
Жовтневого районного суду міста Луганська
• СТЕПІНУ Олену Сергіївну;
Малиновського районного суду міста Одеси
• СТАРІКОВА Олексія Олександровича;
Суворовського районного суду міста Одеси
• ШЕПІТКА Івана Григоровича;
Карлівського районного суду Полтавської області
• МИРОНЕЦЬ Олену Костянтинівну;
Котелевського районного суду Полтавської області
• ЦВІТАЙЛА Павла Вікторовича;
Краснопільського районного суду Сумської області
• КОСАР Алевтину Іванівну;
Гусятинського районного суду Тернопільської області
• ЦВИНТАРНУ Тетяну Миколаївну;
Коропського районного суду Чернігівської області
• ГРУШКА Олександра Петровича;
Ріпкинського районного суду Чернігівської області
• ПАВЛЕНКО Ольгу Владиславівну;
Деснянського районного суду міста Києва
• КЛОЧКО Інну Василівну;
Оболонського районного суду міста Києва
• ДЕВ'ЯТКА Владислава Володимировича;
Печерського районного суду міста Києва
• КОЗЛОВА Руслана Юрійовича;
Закарпатського окружного адміністративного суду
• ШЕШЕНЮ Олексія Миколайовича.

Голова Верховної Ради України
В.ЛИТВИН

м.Київ,
12 січня 2012 року
№4322-VI

Верховна Рада України
Постанова

Про обрання суддів

Відповідно до пункту 27 частини першої статті 85, частини першої статті 128 Конституції України Верховна Рада України
ПОСТАНОВЛЯЄ:
Обрати на посади суддів безстроково:
Нижньогірського районного суду Автономної Республіки Крим
• ЧЕРНЕЦЬКУ Валерію Валеріївну;
Луцького міськрайонного суду Волинської області
• ОЛЕКСЮКА Андрія Володимировича;
Димитровського міського суду Донецької області
• ПЕТУНІНА Ігоря Владиславовича;
Ленінського районного суду міста Донецька
• ДАНИЛЮК Ольгу Станіславівну;
Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області
• МАРГИТИЧ Оксану Іванівну;
Шевченківського районного суду міста Запоріжжя
• ГОНЧАР Марину Сергіївну;
Рокитнівського районного суду Рівненської області
• ФЕХУ Тамілу Степанівну;
Глухівського міськрайонного суду Сумської області
• МОРГУНА Олексія В'ячеславовича;
Фрунзенського районного суду міста Харкова
• ТАРАСОВУ Ірину Валеріївну;
Маньківського районного суду Черкаської області
• КОСТЕНКА Андрія Івановича;
Семенівського районного суду Чернігівської області
• ГНИПА Олександра Івановича;
Новозаводського районного суду міста Чернігова
• ДЕРКАЧА Олександра Григоровича;
окружного адміністративного суду Автономної Республіки Крим
• КУДРЯШОВУ Анастасію Миколаївну.

Голова Верховної Ради України
В.ЛИТВИН

м.Київ
12 січня 2012 року
№4323-VI

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

Голова Вищого адміністративного суду України Ігор ТЕМКІЖЕВ:

«Кожну копійку керівництву суду доводиться буквально «вибивати»

***Ігор ТЕМКІЖЕВ** народився 21 червня 1958 р. в м.Донецьку. У 1989 р. закінчив Київський державний університет ім. Т.Г.Шевченка за спеціальністю «Правознавство», кваліфікація — юрист. Професійну діяльність розпочав у 1989 р. державним арбітром Донецького обласного держарбітражу (з 1991 р. — Арбітражний суд Донецької області). У лютому 1993 р. обраний суддею Арбітражного суду Донецької області (з 2001 р. — Господарський суд Донецької області). З 2002 р. — заступник голови, а з 2005 р. — голова Господарського суду Донецької області. У грудні 2010 р. став суддею Дніпропетровського апеляційного господарського суду і цього ж місяця призначений головою установи. 17 листопада 2011 р. І.Темкіжева обрано суддею Вищого адміністративного суду, а 30 листопада Вища рада юстиції призначила його головою ВАС. Заслужений юрист України.*

МАРИНА ЗАКАБЛУК

Торік у Вищому адмінсуді змінилося керівництво: Олександр Пасенюк, котрий очолював ВАС від початку його створення, перейшов до Конституційного Суду, а його крісло зайняв Ігор Темкіжев. Посада голови для нього не нова, адже свого часу Ігор Хажмуридович очолював місцевий та апеляційний господарські суди. Хоча Вища рада юстиції призначила І.Темкіжева керівником ВАС не так уже й давно, він одразу з головою поринув у справи. Зокрема, наразі на порядку денному — зменшення навантаження на служителів Феміди. Для цього насамперед потрібно вирішити питання з масовим надходженням до судів справ щодо соціальних виплат. Вихід із цієї ситуації є, уважає голова ВАС. Це — встановлення законодавчого зобов'язання для суб'єктів владних повноважень виконувати рішення судів у аналогічних справах. Також Ігор Хажмуридович поділився своїми новаторськими ідеями щодо вдосконалення адмінсудочинства й розповів про особисті захоплення.

«Судді не працюють у вакуумі»

— Ігорю Хажмуридовичу, перш ніж розпочати інтерв'ю, хочемо привітати вас із призначенням та побажати успіхів у покращенні репутації адміністративних судів, у пошуку шляхів удосконалення Кодексу адміністративного судочинства. Поділіться, будь ласка, першими враженнями після зайняття крісла голови ВАС?

— Дякую за привітання та добрі слова. Перші враження пов'язані з новими завданнями, які ставить переді мною нова висока посада. Звісно, передусім це відчуття великої відповідальності та прагнення гідно продовжити справу з утвердження адміністративної юстиції в Україні. Загалом це позитивні враження від роботи суду та системи адміністративних судів, які далеко не в ідеальних умовах, за надмірного навантаження здійснюють судочинство на гідному рівні.

— Два десятиріччя життя ви віддали судам господарської юрисдикції. Чим було зумовлено переведення на роботу до адмінсуду? Важко адаптуватися?

— Дійсно, понад 20 років своєї професійної діяльності я присвятив саме господарським судам, 7 років спеціалізувався на вирішенні так званих податкових спорів. Тому адміністративне судочинство не стало для мене зовсім новою сферою діяльності. Тим більше що законодавство стрімко змінюється. Так, Податковий кодекс є новим і незвичним не лише для мене, а й для всіх суддів, численні зміни в КАС, які набрали чинності наприкінці минулого — на початку цього року, ми вивчаємо та засвоюємо також разом.

Крім цього, слід пам'ятати, що судді не працюють у вакуумі, ми знаємо про особливості роботи колег, цікавимося змінами, які вносяться до всіх процесуальних кодексів. До того ж рішенням зборів суддів ВАС мене включено до складу четвертої судової палати, яка спеціалізується саме на вирішенні спорів, що виникають з податкових правовідносин. Тож у плані суто суддівської діяльності мені не доведеться кардинально перелаштовуватися. А щодо посади, то, вважаю, керівна робота в суді господарському мало чим відрізняється від керівної роботи в адміністративному суді.

Що ж до переведення саме до адмінсуду, то воно зумовлене перш за все розумінням того, що в умовах становлення України як демократичної та правової держави адміністративна юрисдикція є ключовою галуззю судочинства. Для мене надзвичайно цікаво й почесно бути причетним до її розвитку.

— Керівницький досвід у вас чималий: спочатку ви очолювали місцевий суд, потім апеляційний. Тепер суддівська стежка привела вас до Вищого адміністративного суду. Розкажіть, будь ласка, які відмінності в роботі керівників судів кожної з трьох інстанцій.

— Якісних відмінностей у роботі немає. Відрізняється тільки обсяг відповідальності, оскільки наслідки прийняття рішень головою вищого суду завжди більш глобальні, ніж наслідки рішень, прийнятих у суді першої чи навіть апеляційної інстанції. Одна справа — відповідати за суд, а інша — фактично за цілу систему судів. Безперечно, це складніше, але й цікавіше водночас.

— Які у вас стосунки з колишнім очільником ВАС О.Пасенюком? Чи консультуєтеся з ним з приводу тих чи інших питань?

— З Олександром Михайловичем у нас хороші стосунки. Зі щирою повагою ставлюся до людини, котра на голому ентузіазмі, в умовах недофінансування, без кадрів, приміщення, законодавчого забезпечення зуміла створити систему судів, яка повноцінно функціонує й гідно виконує покладені на неї функції. Ми справді зустрічаємося, обмінюємось думками з приводу організації роботи суду, правових тонкощів адмінсудочинства, вирішення певних практичних і стратегічних питань. Моє завдання сьогодні — тільки вдосконалювати те, що з такою відданістю й старанністю було створено.

«На часі — створення умов для недопущення тотального касаційного оскарження в адміністративному судочинстві»

— Парламент прийняв кілька законів, направлених на удосконалення адміністративного судочинства (зокрема, «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку здійснення судочинства» і «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень адміністративного судочинства»). Ними, зокрема, передбачається скорочення строків, закріплено обов'язок суду залучати осіб, які не є сторонами у справі, якщо буде встановлено, що судове рішення може вплинути на їхні права й обов'язки; встановлено, що суддя, який брав участь у розгляді справи, не може брати участі в перегляді прийнятих за його участю судових рішень за нововиявленими обставинами. Яких позитивних наслідків слід очікувати від цих змін? Чи розвантажать вони роботу адмінсудів?

— Ці закони не змінили завдань, які покладаються на адміністративне судочинство. Ми, як і раніше, захищатимемо права фізичних та юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин.

Суть обох цих актів викладена в назвах. При цьому зміни до КАС, які впроваджують ці закони, умовно можна поділити на дві групи норм: перша — це суто технічні правки, друга — змістовна наповненість щодо строків звернення до суду та процесуальних строків, визначення повноважень прокурора в адмінпроцесі, встановлення додаткових можливостей швидко й ефективно вирішувати спір, що, власне, і вимагається від адміністративних судів.

Тобто ці зміни вдосконалюють сам процес судочинства, але кардинально розвантажити суди вони не в змозі.

— До яких тоді дій потрібно вдатися, аби істотно зменшити навантаження на суддів, враховуючи, що чи не найчисельнішою категорією справ в адмінсудах є спори про соціальні виплати? Яких ще нагальних змін потребує КАС?

— Усім відомо, що адміністративні суди перевантажені справами. Відбувається це саме через соціальні спори, які в апеляційних адміністративних судах окремих регіонів становлять до 90% від загальної кількості справ. Так, відповідно до статистичних даних у 2011 році до апеляційних адміністративних судів надійшло майже 970 тис. справ за апеляційними скаргами, що в 4 рази (!) більше, ніж у 2010-му. Для кращого розуміння рівня навантаження скажу, що в середньому за місяць до одного судді апеляційного адміністративного суду надходить на розгляд 417 справ. Це величезна цифра. Хоча, розуміючи ситуацію, судді апеляційних адмінсудів минулого року ухвалили близько 645 тис. рішень. Це майже вдвічі більше, ніж у 2010-му. Незважаючи на це, кількість справ, не розглянутих апеляційними адміністративними судами, становить понад 400 тис.

Для розвантаження адміністративних судів необхідно вносити інші законодавчі зміни, зокрема вводити поняття «подібні справи» у випадках, коли предмет спору ідентичний. Найближчим часом ми якраз плануємо спрямувати свої зусилля на розв'язання тих проблем, які виникли передусім в апеляційних адміністративних судах з масовим надходженням так званих соціальних спорів.

Перш за все це встановлення законодавчого зобов'язання для суб'єктів владних повноважень виконувати рішення судів у аналогічних справах. Наші польські, німецькі, литовські колеги не можуть собі уявити ситуацію, коли, наприклад, у так званих соціальних справах суди можуть постановляти десятки тисяч ідентичних рішень. Для них достатньо прийняти рішення в кількох аналогічних справах, де чітко викладена позиція суду — і в подальшому всім зрозуміла недоречність прийняття управлінського рішення, що суперечить позиції суду, адже воно буде скасоване. Тож минає зовсім небагато часу — і питання з масовими спорами вичерпується.

Ми спробуємо переконати законодавця вирішити проблему суцільного апеляційного та касаційного оскарження. Якщо нам це дійсно вдасться, то ефективність адміністративної юстиції стане на порядок вищою.

Покращити ситуацію з надмірним навантаженням може також уведення в дію Адміністративно-процедурного кодексу. АПК дає можливість застосовувати механізм досудового вирішення адмінспорів: саме в адміністративному органі мали б розглядати первісні скарги громадян, де й формувалася б адміністративна справа. І тільки у випадку, коли б спір не вдавалося вирішити в досудовому порядку, його вирішували б суди.

Загалом же будь-яке законодавство не може бути сталим, оскільки постійно змінюються суспільні відносини й матеріальні норми, які їх регулюють, тому КАС постійно потребує все нових і нових змін.

— Ви озвучили статистичні дані стосовно навантаження на апеляційні адміністративні суди. А в судах першої інстанції та у Вищому адміністративному суді ситуація схожа?

— В апеляційних судах навантаження у 2011 році виявилося найбільшим. Це зумовлено тим, що адміністративні справи в першій інстанції розглядають не лише 27 окружних адмінсудів, а й усі місцеві загальні суди, яких понад 600. Апеляційні ж скарги на всі відповідні рішення надходять лише до 9 адміністративних судів, що й спричинило надмірне завантаження.

Що стосується окружних адміністративних судів, то у 2011 році до них надійшло понад 270 тис. позовних заяв. Порівняно з 2010-м надходження суттєво не збільшилося. Але в місцевих загальних судах, які виступають як адміністративні при розгляді деякої категорії адмінспорів (зокрема й соціальних), ця цифра може перевищувати 3 млн — 4 млн.

А от до ВАС 2011 року надійшло понад 101 тис. матеріалів, з яких понад 96 тис. — касаційні скарги. Ця цифра більш як удвічі перевищує позаторішній показник.

У 2011-му ВАС як суд касаційної інстанції ухвалив майже 55 тис. рішень, якими закінчено розгляд справ та матеріалів, що більше, ніж позаторік. Це свідчить, що, незважаючи на подвійне збільшення надходження касаційних скарг, інтенсивність розгляду суддями ВАС справ і матеріалів зросла. Втім, довго так тривати не може, на часі — створення умов для недопущення тотального касаційного оскарження в адміністративному судочинстві.

> «Для розвантаження адмінсудів необхідно вводити поняття «подібні справи».

«Для України питання розмежування господарської та адміністративної юрисдикції досі залишається відкритим».

«Законодавство настільки динамічне, що постанови пленуму швидко втрачають актуальність»

— Іноді між «адміністративниками» та «господарниками» пробігала чорна кішка: то адмінсуди скаржилися, що господарським виділяють більше коштів, то не могли «поділити» земельні спори. А нещодавно в представників адмінсудів з'явилося побоювання, що ще деякі категорії справ можуть передати «господарникам». Як думаєте, вам, як колишньому представнику господарської юрисдикції, вдасться зробити так, аби схожі ситуації не виникали в майбутньому?

— Розмежування юрисдикції — невід'ємна проблема, з якою доводиться стикатися з появою нових судових органів. Минулого тижня я зустрічався з литовськими колегами, які, зокрема, розповідали про те, що свого часу в Литві ця проблема також стояла досить гостро. На сьогодні ж більшість суперечностей щодо розмежування компетенції усунуто, а в разі виникнення сумніву, до якої юрисдикції віднести той чи інший спір, питання вирішує спеціальна колегія в складі двох представників Верховного суду (в Литовській Республіці це найвищий суд цивільної юрисдикції) та двох — Верховного адміністративного суду.

Наразі для України питання розмежування господарської та адміністративної юрисдикції досі залишається відкритим. Мені добре відома ця проблема, причому з обох боків. Більшість питань, що виникають, є неоднозначними, і всі вони пов'язані передусім з недосконалістю й суперечливістю законодавства, яке регулює ці питання. Думаю, час, удосконалення законодавства та конструктивні обговорення суддями обох видів юрисдикції спірних моментів дозволять найближчими роками усунути всі перешкоди на шляху вирішення проблем, пов'язаних з розмежуванням.

— Наприкінці 2011 року пленум ВАС прийняв постанову «Про судову практику вирішення адміністративними судами спорів, що виникають у зв'язку із застосуванням статті 6 Закону України «Про соціальний захист дітей війни». Але вона не розставила всі крапки над «і» в питаннях, які виникають при розгляді соціальних спорів.

— Так, з тексту постанови були виключені деякі пункти, скажімо п.8, де пропонувалася відповідь на непрості питання, що виникають при застосуванні строків звернення до суду. Це пов'язано зі зміною підвідомчості справ щодо соціальних виплат згідно із законом від 18.02.2010 №1691-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвідомчості справ, пов'язаних із соціальними виплатами». Однак позиція суддів ВАС у цьому питанні не була одностайною, текст цього пункту потребує доопрацювання.

Питання стосується перевірки касаційним і апеляційними адміністративними судами законності тих рішень, які розглядалися за правилами ЦПК. Хоча відсоток таких справ порівняно із загальною кількістю соціальних спорів незначний, питання потребує вирішення, оскільки створюються підстави для існування різної судової практики. Тому за моїм розпорядженням секретарі палат ВАС мають викласти й подати в секретаріат пленуму ВАС своє бачення щодо вирішення цього питання.

— Це буде окрема постанова пленуму?

— Швидше доповнення до вищеназваної постанови.

— Потреба в прийнятті яких ще постанов є на сьогодні? Роз'яснення яких питань полегшить адмінсудам роботу, приведе їх до однакової практики застосування законодавчих норм?

— Законодавство настільки динамічне, швидкоплинне, що постанови пленуму після їх ухвалення швидко втрачають актуальність. Так, найближчим часом потрібно вносити зміни до постанови пленуму ВАС «Про практику застосування адміністративними судами законодавства з приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби». Вона прийнята наприкінці 2010 року, але через 3 місяці Верховна Рада ухвалила в новій редакції закон «Про виконавче провадження». Тепер деякі положення постанови не відповідають новому законодавству.

Схожа ситуація з постановою пленуму ВАС «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця, видворення іноземця чи особи без громадянства з України». Її ухвалили у 2009 році, у 2010-му вносилися зміни, але в минулому році прийнято 4 закони: «Про протидію торгівлі людьми», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми». Тож робоча група почала опрацювання змін до постанови.

Триває робота над проектом постанови про судову практику щодо розгляду адміністративними судами позовів стосовно прийняття, проходження та звільнення з публічної служби.

Внесено зміни до виборчого законодавства, тому плануємо працювати над постановою пленуму про судову практику розгляду справ, що випливають з виборчого процесу та процесу референдуму. У зв'язку з прийняттям Податкового кодексу актуальною буде розробка постанови про його застосування.

Крім того, нині узагальнюється судова практика у справах щодо соціального захисту «чорнобильців», стосовно застосування законодавства під час розгляду та вирішення справ про реалізацію права на мирні зібрання, а також у спорах, які випливають із земельних правовідносин. За наслідками цих узагальнень, швидше за все, будемо працювати над проектами постанов.

Є потреба уніфікувати практику застосування КАС під час розгляду адміністративних справ у судах першої та апеляційної інстанцій. ВАС може це зробити, оскільки наш суд розглядає справи не тільки як касаційна інстанція, а й, у визначених законодавством випадках, як суд першої та апеляційної інстанцій. Наприклад, ВАС є судом апеляційної інстанції в разі оскарження рішень Київського апеляційного адмінсуду стосовно дій або бездіяльності ЦВК, члена цієї комісії (п.3 ст.172 КАС), також у справах про примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності (п.6 ст.183[1] КАС).

Отже, робиться все, щоб забезпечити єдину практика розгляду адмінспорів.

«Безвідповідальним та легковажним людям немає місця в суддівському корпусі».

«Під час розподілу бюджетних коштів адміністративні суди виступають у ролі Попелюшки»

— Вся судова система страждає від недофінансування. Особливо брак коштів відчувала на собі молода адмін'юстиція. Здавалося б, на її розвиток потрібно виділяти більше грошей, аби вона могла «наздогнати» попередників. Але було навпаки: адмінсуди залишалися обділеними. Цього року державний бюджет порадував цифрами: окружним адмінсудам передбачається виділити 299,06 млн грн. (минулого — 204,6 млн), апеляційним — 223,8 млн (у 2011-му — 116,7 млн), а Вищому адмінсуду — 106,8 млн грн. Чи вистачить адмінсудам грошей?

— Що стосується ВАС, то, на наш погляд, бюджетні призначення в сумі 106,8 млн грн. задовольнять потреби судочинства на мінімальному рівні.

Що ж до адміністративних судів першої та апеляційної інстанцій, то майже 80% всіх бюджетних призначень у них припадає на заробітну плату з нарахуваннями й оплату комунальних послуг! При цьому кількість справ, що надходять до судів, особливо до апеляційних, зростає.

Наразі видатки на придбання марок, конвертів, оплату поштових послуг, послуг зв'язку порівняно з 2011 роком в окружних судах зменшили на 22 млн грн. Коштами на інші поточні видатки адміністративні суди забезпечені лише на 40% від потреби, тобто зможуть здійснювати судочинство тільки 5—6 місяців. При цьому слід урахувати, що у 2012 році відбудуться вибори до Верховної Ради, отже, видатки збільшаться.

Тим часом судді знову змушені працювати на власних комп'ютерах, власним коштом ремонтувати кабінети, купувати витратні матеріали. До речі, власне майно в адміністративних судах становить 30%.

Викликає занепокоєння й той факт, що майже 50% фонду оплати праці передбачається поповнювати за рахунок спеціального фонду (надходжень від судового збору).

Тобто державний бюджет на 2012 рік не забезпечує стовідсоткової гарантії виплати в повному обсязі суддівської винагороди та заробітної плати працівникам апарату адміністративних судів.

На мою думку, оплата праці, як захищена стаття видатків, повинна здійснюватися за рахунок загального фонду держбюджету, і лише певна частина (наприклад премії для працівників апарату) — за рахунок спеціального фонду бюджету. Тільки за таких умов будуть дотримані вимоги стст.140 та 142 закону «Про судоустрій і статус суддів».

До того ж слід ураховувати, що розмір судового збору в господарських судах і судах адміністративних значно відрізняється: у перших суми набагато вищі, а в нас вони іноді символічні.

— Гроші, передбачені для ВАС, менші навіть тих сум, які виділялися ВГС та ВСС у 2011 році. Чому фінансування ВАС відстає?

— Адміністративні суди дійсно виступають у ролі Попелюшки під час розподілу бюджетних коштів, тоді як, здавалося б, навпаки, повинні отримувати особливу фінансову підтримку на етапі становлення. Чому так відбувається й чому кожну копійку керівництву суду доводиться буквально вибивати — не відомо. Це питання краще поставити законодавцеві, який з року в рік приймає такі цифри бюджету.

«Ми повинні вести активний і фаховий діалог із суспільством. Лише так можна змінити негативні тенденції щодо сприйняття роботи судів і браку до них довіри».

«Наші судді з гідністю зможуть протистояти всім спокусам, в тому числі й політичним»

— До адміністративних справ належать ті, які за своїм змістом не можуть не бути політичними. Як Ви думаєте, чи важко адмінсудам не піддатися спокусам, не зламатися під політичним тиском?

— Це завжди важко. Але адміністративні суди, незважаючи на свій молодий вік, мають чималий досвід вирішення справ з політичним підтекстом. На рахунку адміністративних судів 3 виборчі процеси, тисячі справ проти високопосадовців країни, сотні резонансних справ. Тож, думаю, наші судді з гідністю зможуть протистояти всім спокусам, що супроводжують професію, в тому числі й політичним.

— 2012-ий буде важливим для адмінсудів, адже саме цього року відбудуться парламентські вибори. Чи готові суди морально і матеріально до розгляду справ, пов'язаних з виборами? Чи готові ви особисто до «загартування» виборами?

— Адміністративні суди готові до цьогорічних парламентських виборів. Новий закон «Про вибори народних депутатів України» отримав схвальні відгуки від наших суддів. Однозначним плюсом закону судді називають те, що він не містить порядку розгляду спорів, що виникатимуть у виборчому процесі. Тому такі справи розглядатимуться за відповідними нормами КАС, що виключає виникнення колізій між спеціальним та загальним законами.

Не варто забувати й те, що адміністративними судами під час позачергових виборів до Верховної Ради 2007 року вже напрацьована практика розгляду таких справ за КАС. До того ж ми маємо постанову пленуму ВАС «Про практику застосування адміністративними судами положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму», в якій містяться методичні рекомендації.

Крім цього, ми плануємо на базі ВАС проводити навчання для суддів окружних та апеляційних адміністративних судів, під час якого роз'яснюватимемо їм положення нового виборчого законодавства. Думаю, цьогоріч здійснення судового контролю за виборчим процесом відбудеться на гідному рівні.

— Іноді в суддівському середовищі (й не тільки) виникали дискусії: потрібна чи ні адмін'юстиція. Як ви вважаєте, має остання право на існування? Чи, можливо, вона не в змозі впоратися з обов'язками, покладеними на неї?

— Існування в Україні адміністративної юстиції продиктоване часом, сучасними вимогами провідних демократичних країн світу та прагненням нашої держави гідно захищати права та свободи громадянина. Адміністративні суди успішно виконують свої функції. Думаю, за цей час навіть ті, хто спочатку не зовсім розумів призначення цієї галузки судової влади, переконалися в беззаперечних перевагах адміністративних судів, в якості та високій ефективності їхньої роботи.

«Неможливо забезпечити справедливе та ефективне судочинство, якщо воно не є відкритим для громадськості»

— Чи важко судам у спілкуванні з журналістами знаходити консенсус? Які заходи вживатимуться, аби судді та ЗМІ могли спілкуватися без перешкод?

— Скажемо так: можна завжди знайти консенсус у спілкуванні. Як кажуть, немає нічого неможливого для людини з інтелектом… Головне для цього — бажання обох сторін і розуміння специфіки роботи один одного. Суддям слід більше уваги приділяти питанням комунікації, журналістам — більше цікавитися правовим підгрунтям прийняття того чи іншого рішення. Ми повинні вести активний і фаховий діалог із суспільством, лише так можна змінити негативні тенденції щодо сприйняття роботи судів і браку довіри до них. Я переконаний, що неможливо забезпечити справедливе та ефективне судочинство, якщо воно не буде відкритим. Громадяни мають знати, хто і як приймає суспільно важливі рішення, як їх виконують і якими наслідками це обертається для всього суспільства.

— Ваші прогнози: що принесе судовій системі, у тому числі й адмінсудам, 2012 рік? Що плануєте зробити за цей час?

— Сподіваюся, цього року на нас очікує черговий етап реформування судової сфери, адже Президент пообіцяв, що на досягнутих змінах зупинки не буде, а покращення функціонування судів усіх рівнів залишається одним з пріоритетних напрямів діяльності влади.

Для адміністративних судів цей рік багато в чому асоціюється з виборчим процесом, тож готуємося гідно витримати це випробування.

Крім цього, у 2012-му Вищий адміністративний суд святкує 10 років з часу свого створення. Нагадаю: відповідний указ Президент підписав 1.10.2002. Незважаючи на те що здійснювати процесуальну діяльність ВАС розпочав тільки в жовтні 2005 року, 2002-ий є надзвичайно важливим і знаковим не лише для нашого суду, а й для адміністративної юстиції в цілому, адже саме тоді в законі «Про судоустрій України» відображено принципове політичне рішення, яке визрівало з часів проголошення незалежності: в Україні, яка повинна бути демократичною, правовою державою, буде адміністративна юстиція. На підтвердження цього й створили ВАС — перший у системі адмінсудів. Тож чимало заходів, у тому числі й за участю провідних науковців, міжнародних організацій, засобів масової інформації, ми плануємо присвятити цій знаменній даті.

— Яка подія особисто для вас (як для судді і як для звичайного українця) буде важливою, найбільш очікуваною в цьому році? Знаємо, що ви цікавитеся футболом. З нетерпінням чекаєте на Євро-2012? На футбольні матчі збираєтеся йти?

— Для мене, як і для більшості українців, звичайно, чи не найважливішою подією року стане Євро-2012. Я планую відвідувати матчі за участю нашої збірної та хоча б з трибуни підтримати команду.

— Робота, звісно, забирає багато часу. Особливо в судді та ще й голови суду. На які потреби ви завжди знаходите час?

— Поки що весь мій час присвячений роботі. Раніше за будь-яких обставин обов'язковою для мене була ранкова пробіжка на кілька кілометрів. тепер і на неї немає часу, але планую відновити цю практику.

— Чому ви обрали саме суддівську професію і вирішили присвятити своє життя служінню Феміді? За 20 років ви хоч раз пошкодували, що стали суддею?

— Вибір професії судді я зробив ще зі студентської лави. Вже тоді вважав, що в цій трудовій діяльності дуже вдало поєднуються такі якості, як творчість, незалежність та відповідальність. За 20 років я жодного разу не пошкодував, що обрав саме цю професію.

— Як би ви продовжили фразу: «Найголовніше для судді — це…»?

— Це однозначно відповідальність. Відповідальність за ті рішення, які ти приймаєш, за долі людей, для яких часто суд — остання надія. Безвідповідальним та легковажним людям немає місця в суддівському корпусі.

БЕЗСТРОКОВО

Верховна Рада України
Постанова

Про обрання суддів

Відповідно до пункту 27 частини першої статті 85, частини першої статті 128 Конституції України Верховна Рада України
ПОСТАНОВЛЯЄ:
Обрати на посади суддів безстроково:
Красногвардійського районного суду міста Дніпропетровська
- ТОКАР Наталію Володимирівну;

Богунського районного суду міста Житомира
- ГАЛАЦЕВИЧ Оксану Миколаївну;

Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області
- ВУЇВА Олега Васильовича;

Демидівського районного суду Рівненської області
- ЛОБОДЗІНСЬКОГО Анатолія Сергійовича;

господарського суду Рівненської області
- КРЕЙБУХ Олену Геннадіївну.

Голова Верховної Ради України
В.ЛИТВИН

м.Київ,
12 січня 2012 року
№4324-VI

Верховна Рада України
Постанова

Про обрання суддів

Відповідно до пункту 27 частини першої статті 85, частини першої статті 128 Конституції України Верховна Рада України
ПОСТАНОВЛЯЄ:
Обрати суддів, раніше обраних безстроково, на посади суддів:
Вищого господарського суду України
- ПОГРЕБНЯКА Володимира Яковлевича;

апеляційного суду Івано-Франківської області
- ГОРЕЙКО Марію Дмитрівну,
- КОВАЛЮКА Ярослава Юрійовича;

апеляційного суду Львівської області
- ГІРНИК Тетяну Анатоліївну,
- ГРИЩУКА Володимира Олександровича;

Донецького апеляційного адміністративного суду
- БИШОВА Максима Вікторовича.

Голова Верховної Ради України
В.ЛИТВИН

м.Київ,
12 січня 2012 року
№4325-VI

Верховна Рада України
Постанова

Про обрання суддів

Відповідно до пункту 27 частини першої статті 85, частини першої статті 128 Конституції України Верховна Рада України
ПОСТАНОВЛЯЄ:
Обрати на посади суддів безстроково:
Софіївського районного суду Дніпропетровської області
- ШУМСЬКУ Олесю Володимирівну;

Романівського районного суду Житомирської області
- БАБИЧА Сергія Васильовича;

Сквирського районного суду Київської області
- КЛОЧКА Володимира Миколайовича;

Галицького районного суду міста Львова
- ВАНІВСЬКОГО Олега Михайловича;

Кіцманського районного суду Чернівецької області
- МІЗЮКА Віктора Миколайовича;

Гагарінського районного суду міста Севастополя
- БУЦМАКА Юрія Євгеновича;

господарського суду Автономної Республіки Крим
- КОПИЛОВУ Ольгу Юріївну.

Голова Верховної Ради України
В.ЛИТВИН

м.Київ,
12 січня 2012 року
№4326-VI

Верховна Рада України
Постанова

Про обрання суддів

Відповідно до пункту 27 частини першої статті 85, частини першої статті 128 Конституції України Верховна Рада України
ПОСТАНОВЛЯЄ:
Обрати ВОЛОШИНА Василя Олександровича на посаду судді Шевченківського районного суду міста Києва безстроково.

Голова Верховної Ради України
В.ЛИТВИН

м.Київ,
12 січня 2012 року
№4327-VI

ВІТАЄМО!

РУСЛАН КИРИЛЮК
28 січня, 35 років

Голова Державної судової адміністрації.

ОЛЕКСАНДР ПОТИЛЬЧАК
28 січня, 46 років

Суддя Верховного Суду, заслужений юрист України.

ВАЛЕНТИН ГОСУДАРСЬКИЙ
30 січня, 64 роки

Голова Апеляційного суду Львівської області.

АНАТОЛІЙ ГОЛОВІН
1 лютого, 60 років

Голова Конституційного Суду, заслужений юрист України.

ГАЛИНА ЖАБОТИНА
2 лютого

Суддя Вищого господарського суду, заслужений юрист України.

ПРИЗНАЧЕННЯ

Пленум Верховного Суду України
Постанова

від 12 січня 2012 року №1

Про призначення секретаря Пленуму Верховного Суду України

Розглянувши подання Голови Верховного Суду України про призначення на посаду секретаря Пленуму Верховного Суду України, керуючись пунктом 3 частини першої статті 41, пунктом 2 частини другої, частиною восьмою статті 45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та статтею 6 Регламенту Пленуму Верховного Суду України, затвердженого постановою Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2011 року №6, Пленум Верховного Суду України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

Призначити строком на п'ять років на посаду секретаря Пленуму Верховного Суду України суддю Верховного Суду України СЕНІНА Юрія Леонідовича.

Голова Верховного Суду України
П.П.ПИЛИПЧУК

Секретар Пленуму Верховного Суду України М.Р.КЛІМЕНКО

ВІДЗНАКИ

Президент України
Указ

Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня Соборності та Свободи України

За значний особистий внесок у соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток незалежної Української держави, вагомі трудові досягнення, багаторічну сумлінну працю

ПОСТАНОВЛЯЮ:

<…>
Присвоїти почесні звання:
<…>
«ЗАСЛУЖЕНИЙ ЮРИСТ УКРАЇНИ»
- КРАСАВІНІЙ Тамарі Миколаївні — першому заступникові начальника Головного управління юстиції у Київській області
- ЛАРІНІЙ Наталії Олексіївні — завідувачеві відділу Секретаріату Центральної виборчої комісії
- ПАВЛЮЧЕНКУ Віктору Сільвестровичу — судді Нововоронцовського районного суду Херсонської області у відставці
- ПОЛОЖИШНИКУ Віталію Володимировичу — завідувачеві відділу Головного управління Адміністрації Президента України
- ЧЕПЕСЮКУ Оресту Васильовичу — судді Борщівського районного суду Тернопільської області у відставці
- ЧУМАКУ Олександру Олексійовичу — начальникові управління державної виконавчої служби Головного управління юстиції у Кіровоградській області

<…>

Президент України
В.ЯНУКОВИЧ

м.Київ,
21 січня 2012 року
№28/2012

РІВЕНЬ ЗНАНЬ

Сертифікат «професійної якості»

Кожен суддя повинен мати документи, які підтверджують його кваліфікацію

МАРИНА ЗАКАБЛУК

Національна школа суддів відзвітувала про свою минулорічну роботу. Протягом 2011-го їй удалося провести навчання 7 тис. 77 осіб. 398 з них — судді-«першачки», 430 — судді-«безстроковики», 153 — керівники обителей Феміди. Проте не всі володарі мантії, котрих закон зобов'язав удосконалювати свій професійний рівень, поспішали згадати часи, проведені в альма-матері. Як боротися з таким явищем і організовувати навчання на належному рівні, вирішувала ВККС спільно з представниками НШС.

В.Маляренко: «Кожен суддя повинен слідкувати, коли настане його час підвищувати кваліфікацію».

Спадок Академії суддів

Для Національної школи суддів настав час збирати плоди минулорічної діяльності. Керівництво школи та її регіональних відділень приїхало до столиці, аби підбити підсумки 2011-го й розповісти ВККС про проблеми, що заважають НШС працювати на повну потужність.

«Усі відомства правоохоронної системи давно мають свої навчальні заклади. Незважаючи на скрутне економічне становище в державі, вони належно фінансуються, мають власні приміщення й забезпечені кадрами. Протягом тривалого часу суддям залишалося лише мріяти про це. Уважалось, що суддею може бути будь-який юрист і йому, на відміну від прокурора, податківця, міліціонера, не потрібна додаткова підготовка. Дякувати Богу, у 2010 році Україна стала прозрівати, і був створений новий заклад — Національна школа суддів», — розпочав свій звіт з ліричного вступу ректор школи Василь Маляренко.

Проте, на його думку, тенденції ставлення до судової системи збереглися: держава майже не доклала зусиль до створення школи. «Усе, на що вона спромоглася — передбачила законом: Національна школа суддів створюється на базі Академії суддів. На жаль, перед тим, як записати це в законі, ніхто не перевірив цю базу», — зауважив В.Маляренко.

Потім він детально розповів, що ж все-таки отримала очолювана ним установа в спадок від Академії суддів. Остання не мала власного приміщення, її працівники на пташиних правах тулилися в будівлі Державної судової адміністрації в кількох кабінетах з обваленою стелею й проваленою підлогою. Школа отримала 3 транспортні засоби, які потребували ремонту. «Один полагодили, інші — чекають свого часу», — підкреслив ректор НШС. Також академія свого часу придбала меблі, комп'ютерну техніку для нових приміщень, які їм планувалося виділити. Однак питання з «територіальним розширенням» тривалий час не вирішувалося, а новий інвентар весь час зберігався у вологих приміщення й став непридатним для користування.

«Бухгалтерський облік, облік матеріальних цінностей та бібліотечного фонду виявився запущеними. На вимогу привести все до ладу працівники Академії суддів, котрі відповідали за ці ділянки роботи, повтікали», — бідкався В.Маляренко.

Бюджетні асигнування на школу були передані лише у квітні 2011-го. «До цього часу зарплату працівники не отримували», — зазначив ректор. Останні три місяці минулого року теж були важкими для школи: кошти, яких і так небагато виділили установі, закінчилися. Тому, за словами В.Маляренка, довелося іти до відповідних структур з простягнутою рукою й просити гроші на зарплату.

Для навчання немає приміщень

Розповів ректор і про те, що ж змогла зробити школа за минулий рік. В.Маляренко повідомив, що установа знайшла тимчасовий притулок у будівлі Апеляційного суду м.Києва, забезпечила регіональні відділення, яких в Україні 7, опаленням, світлом, комп'ютерною технікою. Якщо в 2011-му на потреби НШС у бюджеті було виділено 5,5 млн грн., то у 2012-му їй передбачено 19,48 млн грн. Домогтися цього також було не легко.

«У минулому році навчання пройшли 7 тис. 77 осіб. Із них — 398 суддів, обраних уперше; 430 — обраних безстроково; 153 суддів, які займають адміністративні посади. За підсумками навчання всі слухачі отримали відповідні сертифікати. Повірте, аби організувати та провести ці заходи, потрібні були неабиякі здібності та зусилля», — підкреслив В.Маляренко.

Також він повідомив, що ніхто із 193 викладачів, котрі читали лекції, не отримав за це «жодної копійки». «Єдине, що я зміг зробити — надіслав усім офіційні подяки. Але за подяки і півень не кукурікатиме», — зазначив ректор.

За його словами, школа займається науково-дослідною роботою. Сьогодні, зокрема, розробляється проект положення про порядок проходження спеціальної підготовки кандидата на посаду судді. Проте, вважає В.Маляренко, НШС не може виконувати той обсяг функцій, який покладений на неї. Адже, по-перше, коштів не завжди вистачає, а по-друге, установа досі не забезпечена власним приміщенням.

Незважаючи на всі проблеми, В.Маляренко пообіцяв: «У 2012 році ми будемо виконувати всю ту роботу, виконання якої буде вимагати від нас життя».

Керівники регіональних відділень розповіли про свої «навчальні біди». Виявилося, що майже у всіх — проблеми з приміщенням. Наприклад, львівське відділення розмістили в будівлі ТУ ДСА. Крім цього, їх сусідами є два місцеві загальні суди та окружний адмінсуд. Дніпропетровське відділення орендує приміщення у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, але там їм не дуже раді. А в очільника севастопольського відділення інша проблема — Севастопольський окружний адмінсуд не хоче укладати договір оренди й пускати під своє крило працівників школи.

Голова ВККС Ігор Самсін пообіцяв, що всі питання будуть вирішені. Комісія вестиме переговори, аби голови апеляційних судів надавали регіональним відділенням НШС аудиторії, в яких можна буде проводити навчання служителів Феміди й працівників апаратів судів.

У ВККС — із сертифікатом

На думку І.Самсіна, сьогодні потрібно вирішити ще одну проблему. Так, відповідно до ст.54 закону «Про судоустрій і статус суддів» законник, призначений на посаду вперше, повинен проходити щорічну 2-тижневу підготовку в НШС. А володарям мантій, які обіймають посаду безстроково, необхідно проходити 2-тижневу підготовку не менше, ніж раз на 3 роки.

«Суддя зобов'язаний як годинник з'являтися на навчання. Не потрібно його шукати. Він повинен сам повідомити: я планую пройти підготовку тоді-то і тоді», — наголосив І.Самсін. А от представники регіональних відділень школи зазначили: вони індивідуально не викликають суддів на навчання, а повідомляють про проведення відповідних заходів голів судів й ТУ ДСА.

Тоді І.Самсін зауважив: потрібно вести облік, скільки в регіоні володарів мантій — «першачків» і скільки «безстроковиків». Тільки питання в тому, хто має цим займатися. У кожному суді є кадровик, який і повинен нагадувати законникам, кому коли йти на навчання.

Очільник ВККС зазначив, що комісія запитує всіх претендентів на безстрокове обрання та перехід до іншої обителі Феміди: де ви підвищували кваліфікацію? З'ясовується, що дехто з них удосконалював професійний рівень досить давно, а дехто відвідував семінари, які, можливо, і не «корисні» для професії судді, позаяк організовані неурядовими організаціями.

Тому І.Самсін попередив: відтепер до матеріалів, які подаються до ВККС, наприклад, щодо безстрокового обрання повинні додаватися 5 сертифікатів про проходження законником підготовки, виданих Національною школою суддів. Навіть охочим перевестися до іншого суду необхідно буде пред'являти відповідні документи.

В.Маляренко: «Бухгалтерський облік, облік матеріальних цінностей та бібліотечного фонду виявився запущеними. На вимогу привести все до ладу працівники Академії суддів, котрі відповідали за ці ділянки роботи, повтікали».

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Кандидатська думка

У №2—3 нашого видання від 14—20.01.2012 було опубліковано інтерв'ю голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів Ігоря Самсіна. Він говорив про проблеми добору суддів і, зокрема, про вердикт Вищого адміністративного суду, що визнав незаконним рішення ВККС про недопуск до участі в конкурсі кандидата на посаду судді Жана Запрути. До редакції звернувся Ж.Запрута з проханням оприлюднити його точку зору на ситуацію, що склалася. Нижче наводимо коментар претендента.

Адвокату Ж.Запруті тепер доводиться захищати й свої інтереси.

«У листопаді 2011 року на офіційному сайті ВККС було розміщено оголошення, що 14 листопада 2011 року на засіданні розглядатиметься негативна інформація про кандидатів на посади суддів. Рішенням комісії від 14.11.2011 я не був допущений до конкурсу на зайняття посади судді.

ВККС обгрунтувала це тим, що Ж.Запрута був звільнений з органів внутрішніх справ за грубе порушення дисципліни, і тим, що він бере активну участь у політичному житті. Такі дані комісія отримала від Ч. — адвоката з м.Севастополя.

При розгляді мого позову у ВАС представник ВККС запевняв колегію суддів, що я тимчасово не допущений до участі в конкурсі, тобто на період проведення спеціальної перевірки. На мої запитання, які факти й обставини перевіряє ВККС і коли перевірка закінчиться, представник комісії відповів, що спеціальна перевірка йде за фактами, викладеними в заяві Ч., і термін її не обмежений. Колегія суддів ВАС попросила надати результати перевірки, але комісія цього не зробила, пославшись на те, що перевірка ще не закінчена.

Проте позиція представника ВККС фактично розходиться з дійсністю, оскільки рішенням комісії ще до закінчення слухання моєї справи й, отже, до закінчення проведення перевірки відносно мене на «моє» місце був рекомендований інший кандидат, тим самим мене фактично позбавили можливості бути рекомендованим на посаду судді.

Слід зазначити, що строк проведення спеціальної перевірки стосовно кандидата на посаду судді визначений постановою КМ. №1432 від 8.12.2009 і становить 15 днів.

Тепер щодо спеціальної перевірки. Відповідно до ч.3 ст.127 Конституції та чч.1 і 2 ст.64 закону «Про судоустрій і статус суддів» «на посаду судді може бути рекомендований громадянин України, не молодший 25 років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи у галузі права не менш як 3 роки, проживає в Україні не менш як 10 років та володіє державною мовою. Не можуть бути рекомендовані на посаду судді громадяни:

1) визнані судом обмежено дієздатними або недієздатними;

2) які мають хронічні психічні чи інші захворювання, що перешкоджають виконанню обов'язків судді;

3) які мають незняту чи непогашену судимість».

Таким чином, будь-які обставини, які не приводять до застосування обмежень, передбачених Конституцією та законом «Про судоустрій і статус суддів», не можуть бути підставою для відмови в допуску до участі в конкурсі на зайняття посади судді. Тобто спеціальна перевірка повинна проводитися для встановлення тих фактів, які можуть бути підставою для того, щоб визнати: особа не може бути суддею.

Відповідно до ст.92 Конституції виключно законами можуть встановлюватися обмеження прав і свобод, у тому числі й права на працю. Тобто суб'єктивна думка про моральність або етичність не може бути підставою для відмови кандидатові в праві претендувати на посаду судді — такий Закон. В інтерв'ю говориться: комісія не робила висновків про те, що Ж.Запрута як кандидат на посаду судді не відповідає вимогам, установленим ст.127 Конституції та ст.64 закону «Про судоустрій і статус суддів». Тоді як пояснити те, що був рекомендований інший кандидат?»

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Правосуддя за прейскурантом

ОЛЬГА ЖУКОВА

Суддя, який чинив «корисливе правосуддя», рідко визнає себе винним і до останнього виправдовується, поставши перед ВККС. Але в колегіальному органі знають про людський фактор, тому не зважають на розповіді про хвороби, підступність колег та збіг обставин.

О.Панченко до останнього намагалася переконати членів ВККС у своїй правоті.

Під час засідання ВКСС розмовам про важку долю законників надають другорядне значення. Адже, маючи постанову Генерального прокурора про відсторонення судді від займаної посади, комісія не уповноважена розглядати справу по суті. Утім, кожен обвинувачуваний розповідає версію, за якою його совість чиста, а сам він — жертва обставин.

Суддя Авдіївського міського суду Донецької області Олена Панченко в судовій системі пропрацювала 16 років. Але мантію одягла трохи більше року тому. Та любов до професії виявилася не безкорисливою. Законницю піймали з $6000. У присутності представника ГПУ Володимира Молодика, О.Панченко божилася, що не винна: «Цього не було. Я не брала ніяких грошей. Їх мені підкинули. Підклали між документами». Проте місцевий суд вирішив інакше. Зараз справу розглядає апеляційна інстанція.

Члени ВККС відсторонили О.Панченко від виконання посадових обов'язків. Але пообіцяли: «Якщо вирок зміниться, ми приймемо інше рішення».

Наступною на лаві кандидатів у безробітні була суддя Ківерцівського районного суду Волинської області Світлана Поліщук.

За інформацією ГПУ, жінка взялася зменшити строк ув'язнення на 4 роки. Вартість цієї «послуги» становила $5000. Помилка судді була в тому, що вона вирішила звернутися по допомогу до прокурора. Але той виявився чесним і не захотів ділити з правопорушницею ні гроші, ні відповідальність. Натомість правоохоронець звернувся до силовиків, які викрили С.Поліщук. Схоже, жінка змирилася з тим, що суддею їй не бути, але свою провину заперечувала до останнього.

Гостя із Західної України розповіла, що після того, як СБУ завітала до її робочого кабінету, їй стало зле. Наступні кілька тижнів провела в реанімації. На запитання комісії, чому вона не стала подавати апеляцію, жінка відповіла: «У цей час я була в лікарні».

С.Поліщук скаржилася членам ВККС не тільки на хворе серце, а й на жорстокість силовиків, які нібито забрали її з-під крапельниць для проведення подальшого розслідування.

Не секрет, що посадовці, яким пред'являють обвинувачення, нерідко використовують липові медичні довідки, щоб відтягнути час до розплати за свої вчинки. Тому розповіді про проблеми зі здоров'ям не завжди є аргументом для правосуддя. С.Поліщук не стала винятком і втратила мантію.

Така ж доля спіткала суддю Бахмацького районного суду Чернігівської області Василя Ковалюха. Цей чоловік, на відміну від вищеназваних осіб, розміняв честь на п'ятаки — попався на хабарі 3500 грн. За словами представника ГПУ, суддя щиро розкаявся. Але члени ВККС цього каяття побачити не змогли — на засідання В.Ковалюх не з'явився.

Не так просто визнати свою провину. На засіданні ВККС таке побачиш нечасто. Адже, як відомо, брехня набуває правдоподібності після багаторазового повторення. Іноді винні самі починають вірити у свою версію. Таким чином вони відмовляються засвоювати урок, який підготувало їм життя.

УДОСКОНАЛЕННЯ

Анкета без надмірностей

Закінчення, початок на стор.1

Перед початком першого добору, розпочатого навесні минулого року, комісія підготувала анкету. Нині ж, коли пошук кадрів для Феміди завершився, «кваліфікаційники» вирішили підкоригувати список даних, які кандидат зобов'язаний надати комісії.

Наприклад, в одному з пунктів анкети кандидатів просили вказати, чи притягували їх протягом останнього року до адміністративної та дисциплінарної відповідальності. На думку деяких присутніх, претенденти повинні надати відомості хоча б за 5 років, а не за один. Адже лише так можна з'ясувати: кандидат є затятим порушником чи тільки раз притягувався до відповідальності.

До того ж було запропоновано вказати, чи знято застосовані до претендентів стягнення. Також не завадило б, аби вони вказували, за що саме їх притягували до адміністративної чи дисциплінарної відповідальності.

На думку «кваліфікаційника» Володимира Віхрова, з анкети потрібно виключити пункт щодо двох осіб, котрі можуть охарактеризувати кандидата як професіонала. «Це зайвий пункт, він не несе жодного смислового навантаження. Кандидат дзвонить і питає: «Знаєте мене?» Кажу: «Знаю». «А можна зазначити ваші координати в анкеті?». — «Зазначайте», — відповідаю. Потім мені телефонують з комісії та запитують, чи знаю я конкретного кандидата. Я кажу, що знаю, він працював у мене в суді. На цьому — все», — зауважив В.Віхров.

«Я не погоджуюсь із цією думкою. Ми включили цей пункт до анкети, аби з'ясувати особисті якості претендента, як він поводить себе в колективі, в цілому в соціумі», — заперечила представниця комісії Ніна Фадєєва.

Заступник голови ВККС Микола Пінчук підтримав Н.Фадєєву. На його думку, зарубіжний досвід підтвердив необхідність існування такого пункту в документі. «А нам потрібно орієнтуватися на цей досвід», — резюмував М.Пінчук.

Керівник секретаріату Вищої ради юстиції Ольга Булка зауважила, що збирати персональну інформацію про потенційних суддів потрібно обережно, вона не повинна бути надмірною. Водночас даних має бути достатньою для подальшої «роботи» ВККС із цим претендентом. На її думку, зайвим в анкеті, зокрема, є прохання вказати ідентифікаційний код.

Дискусія точилась і навколо того, варто чи ні доповнювати анонімний тест та кваліфікаційний іспит додатковими питаннями. Представники Національного університету «Одеська юридична академія» запропонували, аби в тестах були не лише питання з варіантами відповіді, а й питання, які б «змушували претендентів подумати». Наприклад, запропонувати їм дати визначення поняття «кримінальне право» чи «прокуратура».

«Необхідно з'ясувати, чи вміють ті, хто після іспиту направлятиметься на проходження спеціальної підготовки, мислити, та перевірити якість їхніх знань. Адже потім кандидати навчатимуться півроку за державні кошти. Треба знати, чи варто державі витрачати на ту чи іншу особу гроші», — наголосив один із представників Національного університету «Одеська юридична академія».

«Ті 5 слів, які кандидат напише в тесті, даючи визначення того чи іншого поняття, не скажуть нам, що це за людина і який у неї рівень знань», — заперечив хтось із присутніх.

Усі рекомендації та зауваження учасники робочої групи взяли до уваги й обговорять їх під час «завершальної частини» вдосконалення процедури добору кандидатів — на науково-практичній конференції, яка відбудеться 22—24 лютого у Львові.

КАДРИ

На варті освітнього самовдосконалення

ВККС відстежує, чи дотримуються судді вимог закону про періодичне поповнення своїх знань

ОЛЬГА ЖУКОВА

З огляду на звіт Національної школи суддів (див. стор.6) під час засідання, яке відбулося наступного дня, члени ВККС більш прискіпливо поставилися до питання підвищення професійного рівня законників. Усіх кандидатів на переведення до іншого суду запитували про те, як часто судді мають проходити освітні курси. Майже всі шарілись і не знали правильної відповіді. У результаті рекомендації отримали тільки 7 з 15 законників.

Невідомо, чи то важкі фінансові умови, чи власне небажання перешкоджають суддям у навчанні, ясно одне: це стає тенденцією. Тому не дивно, що ті, хто не повноцінно підвищує рівень кваліфікації, ризикують потрапити в немилість до членів ВККС.

Майже всіх суддів, які побували на останньому засіданні комісії 24 січня, об'єднувало те, що вони не проходили в достатньому обсязі курсів підвищення кваліфікації, незважаючи на те, що закон «Про судоустрій і статус суддів» зобов'язує їх робити це щороку. Дехто, побувавши на одноденному семінарі, вважає, що виконав свій обов'язок. Але, на думку членів кваліфкомісії, семінарів замало для того, щоб здійснювати судочинство на високому рівні відповідно до сучасних норм.

Суддя Харцизького міського суду Донецької області Олена Саєнко прагне перейти в Апеляційний суд Донецької області, однак про умови праці та категорії справ, на яких спеціалізується останній, знає «зі слів знайомих». Комісія порадила їй працювати на старому місці, а перед тим, як переходити до омріяного апеляційного суду, обов'язково пройти там стажування.

Дехто із суддів не тільки вчасно вдосконалює теоретичну базу, а й активно займається науковою діяльністю. Суддя Маловисківського районного суду Кіровоградської області Сергій Глубоченко переймається проблемами ідеології правосуддя та питаннями світогляду в судовій системі. Відповідні проблеми законник порушує у своїй дисертації. Це той випадок, коли наукова діяльність удало поєднується з практичною, адже нарікань на роботу судді немає. Результат звернення до кваліфкомісії був позитивним.

Не варто сподіватися на легке переведення тим, хто має схильність до затягування справ. Так, суддя Черкаського районного суду однойменної області Тетяна Фетисова, працюючи на посаді судді 8 років, стільки ж часу розглядала справу про поділ майна. Законниця прийшла до ВККС за рекомендацією до апеляційного суду тієї ж області. Здавалося, з таким значним терміном тяганини не бачити їй переведення, але на запитання членів ВККС про причини тривалої паузи в розгляді справи вона відповіла, що процес затягнувся через смерть позивача й відповідача та поділ спадщини. Винесення вироку стало можливим тільки після того, як спадкоємці отримали право розпоряджатися майном. Урахувавши непогані рекомендації голови суду, комісія дозволила перехід до вищої інстанції.

Ностальгічні мотиви переведення комісію рідко зворушують. Суддя Овруцького районного суду Житомирської області Лідія Іщук забажала перейти в Корольовський районний суд м.Житомира через те, що скучила за своїми колишніми колегами: «Хочу повернутись у той суд, з якого я починала». Рекомендація була в неї майже в кишені, та хтось із членів комісії звернув увагу на те, що на своїй нинішній роботі Л.Іщук займається виключно кримінальними справами, а претендує на посаду судді, що розглядає цивільні справи. Тож поки що переведення не відбудеться.

Чого не скажеш про справу судді Миронівського районного суду Київської області Станіслава Чирки. Не маючи перспектив отримати житло за місцем роботи, він попросив і отримав рекомендацію до Бориспільського міськрайонного суду тієї ж області.

З аналогічної причини члени кваліфкомісії задовольнили прохання судді Білоцерківського міськрайонного суду Київської області Наталії Таран. Якщо Президент також дасть свою згоду, незабаром законниця здійснюватиме правосуддя в Деснянському районному суді м.Києва.

Один з найоригінальніших мотивів для переведення має суддя Черкаського окружного адміністративного суду Анастасія Чала. Вона не вперше звертається до комісії оскільки відчуває, що здатна на більше. Рівень навантаження в рідному суді не дозволяє їй розкрити свій потенціал. Чесність та амбітність молодої законниці, а також її гарна репутація переконали членів комісії, й А.Чала отримала рекомендацію для переведення до Харківського окружного адміністративного суду.

Як і в кожного професіонала, у судді має бути своя спеціалізація. Це ті категорії справ, які він найчастіше й найуспішніше розглядає. Це та сфера права, в якій законник почувається впевнено. Суддя-універсал, який уважає себе абсолютно компетентним у всіх галузях права й при цьому не підвищує кваліфікацію, викликає підозри в членів ВККС. Іноді така самовпевненість пояснюється молодістю. Але якщо законник приходить на засідання комісії з проханням про послугу, він має відповідати всім вимогам щодо моральних норм і передбаченим у законах.

ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ

Верховна Рада України
Постанова

Про звільнення суддів

Відповідно до пунктів 3, 9 частини п'ятої статті 126 Конституції України Верховна Рада України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

Звільнити з посад суддів:
Бахчисарайського районного суду Автономної Республіки Крим Большакова Юрія Миколайовича — у зв'язку з поданням заяви про звільнення з посади за власним бажанням;
Іванківського районного суду Київської області Яковенко Валентину Степанівну — у зв'язку з поданням заяви про відставку;
Свердловського міського суду Луганської області Бусленко Валентину Петрівну — у зв'язку з неможливістю виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
господарського суду Автономної Республіки Крим Ковтун Ларису Олексіївну — у зв'язку з поданням заяви про відставку.

Голова Верховної Ради України В.ЛИТВИН

м.Київ
12 січня 2012 року
№4328-VI

Верховна Рада України
Постанова

Про звільнення суддів

Відповідно до пунктів 3, 9 частини п'ятої статті 126 Конституції України Верховна Рада України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

Звільнити з посад суддів:
Євпаторійського міського суду Автономної Республіки Крим Горюнову Людмилу Іванівну — у зв'язку з поданням заяви про звільнення з посади за власним бажанням;
Долинського районного суду Кіровоградської області Дранчука Павла Юрійовича — у зв'язку з неможливістю виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
Балаклавського районного суду міста Севастополя Сафонова Володимира Васильовича — у зв'язку з неможливістю виконувати свої повноваження за станом здоров'я.

Голова Верховної Ради України В.ЛИТВИН

м.Київ,
22 грудня 2011 року
№4247-VI

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Верховна Рада України
Постанова

Про звільнення судді

Відповідно до пункту 5 частини п'ятої статті 126 Конституції України Верховна Рада України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

Звільнити Торчинську Людмилу Олександрівну з посади судді господарського суду Одеської області у зв'язку з порушенням присяги судді.

Голова Верховної Ради України В.ЛИТВИН

м.Київ,
22 грудня 2011 року
№4244-VI

СПІВЧУТТЯ

Колектив Вищого адміністративного суду висловлює глибоке співчуття рідним, близьким та колегам у зв'язку з важкою та непоправною втратою — смертю судді Миколаївського окружного адміністративного суду Юрія Івановича ПРОДАНА.

Трагічна випадковість на 33-му році обірвала життя молодої, сильної, перспективної людини.

Сумуємо через непоправну втрату.

Керівництво, судді, працівники апарату Вищого адміністративного суду

МОМЕНТ ІСТИНИ

Кодекс примирення

В Україні репрезентували проект нового Кримінального процесуального кодексу, а також ознайомили громадськість із експертним висновком Ради Європи. Цій темі був присвячений круглий стіл, в якому взяли участь відомі вчені, юристи, парламентарі. Як з'ясувалося, західні експерти позитивно оцінили проект і рекомендували прийняти його якнайшвидше. У перерві присутні ділилися думками з приводу майбутнього реформування кримінального процесу.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Глава офісу Ради Європи в Україні Владімір РІСТОВСКІ (ліворуч) та секретар робочої групи з питань реформування кримінального судочинства, радник Президента Андрій ПОРТНОВ (у центрі) уважно слухали висновок експертів.

Парламентарі перенесли обговорення проекту нового КПК із сесійного залу на круглий стіл (Святослав ПІСКУН, Святослав ОЛІЙНИК і Валерій ПИСАРЕНКО).

Схоже, голова Ради суддів загальних судів Павло ГВОЗДИК емоційно сприйняв майбутні зміни в кримінальному процесі.

Жозе-Мануель-Пінту ТЕЙШЕЙРА висловив надію, що новий КПК скоро ухвалять.

Прокурори й судді на кримінальний процес дивляться по-різному. Але при бажанні завжди можна знайти точки зіткнення: заступник Генерального прокурора Михайло ГАВРИЛЮК (ліворуч) розмовляє в перерві з головою ВККС Ігорем САМСІНИМ.

Іноземні експерти позитивно постановилися до проекту. Радник із правових питань Департаменту юстиції США та Посольства США в Україні Джон ЕНГСТРОМ і представник Управління верховного комісара ООН у справах біженців у Білорусі, Молдові та Україні Олдріх АНДРУСЕК.

В.РІСТОВСКІ із цікавістю слухає професора Школи права Мадридського університету Лорену БАХМАЙЄР.

Під час перерви учасники круглого столу з цікавістю читали «Закон і Бізнес».

Президент Асоціації правників України Валентин ЗАГАРІЯ теж поспішав поділитися враженнями з приводу проекту кодексу.

АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ
КОЛЕГІЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ

СПІВРОБІТНИЦТВО

20 років разом!

У зв'язку з ювілеєм «ЗіБ» кожна друга реклама — за 1 гривню

З нагоди 20-ліття, яке наш тижневик відзначив у червні, редакція продовжує до кінця 2012 року дію спеціальних пільгових умов для рекламного пакета.

Рекламодавці, які замовлять у виданні рекламний блок розміром не менш ніж 1/32 сторінки, отримають можливість лише за 1 грн. розмістити цей матеріал також і в наступному числі нашого тижневика.

У разі замовлення рекламної площі не менш ніж 1/4 полоси впродовж 2 тижнів на сайті «ЗіБ» **(www.zib.com.ua)** може бути розміщений банер рекламодавця. Вартість цієї послуги входить у вартість рекламного пакета.

Звертаємо увагу, що відтепер ви можете замовити також повноколірний рекламний блок, який розміщуватиметься на 1, 8, 9 та 16-ій сторінках видання.

ОБЛИЧЧЯ ПРАВОСУДДЯ

Підтвердження кваліфікації

На засіданні 24 січня Вища рада юстиції підтримала 69 кандидатів на суддівські посади. Деякі з них понервували, поки довели, що Вища кваліфкомісія суддів не даремно дала їм рекомендації.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Голова ВРЮ Володимир КОЛЕСНИЧЕНКО (ліворуч) допоміг очільникові Верховного Суду Петру ПИЛИПЧУКУ (праворуч) знайти своє місце в залі, де засідає колегіальний орган.

Більшість претендентів залишили ВРЮ з адмінпортфелями.

Готуючись стати суддями, кандидати вже звикали до публічності.

Голови рад суддів Микола КОБИЛЯНСЬКИЙ (ліворуч) та Олександр УДОВИЧЕНКО ділилися міркуваннями щодо критеріїв для рекомендування кандидатів на адмінпосади.

Валентина МАЛІНОВСЬКА, котра працювала в секретаріаті ВРЮ, призначена на посаду судді Шевченківського райсуду м.Києва.

Андрій МІКУЛІН без проблем подолав кваліфікаційний бар'єр і пройшов співбесіду з членами ВРЮ.

Вдала співбесіда — запорука гарного настрою.

ЗАСІДАННЯ

У режимі нон-стоп

Оскільки Вища кваліфікаційна комісія суддів майже місяць не проводила засідань, у неї накопичилося чимало справ. На одному із засідань, яке відбулося 24 січня, постійно діючий орган відсторонив від займаної посади трьох суддів (у зв'язку з притягненням їх до кримінальної відповідальності). 18 володарів мантій отримали перевідні «перепустки».

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Микола МЕЛЬНИК оцінює тривалість засідання за кількістю питань у порядку денному.

У кулуарах судді ділилися враженнями від засідання.

Цього разу володарі мантій готуються не виголошувати, а слухати рішення.

РЕКЛАМА

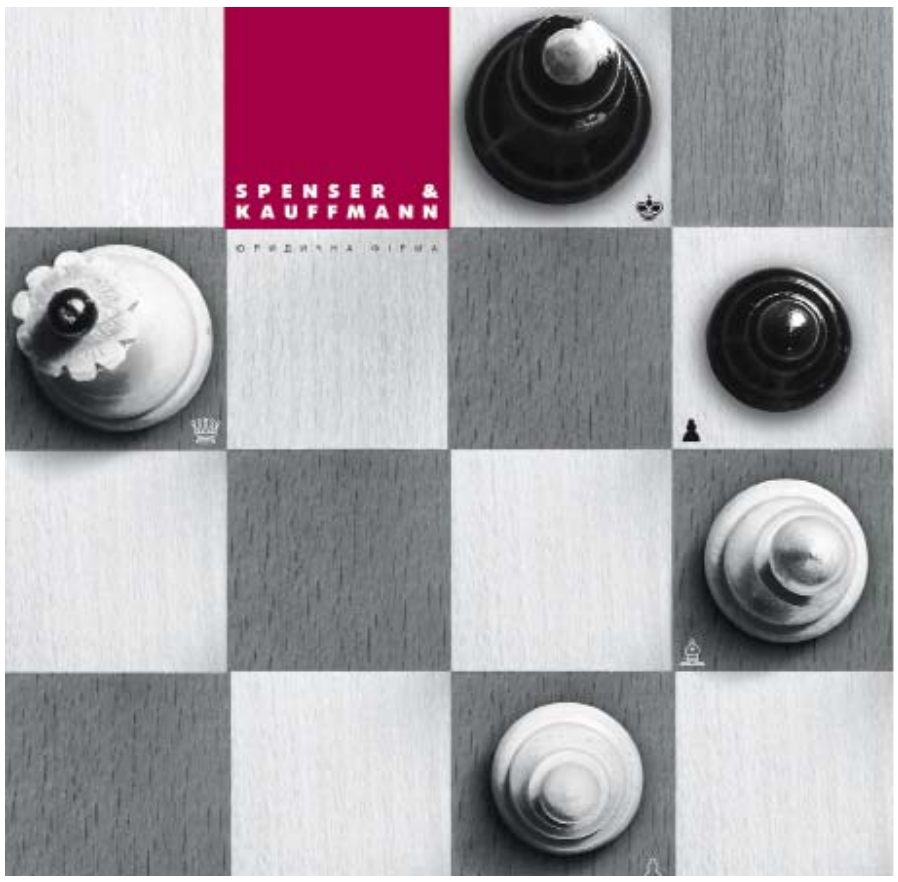

Білі починають і виграють

SPENSER & KAUFFMANN — ВАША ПЕРЕМОЖНА ПОЗИЦІЯ

Україна, 01021, м. Київ
Кловський узвіз, 7а, 13 поверх

Тел./Факс: +380 44 288-83-83

E-mail: office@sklaw.com.ua
www.sklaw.com.ua

РОЗДРІБ

«ЗіБ» — у продажу!

Запитуйте наш тижневик у кіосках «Союздруку».

Отже, якщо ви не встигаєте за своїми колегами першим ознайомитися зі свіжим номером «ЗіБ» або пропустили важливий матеріал у попередніх числах видання — звертайтеся до найближчого кіоску «Союздруку». Згідно з графіком наша газета має надходити в продаж уже в суботу.

Окремі кіоски, де реалізується «Закон і Бізнес»:

Кіоск	Адреса
3	майдан Незалежності.
8	майдан Незалежності.
19	вул. Б. Хмельницького, 44.
21	вул. Хрещатик, 5.
24	вул. М. Заньковецької, 2.
25	вул. Червоноармійська, 49.
26	вул. Червоноармійська, 48.
29	ст. метро «Хрещатик».
60	вул. Інститутська, 10—12.
74	вул. Хрещатик, 10.
142	вул. Червоноармійська, 57.
145	вул. Червоноармійська, 73.
156	вул. Червоноармійська, 74/5.
404	вул. Велика Житомирська, 6.
405	вул. Володимирська, 18.
406	вул. Володимирська, 24.

ПРАВИЛА

Банкрот тоже платит

Вступил в силу закон «О внесении изменений в Закон Украины «О возобновлении платежеспособности должника или признании его банкротом» (№4212-VI). Теперь оплата рассмотрения заявлений по делам, связанным с банкротством, регулируется специальными нормами. Так, за возбуждение дела о банкротстве придется заплатить больше 5 тыс. грн.

Этим документом изменены размеры ставок судебного сбора. Отныне в делах, связанных с банкротством, необходимые для перечисления суммы определяются в соответствии с особым порядком, установленным новыми пп.12—17 в п.2 ч.2 ст.4 закона «О судебном сборе». В соответствии с изменениями:

- с заявления об утверждении плана санации до открытия производства по делу о банкротстве взимается сбор в размере 1 минимальной зарплаты (на сегодня это 1017 грн.);
- с заявления о возбуждении дела о банкротстве — 5 минимальных зарплат (5085 грн.);
- с заявления кредиторов, которые обращаются с денежными требованиями к должнику после объявления о возбуждении дела о банкротстве, а также после сообщения о признании должника банкротом, — 1 минимальной зарплаты;
- с заявления о признании договоров недействительными и обжаловании имущественных действий должника в рамках производства по делу о банкротстве — 1 минимальной зарплаты;
- с заявления о расторжении мирового соглашения, заключенного по делу о банкротстве, или признании такого соглашения недействительным — 1 минимальной зарплаты;
- с апелляционных и кассационных жалоб по делу о банкротстве — 0,5 минимальной зарплаты (508,5 грн.).

ПОЗИЦИЯ

В пределах разумного

Суды смогут корректировать время изучения материалов уголовных дел

АЛЕКСЕЙ ПИСАРЕВ

Могут ли подозреваемый и его защитники читать уголовное дело столько, сколько пожелают? Если суд даст на это определенное количество дней, то будет ли это нарушением права на защиту? На эти вопросы дал ответ Конституционный Суд. Согласно его позиции следует руководствоваться разумными сроками, а они в каждом деле могут быть разными.

Судья-докладчик Сергей Винокуров убежден, что нужно учитывать права не только подозреваемого, но и потерпевшего.

На страже больших?

Вопрос определения конкретного времени для ознакомления с материалами уголовных дел получил огласку в связи с расследованием деятельности нескольких известных политиков. Так, в прошлом году Юрий Луценко, Юлия Тимошенко и их защитники были ограничены во времени изучения наработок прокуратуры. Особое недовольство это вызывало у адвокатов Юлии Владимировны, которые отмечали невозможность изучить все тома за короткое время. «Поверьте, сами себя перепрыгнуть мы не можем... Мы не успеем ознакомится со всеми материалами»,—пояснял тогда Александр Плахотнюк.

Возможно, именно вследствие этих событий народные депутаты решили обратиться в КС, чтобы тот определил, можно ли ограничивать время ознакомления с делом. Конечно, ни для Ю.Тимошенко, ни для Ю.Луценко принятое 18 января решение уже не имеет никакого значения. Однако от этого оно не утратило своего значения для других подозреваемых, адвокатов, прокуроров и судей.

Обращаясь в КС, парламентарии отмечали неконституционность временных рамок. В соответствии с ч.6 ст.218 Уголовно-процессуального кодекса «обвиняемый и его защитник не могут ограничиваться во времени, необходимом им для ознакомления со всеми материалами дела в разумные сроки». Вместе с тем ч.7 УПК предусмотрено: если ознакомление с делом продвигается медленно, «следователь по согласованию с прокурором или прокурор вносит в суд… представление». Рассмотрев его, судья «может определить срок, в течение которого обвиняемый и его защитник должны ознакомиться с материалами дела и заявить ходатайство». Когда же время истечет, они будут считаться ознакомленными с делом.

Процедура установления временных рамок существовала с 1960 г., правда, тогда это делали следователь вместе с прокурором, без участия суда. В 2003 г. в ст.218 УПК были внесены изменения в виде вышеприведенной ч.6. Однако в 2011 г. законодатели откорректировали эту статью.

Неконституционность ограничений нардепы, инициировавшие представление, усмотрели в том, что положения кодекса сузили объем права обвиняемого на защиту (ч.2 ст.63 Основного Закона).

Читать придется быстро

В свою очередь КС посмотрел на этот вопрос под другим углом. По мнению судей, ознакомление обвиняемого или его защитника с материалами дела в пределах разумных сроков отвечает задачам уголовного судопроизводства. Такие ограничения, по мнению судей, с одной стороны, обеспечивают реализацию прав и свобод, а с другой — требуют от лица ответственного поведения, обусловленного интересами других лиц (в частности, пострадавшего) и общества.

При этом КС обратил внимание, что в соответствии с позицией Европейского суда вопрос адекватности времени и возможностей, предоставленных обвиняемому, следует решать в контексте каждого конкретного дела. Так, в решении от 18.02.2010 по делу «Гаважук против Украины» Евросуд признал, что предоставленная обвиняемому возможность ознакомиться с материалами дела в течение 5 дней в данном случае достаточна.

Поэтому КС пришел к выводу, что внесенными в ст.218 УПК изменениями не сужено закрепленное в ч.2 ст.63 Конституции право лица на защиту, а установлен порядок ознакомления обвиняемого и защитника с материалами дела .

Конечно, бывает, что суд устанавливает слишком малое для этого время. Как бы то ни было, КС защитил Фемиду от случаев, когда подозреваемые и адвокаты сознательно затягивают рассмотрение дел, месяц за месяцем перечитывая бумаги.

МИГРАЦИЯ

Национальный минимум

Знать украинский язык и традиции нужно будет всем желающим получить наше гражданство. Такие дополнительные условия предлагают установить парламентарии.

Народный депутат Иван Стойко подал в парламент законопроект «О внесении изменений в статью 9 Закона Украины «О гражданстве Украины» (№9728). Теперь, возможно, получить украинское гражданство станет сложнее.

Паспорт с трезубцем смогут получить лишь те, кто владеет государственным языком (умеет не только говорить, но и читать и писать), знает основы истории, политического и экономического строя нашего государства и основные традиции украинского народа.

По словам народного избранника, это позволит мигрантам быстрее адаптироваться в обществе. Следует отметить, что подобный подход используется в ряде стран мира, в частности в США, Канаде, Германии, Дании, Великобритании. Тест на знание языка проходят и в России.

ИНИЦИАТИВЫ

Бонус для помощников

Помощникам судей предлагают упростить путь к получению мантии: пока все остальные кандидаты будут проходить специальную подготовку, они могут сразу сдавать квалификационный экзамен.

Откорректировать положения судебной реформы предлагают народные депутаты Сергей Кивалов и Дмитрий Шпенов, которые внесли законопроект «О внесении изменений в Закон Украины «О судоустройстве и статусе судей» (№9740).

Согласно инициативам нардепов председатели судов должны получить право вводить специализацию. По словам парламентариев, именно руководители могут определить ее целесообразность и максимально эффективно распределить законников.

Еще одна идея народных избранников — упростить доступ к судейской профессии помощникам судей. Согласно проекту все желающие надеть мантию после успешной сдачи экзамена по праву и прохождения проверки направляются на специальную подготовку. Исключение предусмотрено лишь для помощников судей, которые проработали на этих должностях не меньше 3 лет. Они без специальной подготовки сразу будут переходить к сдаче квалификационного экзамена.

Идея упростить доступ помощников к судейской профессии не нова. Об этом говорили еще во время судебной реформы. Однако тогда предложения были отклонены, поскольку считалось, что это будет дискриминацией по отношению к другим людям, изъявившим желание стать судьями.

ТОЛКОВАНИЕ

«Личка» с исключениями

КС объяснил, какую информацию о чиновниках можно распространять, не опасаясь санкций

РОМАН ЧИМНЫЙ

Право на личную и семейную жизнь является основополагающей ценностью, необходимой для самореализации человека в демократическом обществе. Из этого исходил Конституционный Суд, давая толкование нормы Основного Закона относительно сбора, хранения и распространения конфиденциальной информации о лице (судья-докладчик — Сергей Винокуров).

Открыто все, что не закрыто

С запросом в КС относительно толкования положений чч.1, 2 ст.32 и чч.2, 3 ст.34 Конституции обратился Жашковский районный совет Черкасской области. По его мнению, в стране сложилась неоднозначная практика понимания того, что относится к конфиденциальной информации о лице, а также являются ли сбор, хранение, использование и распространение информации о лице вмешательством в его личную и семейную жизнь.

Отвечая на эти вопросы, КС в первую очередь разграничил открытую информацию и сведения, доступ к которым ограничен. Такое разделение заложено в законе «Об информации»: если определенные сведения не отнесены законом к информации с ограниченным доступом, они являются открытыми для использования.

В свою очередь информация с ограниченным доступом делится на конфиденциальную, тайную и служебную. К первому виду закон относит, в частности, данные о национальности, образовании, семейном положении, религиозных убеждениях, состоянии здоровья, а также об адресе, дате и месте рождения лица. Кроме того, в решении КС от 30.10.97 №5-зп говорится, что конфиденциальными являются также сведения об имущественном положении и другие персональные данные о физическом лице. Такая информация может распространяться исключительно по желанию или с согласия соответствующего лица, а также в случаях, прямо предусмотренных законом. При этом, как отметил Суд, «перечень данных о лице, которые признаются как конфиденциальная информация, не является исчерпывающим».

Личное и публичное

В свою очередь ст.32 Конституции гарантирует защиту от вмешательства в личную и семейную жизнь, в частности, запрещается распространение конфиденциальной информации о лице без его согласия. То есть, как отметил Суд, только сам человек «имеет право свободно, на свое усмотрение определять порядок ознакомления с ней (информацией) других лиц, государства и органов местного самоуправления, а также право на сохранение ее в тайне».

КС также разграничил личное и публичное, руководствуясь методом «от противного». Поведение физического лица вне рамок общественной деятельности, в частности во время выполнения функций государства или органа местного самоуправления, является личной жизнью. Чтобы раскрыть сущность понятия «семейная жизнь», Суд обратился к Семейному кодексу. В этом акте говорится, что семейная жизнь — это личные имущественные и неимущественные отношения между супругами, другими членами семьи, которые осуществляются на принципах, определенных в СК.

В то же время в своем решении КС указал на невозможность заранее определить абсолютно все виды поведения физического лица в сфере личной и семейной жизни. Ведь «личные и семейные права — часть естественных прав человека, которые не являются исчерпывающими, и реализуются в разнообразных динамических отношениях имущественного и неимущественного характера, отношениях, явлениях, событиях и т.п., и рассматриваются как право физической личности на автономное бытие независимо от государства, органов местного самоуправления, юридических и физических лиц».

Должность с обременениями

В то же время, рассматривая вопрос относительно конфиденциальности информации о публичном лице и членах его семьи, КС отметил, что «пребывание лица на должности, связанной с осуществлением функций государства или органов местного самоуправления, предусматривает не только гарантии защиты прав этого лица, но и дополнительные правовые обременения». Ведь публичный характер такой деятельности «требует обнародования определенной информации для формирования общественного мнения о доверии к власти и поддержки ее авторитета в обществе».

Внимание к личной жизни украинских политиков может обернуться для папарацци «судебными» неприятностями.

Правда, как говорится в решении, на информацию, касающуюся, в частности, членов семьи публичного лица, также распространяются конституционные гарантии относительно невмешательства в их личную и семейную жизнь. Следовательно, обнародование таких данных, даже в контексте сведений о государственном служащем, может привести к нарушению их конституционных прав, нанести вред достоинству, чести, деловой репутации и т.п.

Таким образом, в контексте чч.1 и 2 ст.32 Конституции под информацией о личной и семейной жизни следует понимать «любые сведения или совокупность сведений о физическом лице, которое идентифицировано или может быть конкретно идентифицировано, а именно: национальность, образование, семейное положение, религиозные убеждения, состояние здоровья, материальное положение, адрес, дата и место рождения, место проживания и нахождения и т.п., данные о личных имущественных и неимущественных отношениях этого лица с другими лицами, в частности членами семьи, а также сведения о событиях и явлениях, которые происходили или происходят в бытовой, интимной, товарищеской, профессиональной, деловой и других сферах жизни лица, за исключением данных относительно осуществления полномочий лицом, занимающим должность, связанную с осуществлением функций государства или органа местного самоуправления». И, как отметил Суд, такая информация — как о физическом лице, так и о членах его семьи — является конфиденциальной, а следовательно, может быть распространена только с их согласия, кроме случаев, определенных законом, и только в интересах национальной безопасности, экономического благополучия и прав человека.

По закону и по согласию

С гарантией неприкосновенности личной жизни непосредственно связано право свободно собирать, хранить, использовать и распространять информацию. Однако это право тоже ограничивается законом, в частности для защиты репутации или прав других людей, включая предотвращение разглашения информации, полученной конфиденциально.

Следовательно, с одной стороны, Конституция защищает каждого человека, включая государственного служащего и членов его семьи, от распространения сведений о нем. С другой — Основной Закон содержит исчерпывающие основания правомерного вмешательства в личную и семейную жизнь лица, включая должностных лиц и членов их семей. Такая возможность появляется, если имеется согласие лица на сбор, хранение, использование и распространение конфиденциальной информации о нем.

Письменное согласие на сбор личной информации о лице и его поведении в прошлом согласно кону дает, например, каждый кандидат на должность судьи. Конечно, отказ дать такое согласие автоматически преграждает путь к мантии, но при этом претендент самостоятельно решает, стоит ли должность такого ограничения его прав.

Кроме того, собирать и распространять информацию о каком-либо лице можно, если непосредственно в законе определены случаи допустимости распространения конфиденциальной информации. В таком случае суд, в который физическое лицо обратится с иском о защите чести и достоинства, должен определить, распространялись ли сведения в интересах национальной без-

Публичный характер как субъектов властных полномочий, так и их должностных лиц «требует обнародования определенной информации о них для формирования общественного мнения о доверии к власти и поддержки ее авторитета в обществе».

ПРАКТИЧЕСКИЕ СОВЕТЫ

Невнимательные остаются без суда

Платежное поручение, оформленное с ошибками, не воспринимается как доказательство уплаты судебного сбора

ЛЕСЯ ЗУЕВИЧ, *юрист*

Оформление доказательств уплаты судебного сбора может стать для невнимательных юристов теми подводными камнями, которые существенно осложнят подачу жалобы. Кроме того, не всегда просто подсчитать, какую сумму следует заплатить, ведь законодательство устанавливает специфические правила для исковых заявлений, в которых содержится несколько требований. Особого внимания заслуживает и вопрос валюты, в которой можно перечислять сбор.

Подавая иск, который состоит из нескольких самостоятельных требований, следует подсчитать сумму судебного сбора по каждому из них.

Объединенные требования

В п.3 ч.1 ст.55 Хозяйственного процессуального кодекса установлено, что цена иска, содержащего несколько самостоятельных требований, определяется общей суммой всех требований. Поэтому при объединении исковых требований судебный сбор платится за каждое из них по установленным ставкам.

Так, если предметом спора является одно требование имущественного характера о взыскании средств и два неимущественных — о расторжении договора и об освобождении помещения, то ставка судебного сбора, который подлежит уплате за подачу кассационной жалобы, должна представлять собой сумму судебных сборов за каждое из требований.

Необходимо учитывать, что, поскольку в соответствии с ч.5 ст.6 закона «О судебном сборе» «за подачу встречных исковых заявлений, а также заявлений о вступлении в дело третьих лиц с самостоятельными требованиями судебный сбор взимается на общих основаниях», в случае обжалования судебного решения, принятого как в части первичного иска, так и в части встречного иска, судебный сбор за подачу кассационной жалобы по соответствующему делу платится по ставке, установленной как для всех самостоятельных требований по первичному иску, так одновременно и по ставке для требований по встречному иску.

В споре за имущество

В соответствии с положениями стст.133, 134 Хозяйственного кодекса, книги третьей Гражданского кодекса право собственности является вещным правом. В настоящее время сохраняет силу Инструкция о порядке исчисления и взимания государственной пошлины (утвержденная приказом Главной государственной налоговой инспекции от 22.04.93 №15), по содержанию пп.29, 30, 32 которой с исковых заявлений о праве собственности на имущество, о признании недействительными договоров отчуждения имущества, о признании права на долю в имуществе, о выделении доли из общего имущества государственная пошлина платится исходя из стоимости разыскиваемого имущества или его доли.

Если истец не указывает суммы иска или установить точно его цену невозможно, судья, принимая заявление, предварительно устанавливает размер подлежащей уплате пошлины исходя из приблизительной цены иска. Если при вынесении судом решения общая сумма иска увеличивается, пошлина исчисляется исходя из увеличенной суммы иска. При этом образовавшаяся разница подлежит взысканию с истца или, при полном удовлетворении иска, с ответчика. Определенные правила применяются также при принятии и рассмотрении апелляционных и кассационных жалоб.

В ч.2 ст.6 закона фактически продублированы указанные положения: «В случае если судебный сбор платится за подачу искового заявления в суд в размере, определенном с учетом цены иска, а установленная при этом истцом цена иска не соответствует действительной стоимости спорного имущества или если на день подачи иска невозможно установить точную его цену, размер судебного сбора предварительно определяет суд с последующей уплатой недоплаченной суммы или с возвращением суммы переплаты судебного сбора в соответствии с ценой иска, установленной судом в процессе рассмотрения дела».

Следовательно, при обжаловании судебных решений по делам, предметом спора в которых является признание права собственности, следует учитывать, что такой спор имеет имущественный характер, а значит, при определении ставки судебного сбора необходимо исходить из цены иска (стоимости спорного имущества), определение которой предусмотрено стст.54, 55 ХПК.

На практике определение суммы судебного сбора по данной категории споров часто достаточно проблематично, а реализация положения указанной инструкции о том, что в случае, если установить цену иска невозможно, судья предварительно устанавливает размер подлежащего уплате сбора исходя из приблизительной цены иска, вызывает больше вопросов, чем ответов. Поэтому данные вопросы требуют дополнительных, более четких разъяснений.

Уточнение относительно уплаты

Одно из нововведений — это то, что, в отличие от декрета о госпошлине (именно им следовало руководствоваться до принятия закона №3674-VI), согласно которому за обжалование определений суда государственная пошлина не уплачивалась, в соответствии с пп.8 п.2 ч.2 ст.4 закона судебный сбор взимается, в частности, за подачу в хозяйственный суд как апелляционной, так и кассационной жалобы на определение суда. Он платится по ставке 0,5 размера минимальной заработной платы, то есть в 2012 году составляет 536,5 грн.

Указанные ставки применяются как при обжаловании определений апелляционного суда, так и при обжаловании постановлений апелляционного суда, которыми пересмотрены определения местного хозяйственного суда.

Что касается исков, сумма спора в которых определена в иностранной валюте, то раньше, до 1.11.2011, указанный декрет и Инструкция о порядке исчисления и взимания государственной пошлины предусматривали, что с исковых заявлений, которые подаются в суд и хозяйственный суд в иностранной валюте, государственная пошлина платится в иностранной валюте. В случае если размер ставок государственной пошлины предусмотрен в частях не облагаемого налогом минимума доходов граждан, она платилась в иностранной валюте с учетом курса гривны. Физические лица и иностранные юридические лица, соответственно проживающие или находящиеся за пределами Украины, платили пошлину в долларах США или в другой валюте, если это предусмотрено соглашениями с нашим государством.

Однако с 1 ноября прошлого года согласно абз.2 ч.2 п.1 ст.6 закона «О судебном сборе» за подачу исков, цена которых определяется в иностранной валюте, судебный сбор платится в гривнах с учетом официального курса к иностранной валюте, установленного Нацбанком на день уплаты. Поэтому Инструкция о порядке исчисления и взимания государственной пошлины должна применяться лишь в той части, которая не противоречит закону «О судебном сборе».

Следует отметить, что установление единой процедуры уплаты судебного сбора в национальной валюте соответствует предписаниям ст.99 Конституции и ст.192 Гражданского кодекса. Кроме того, тем самым облегчен порядок осуществления оплаты рассмотрения споров, цена которых определена в валюте. Ведь раньше установленный порядок уплаты госпошлины в таких спорах существенно отличался от общего и часто создавал определенные преграды как для определения правильности ее исчисления, так и для ее перечисления.

Главное — в деталях

Закон определяет, что судебный сбор платится по месту рассмотрения дела и зачисляется в специальный фонд госбюджета. Как и раньше, суды придерживаются позиции, что платежные документы об уплате судебного сбора должны подаваться в хозяйственный суд только в оригинале, а ксерокопии или фотокопии платежных документов не могут быть надлежащим доказательством перевода денег.

В связи со вступлением в силу закона «О судебном сборе» Государственное казначейство изменило реквизиты счета, открытого для учета поступления сбора в специальный фонд.

Платежное поручение на безналичное перечисление государственной пошлины или квитанция учреждения банка о принятии платежа наличностью, прилагаемые к кассационной жалобе, должны содержать сведения о том, какое именно исковое заявление или кассационная жалоба по какому делу (его номер, название хозяйственного суда) оплачивается судебным сбором.

Суды требуют, чтобы предоставленные платежные документы, которые должны свидетельствовать об уплате судебного сбора, содержали не только все правильно указанные платежные реквизиты, определенные Госказначейством, но и отвечали требованиям п.14 Инструкции о порядке исчисления и взимания государственной пошлины. В соответствии с ней в случае безналичного перевода государственной пошлины со счета плательщика, ответственный исполнитель учреждения банка обязан на лицевой или обратной стороне последнего экземпляра платежного поручения, который выдается плательщику, сделать соответствующую надпись (пометку) о зачислении государственной пошлины в государственный бюджет. Эта надпись скрепляется первой и второй подписями должностных лиц и оттиском круглой печати кредитного учреждения с указанием даты осуществления платежного поручения.

Как свидетельствует практика, неединичны случаи, когда платежные поручения заполняются в произвольной форме, с ошибочным указанием отдельных реквизитов и когда отсутствует или неправильно сделана отметка о зачислении в госбюджет судебного сбора за подачу кассационной жалобы. Такие обстоятельства могут быть основанием непризнания судом соответствующего платежного поручения надлежащим доказательством, подтверждающим уплату судебного сбора в установленном порядке.

Высший хозяйственный суд в своих определениях обращал внимание жалобщиков на то, что по содержанию п.3.1 Инструкции о безналичных расчетах в Украине в национальной валюте, утвержденной постановлением правления НБУ от 21.04.2004 №22, платежное поручение оформляется плательщиком по форме, приведенной в дополнении 2 к этой инструкции, согласно требованиям к указанию реквизитов расчетных документов, изложенным в дополнении 8 к этой инструкции, и подается в банк, обслуживающий плательщика, в количестве экземпляров, необходимых для всех участников безналичных расчетов. Платежное поручение должно содержать следующие обязательные реквизиты:

- название документа;
- дату составления и номер;
- фамилию, имя, отчество (при наличии);
- код плательщика и номер его счета;
- наименование и код банка плательщика;
- наименование/фамилию, имя, отчество (при наличии);
- код получателя и номер его счета;
- наименование и код банка получателя;
- сумму цифрами и словами;
- назначение платежа;
- подпись плательщика.

Несоблюдение таких требований может быть воспринято судом как отсутствие надлежащего доказательства уплаты судебного сбора, что является основанием для возвращения кассационной жалобы.

Уравнивание «льготников»

При подготовке закона №3674-VI был взят за основу закрепленный ст.129 Конституции принцип равенства всех участников судебного процесса перед законом и судом, в том числе государственных органов власти. В связи с этим существенно сократились льготы по уплате судебного сбора по сравнению с количеством льгот, установленных декретом №7-93. Так, в действующей сейчас ст.5 закона приводится исчерпывающий перечень дел и категорий лиц, освобождаемых от уплаты судебного сбора.

В первоначальной редакции закона вообще был достаточно ограниченный перечень «льготников», однако ввиду того, что оплата судебного сбора при подаче исковых заявлений и жалоб государственными органами должна была бы осуществляться за счет средств госбюджета, которые, однако, не были в нем предусмотрены, законом «О внесении изменений в Бюджетный кодекс Украины и некоторые другие законодательные акты Украины» (№3828-VI) ч.1 ст.5 закона «О судебном сборе» была дополнена п.21, в котором содержится перечень дополнительных госорганов, освобождаемых от уплаты госпошлины. В частности, в него включены: Минфин, местные финансовые органы, Государственная налоговая служба, Государственная таможенная служба, Государственная казначейская служба, Государственная финансовая инспекция и их территориальные органы, Государственная служба финансового мониторинга и Нацбанк. Правда, сбор они не платят, если дело связано с вопросами, касающимися их полномочий.

В ч.2 закона №3828-VI указано, что он начинает действовать с 1.01.2012, кроме п.4 разд.I, который вступает в силу со дня, следующего за днем опубликования акта. Поскольку он был опубликован 28.10.2011, соответствующие изменения относительно лиц, освобождаемых от уплаты судебного сбора, фактически начали действовать с момента вступления в силу собственно самого закона «О судебном сборе».

Вместе с тем даже с учетом приведенных изменений многие из тех, кто раньше освобождался от уплаты государственной пошлины, теперь вынуждены платить.

Однако, обращаясь в ВХС после 1.11.2011, Фонд госимущества и его органы часто продолжают ссылаться на то, что в соответствии с п.35 декрета Кабмина «О государственной пошлине» они освобождены от ее уплаты за подачу кассационной жалобы. В то же время в соответствии с указанным пунктом декрета (с изменениями, внесенными законом «О судебном сборе») госорганы приватизации освобождаются от уплаты этой пошлины только за совершение нотариусами исполнительных надписей о взыскании задолженности по арендной плате, а также за проведение аукционов, за операции с ценными бумагами.

Аналогичным образом не принимаются ВХС и ссылки органов Инспекции государственного архитектурно-строительного контроля на освобождение от уплаты государственной пошлины на основании п.42 ст.4 декрета, поскольку со вступлением в силу закона «О судебном сборе» указанный пункт исключен.

Подобная ситуация сложилась и с Государственной экологической инспекцией и ее территориальными органами, которые на данное время не включены в предусмотренный ст.5 закона «О судебном сборе» исчерпывающий перечень госорганов, освобождаемых от уплаты сбора в случае подачи исковых заявлений и апелляционных (кассационных) жалоб на решения или определения хозяйственных судов. Это касается дел, связанных с вопросами, которые относятся к полномочиям этих органов.

Законодательное толкование

Как отмечал ВХС в своих определениях, ссылка указанных лиц на п.7 ст.5 закона «О судебном сборе» опирается на ошибочное толкование указанной нормы. Так, в соответствии с ней от уплаты сбора освобождаются государственные органы, предприятия, учреждения, организации, общественные организации и граждане, которые обратились в случаях, предусмотренных законодательством, в суд с заявлениями относительно защиты прав и интересов других лиц.

Однако, в отличие от положений стст.45, 46 ГПК и ст.60 КАС, действующий ХПК не наделяет органы госвласти правом обращаться с иском для защиты прав и интересов других лиц (в том числе и интересов органов местного самоуправления).

Согласно ст.2 ХПК представительство интересов государства в хозяйственном процессе является компетенцией только прокурора, который самостоятельно определяет, в чем заключается нарушение интересов государства, и обосновывает необходимость их защиты, а также указывает орган, уполномоченный государством осуществлять соответствующие функции в спорных отношениях. При этом, например, изложенное в исковом заявлении требование о перечислении определенной части средств (в пропорциональном соотношении), взысканных как компенсация ущерба, нанесенного государству в результате нарушения природоохранного законодательства, на счет специального фонда бюджета органа местного самоуправления само по себе не является подтверждением обращения с иском с целью защиты прав и интересов соответствующего органа, поскольку обязательность этого установлена нормами бюджетного законодательства.

Таким образом, исходя из системного анализа содержания норм п.«з» ч.1 ст.20 закона «Об охране окружающей природной среды» и ст.5 закона «О судебном сборе», можем сделать вывод, что определенная в п.7 ст.5 закона «О судебном сборе» льгота относительно уплаты сбора, по сути, касается случаев подачи государственными органами исковых заявлений в порядке гражданского и административного судопроизводства. То есть на данное время при подаче кассационных жалоб на решения (определения) хозяйственных судов Государственная экологическая инспекция и ее территориальные органы должны платить судебный сбор на общих основаниях.

Кроме того, следует обратить внимание на то, что п.7 ч.2 ст.10 закона «О судебном сборе» исключен п.11 ч.1 ст.4 декрета «О государственной пошлине», которым органы местного и регионального самоуправления освобождались от уплаты государственной пошлины за подачу в суд искового заявления о взыскании с предприятия, объединения, организации, учреждения и граждан ущерба, нанесенного интересам населения, местному хозяйству, окружающей среде их решениями, действиями или бездействием, а также в результате неисполнения решений органов местного и регионального самоуправления. Вместе с тем в соответствии с п.15 ст.5 закона «О судебном сборе» органы исполнительной власти и местного самоуправления освобождаются от уплаты сбора за подачу исковых заявлений относительно споров, связанных с отчуждением земельных участков, других объектов недвижимого имущества, размещенных на них, для общественных потребностей или по мотивам общественной необходимости.

Однако необходимо учитывать, что этот вопрос регулируется законом №1559-VI «Об отчуждении земельных участков, других объектов недвижимого имущества, размещенных на них, которые находятся в частной собственности, для общественных потребностей или по мотивам общественной необходимости», поэтому правоотношения в спорах, в частности о признании права собственности на недвижимое имущество, указанным законом не регулируются. Следовательно, оснований для освобождения органов местного самоуправления от уплаты сбора в порядке п.15 ст.5 закона «О судебном сборе» в спорах, правоотношения в которых не регулируются актом №1559-VI, нет.

Следует отметить, что в настоящее время в Верховной Раде зарегистрированы законопроекты, которыми предлагается вернуться к ранее действующим нормам, освободив указанные государственные органы от уплаты судебного сбора. Впрочем, согласно заключения главного научно-экспертного управления ВР ссылка на необходимость экономии бюджетных денег является дискуссионной, поскольку средства судебного сбора направляются в госбюджет. Таким образом, благодаря судебному сбору, который платится государственными органами, происходит только перераспределение бюджетных средств в интересах органов судебной власти, которая в настоящее время финансируется недостаточно, а казна ничего не теряет.

Правила отсрочки

В соответствии со ст.8 закона «О судебном сборе», «учитывая имущественное положение стороны, суд может своим определением отсрочить или рассрочить уплату судебного сбора на определенный срок, но не дольше чем до принятия судебного решения по делу. Суд может уменьшить размер судебного сбора или освободить от его уплаты».

Такое нововведение призвано обеспечить доступ к правосудию. Однако, решая соответствующий вопрос, суд в каждом конкретном случае должен установить, что жалобщик не злоупотребляет своим правом. Так, анализ содержания указанной нормы свидетельствует о том, что освобождение жалобщика от уплаты судебного сбора может иметь место при наличии исключительных обстоятельств.

При этом единственным (но не императивным) основанием для отсрочки или освобождения от уплаты судебного сбора законодатель определил имущественное положение стороны. Отсутствие мотивировки в ходатайстве или ссылка на нестабильную экономическую ситуацию в стране, мировой финансовый кризис, неприбыльность предприятия и т.п. являются основанием для отклонения такого ходатайства. Нужно указывать конкретные обстоятельства, свидетельствующие о наличии объективных оснований для отсрочки уплаты или освобождения от уплаты судебного сбора.

Вместе с тем заявителям следует учитывать, что, по ХПК, наличие соответствующего обстоятельства должно быть доказано надлежащими и допустимым доказательствами. Поэтому, обращаясь с ходатайством, сторона должна предоставить доказательства изложенных обстоятельств.

В то же время думается, что, обращаясь с ходатайством об отсрочке уплаты судебного сбора, жалобщик должен доказать, что его материальное положение изменится в течение определенного процессуальным законом срока рассмотрения кассационной жалобы и он сможет уплатить сбор в установленном размере до вынесения ВХС постановления по делу.

Стоит также отметить, что, решив вопрос об отсрочке уплаты сбора, суд вправе при вынесении постановления по результатам рассмотрения кассационной жалобы в порядке стст.44, 49 ХПК, ст.8 закона «О судебном сборе» возложить обязанность уплатить сбор за рассмотрение кассационной жалобы на соответствующее лицо, а выдачу приказа поручить местному хозяйственному суду.

ПОРЯДОК

Право на защиту не безгранично

Вопрос адекватности времени и возможностей, предоставленных обвиняемому, следует решать в контексте обстоятельств каждого конкретного дела

Конституційний Суд України
Іменем України
Рішення

у справі за конституційними поданнями 47 та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин шостої, сьомої статті 218 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про ознайомлення обвинуваченого і захисника з матеріалами кримінальної справи)

18 січня 2012 року *м.Київ* *№1-рп/2012*
Справа №1-4/2012

Конституційний Суд України у складі суддів:
ГОЛОВІНА Анатолія Сергійовича — **головуючого,** БАУЛІНА Юрія Васильовича, БРИНЦЕВА Василя Дмитровича, ВДОВІЧЕНКА Сергія Леонідовича, ВИНОКУРОВА Сергія Маркіяновича — **доповідача**, ГУЛЬТАЯ Михайла Мирославовича, ЗАПОРОЖЦЯ Михайла Петровича, КАМПА Володимира Михайловича,КОЛОСА Михайла Івановича, ЛИЛАКА Дмитра Дмитровича, МАРКУШ Марії Андріївни, ОВЧАРЕНКА В'ячеслава Андрійовича, ПАСЕНЮКА Олександра Михайловича, СЕРГЕЙЧУКА Олега Анатолійовича, ШАПТАЛИ Наталі Костянтинівни, ШИШКІНА Віктора Івановича —

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційними поданнями 47 та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин шостої, сьомої статті 218 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — Кодекс) в редакції Закону України «Про внесення змін до статті 218 Кримінально-процесуального кодексу України щодо ознайомлення обвинуваченого і захисника з матеріалами кримінальної справи» від 8 квітня 2011 року №3228-VI.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стали конституційні подання 47 та 50 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є твердження суб'єктів права на конституційні подання про неконституційність положень частин шостої, сьомої статті 218 Кодексу та Закону.

Заслухавши суддю-доповідача Винокурова С.М. та дослідивши матеріали справи, в тому числі позиції Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Генеральної прокуратури України, Державної податкової служби України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Служби безпеки України, Спілки адвокатів України, науковців Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національної академії внутрішніх справ, Національної академії прокуратури України, Національної академії Служби безпеки України, Національного університету державної податкової служби України, Національної школи суддів України, Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національного університету «Одеська юридична академія», Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 47 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), частину сьому статті 218 Кодексу, яка передбачає у разі зволікання ознайомлення з матеріалами справи обвинуваченим чи його захисником можливість визначення судом строку, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи та заявити клопотання.

Необхідність у зверненні до Конституційного Суду України автори клопотання обгрунтовують тим, що оспорюваними положеннями Кодексу звужено обсяг права обвинуваченого на захист, встановленого у частині другій статті 63 Конституції України, порушено право захищати в суді свої права і свободи та право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань, передбачені частинами першою, п'ятою статті 55 Основного Закону України.

На думку народних депутатів України, частина сьома статті 218 Кодексу суперечить частинам другій, третій статті 22, статті 64 Конституції України, відповідно до яких: конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод; конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України; не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені, зокрема, статтями 55, 63 Основного Закону України.

2. Суб'єкт права на конституційне подання — 50 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон, яким внесено зміни до статті 218 Кодексу.

Необхідність у зверненні до Конституційного Суду України автори клопотання обгрунтовують тим, що Законом звужено обсяг конституційного права обвинуваченого на захист, встановленого у частині другій (у конституційному поданні — частині третій) статті 63 Конституції України, невід'ємним елементом якого є ознайомлення обвинуваченого з матеріалами справи без обмежень у часі.

На думку народних депутатів України, Законом порушено вимоги Основного Закону України, зокрема частини третьої статті 22, відповідно до якої при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, та частини першої статті 64, згідно з якою конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Як зазначено у конституційному поданні, порядок ознайомлення обвинуваченого з матеріалами кримінальної справи по-різному встановлено у Законі та у підпункті «b» пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі — Конвенція), ратифікованої Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів №2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року №475/97-ВР зі змінами.

3. Конституційний Суд України Ухвалою від 21 грудня 2011 року №53-уп/2011 об'єднав конституційні провадження у справах за вказаними поданнями в одне конституційне провадження.

4. Вирішуючи порушені в конституційних поданнях питання, Конституційний Суд України виходить з такого.

4.1. Україна є правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (стаття 1, частини перша, друга статті 8 Основного Закону України).

Відповідно до частини другої статті 63 Конституції України обвинувачений має право на захист. Однією з основних засад судочинства є забезпечення обвинуваченому права на захист (пункт 6 частини третьої статті 129 Конституції України).

Згідно з пунктом 14 частини першої статті 92 Основного Закону України виключно законами України визначаються, зокрема, судочинство, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, основи організації та діяльності адвокатури.

Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура (частина друга статті 59 Основного Закону України).

Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (частина перша статті 68 Конституції України).

4.2. Згідно з частиною першою статті 218 Кодексу слідчий, визнавши зібрані докази достатніми для складання обвинувального висновку і виконавши вимоги статті 217 Кодексу, зобов'язаний оголосити обвинуваченому, що слідство в його справі закінчено і що він має право на ознайомлення з усіма матеріалами справи як особисто, так і з допомогою захисника, а також може заявити клопотання про доповнення досудового слідства. Слідчий зобов'язаний роз'яснити обвинуваченому право заявити клопотання про розгляд його справи в суді першої інстанції одноособово суддею чи колегіально судом у складі трьох осіб у випадках, передбачених законом.

У Законі частину шосту статті 218 Кодексу викладено в такій редакції: «Обвинуваченого і його захисника не можна обмежувати в часі, потрібному їм, щоб ознайомитися з усіма матеріалами справи в розумні строки». Цю статтю також доповнено частиною сьомою такого змісту: «У разі зволікання ознайомлення з матеріалами справи обвинуваченим чи його захисником слідчий за погодженням із прокурором або прокурор вносить до суду за місцем провадження слідства подання, яке суддя розглядає і своєю постановою може визначити строк, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи та заявити клопотання. Після закінчення цього строку обвинувачений і його захисник вважаються ознайомленими з матеріалами справи. На постанову судді прокурором, обвинуваченим чи його захисником протягом трьох діб із дня її винесення може бути подана апеляція. Подання апеляції не зупиняє виконання постанови судді».

Виконання вимог частини першої статті 218 Кодексу стосовно оголошення слідчим обвинуваченому, що слідство в його справі закінчено і що він має право на ознайомлення з усіма матеріалами справи, гарантує реалізацію конституційного права обвинуваченого на отримання інформації, зокрема щодо суті пред'явленого обвинувачення та стану розгляду справи, а також забезпечує обвинуваченому чи його захиснику можливість підготувати захист від пред'явленого обвинувачення.

Отже, право обвинуваченого на ознайомлення із матеріалами справи та право на отримання інформації про закінчення розслідування у кримінальній справі є складовими конституційного права на захист.

4.3. Ознайомлення обвинуваченого чи його захисника з матеріалами справи є елементом кримінального судочинства і його порядок відповідно до пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України визначається законами України. Відтак право на таке ознайомлення не є абсолютним.

Згідно з частиною шостою статті 218 Кодексу обвинуваченого і його захисника не можна обмежувати в часі, потрібному їм, щоб ознайомитися з усіма матеріалами справи в розумні строки. Конституційний Суд України вважає, що такі строки повинні визначатися в кожній справі залежно від обсягу матеріалів справи та їх складності, кількості обвинувачених, дій або бездіяльності (поведінки) обвинуваченого чи його захисника та незалежних від волі обвинуваченого чи його захисника чинників (наприклад, хвороби) тощо.

Ознайомлення обвинуваченого чи його захисника з матеріалами справи в межах розумних строків відповідає завданням кримінального судочинства, визначеним у статті 2 Кодексу: охороняти права та законні інтереси фізичних і юридичних осіб, які беруть у ньому участь, а також швидко і повно розкривати злочини, викривати винних та забезпечувати правильне застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний. Це, з одного боку, забезпечує реалізацію прав і свобод людини і громадянина, а з іншого — вимагає від особи відповідальної поведінки, зумовленої законними потребами, інтересами інших осіб (зокрема, потерпілого) та суспільства в цілому.

У частині сьомій статті 218 Кодексу передбачено можливість встановлення строків для ознайомлення обвинуваченого чи його захисника з матеріалами справи незалежним та неупередженим судом, який виносить постанову, а також визначено, що на цю постанову суду може бути подана апеляція. У такий спосіб гарантуються права обвинуваченого на захист своїх прав і свобод судом та на апеляційне оскарження рішення суду (частина перша статті 55, пункт 8 частини третьої статті 129 Основного Закону України).

Конституційний Суд України вважає, що вимоги статті 218 Кодексу узгоджуються з практикою Європейського суду з прав людини (далі — Європейський суд) та з підпунктом «b» пункту 3 статті 6 Конвенції, відповідно до якого кожен обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право мати час і можливості для підготовки свого захисту.

Так, Європейський суд неодноразово зазначав, що право на захист не є абсолютним, а за змістом статті 6 Конвенції прийнятними є лише вкрай необхідні заходи, які обмежують право на захист (рішення від 23 квітня 1997 року у справі «Ван Мехелен та інші проти Нідерландів», від 25 вересня 2008 року у справі «Полуфакін і Чернишов проти Росії»).

Як зауважив Європейський суд, підпункт «b» пункту 3 статті 6 Конвенції гарантує обвинуваченому «мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту», а це означає, що така підготовка охоплює все, що є «необхідним» для підготовки розгляду справи судом. Крім того, можливості, доступні кожному, хто обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, мають включати ознайомлення — для цілей підготовки свого захисту — з результатами розслідувань, які проводилися протягом усього провадження у справі. Однак питання адекватності часу і можливостей, наданих обвинуваченому, слід вирішувати в контексті обставин кожної конкретної справи (рішення від 21 жовтня 2010 року у справі «Корнєв і Карпенко проти України»). Так, у рішенні від 18 лютого 2010 року у справі «Гаважук проти України» Європейський суд визнав, що можливість обвинуваченого ознайомитися з матеріалами справи протягом п'яти днів є достатнім часом у цій справі в розумінні підпункту «b» пункту 3 статті 6 Конвенції.

Наведене дає підстави вважати, що внесеними до статті 218 Кодексу змінами не звужено закріплене у частині другій статті 63 Конституції України право особи на захист, а встановлено порядок ознайомлення обвинуваченого і захисника з матеріалами кримінальної справи в межах змісту та обсягу цього права, що не суперечить частині третій статті 22, частині першій статті 64 Основного Закону України.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 61, 63, 65, 67, 69, частиною першою статті 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ВИРІШИВ:

1. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення частин шостої, сьомої статті 218 Кримінально-процесуального кодексу України в редакції Закону України «Про внесення змін до статті 218 Кримінально-процесуального кодексу України щодо ознайомлення обвинуваченого і захисника з матеріалами кримінальної справи» від 8 квітня 2011 року №3228-VI.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

СОСТАВ

Пленум Верховного Суду України
Постанова

від 12 січня 2012 року ***№2***

Про визначення персонального складу судових палат Верховного Суду України

Розглянувши пропозиції суддів Верховного Суду України щодо персонального складу судових палат Верховного Суду України, керуючись частиною третьою статті 39, частиною другою статті 44[1], пунктом 8 частини другої, частиною восьмою статті 45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і пунктом 4 частини третьої Загальних положень Регламенту Пленуму Верховного Суду України, затвердженого постановою Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2011 року №6, Пленум Верховного Суду України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Увести до персонального складу Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України суддів Верховного Суду України:

- ГУСАКА Миколу Борисовича
- КОРОТКИХ Олександра Антоновича
- КРИВЕНДУ Олега Вікторовича
- КРИВЕНКА Віктора Васильовича
- МАРИНЧЕНКА Віктора Лаврентійовича
- ПАНТАЛІЄНКА Петра Васильовича
- ПІНЧУКА Миколу Григоровича
- ПРОКОПЕНКА Олександра Борисовича
- САМСІНА Ігоря Леоновича
- ТЕРЛЕЦЬКОГО Олександра Олександровича
- ТІТОВА Юрія Георгійовича.

2. Увести до персонального складу Судової палати у господарських справах Верховного Суду України суддів Верховного Суду України:

- БАЛЮКА Миколу Івановича
- БАРБАРУ Валентина Петровича
- БЕРДНІК Інну Станіславівну
- ГУЛЯ Володимира Семеновича
- ЄМЦЯ Анатолія Анатолійовича
- КОЛЕСНИКА Павла Івановича
- ПОТИЛЬЧАКА Олександра Івановича
- ШИЦЬКОГО Івана Богдановича.

3. Увести до персонального складу Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України суддів Верховного Суду України:

- ВУС Світлану Михайлівну
- ГЛОСА Леоніда Федоровича
- ГОШОВСЬКУ Тетяну Володимирівну
- ГРИЦІВА Михайла Івановича
- ЗАГОЛДНОГО Володимира Вікторовича
- КАНИПІНУ Галину Володимирівну
- КЛІМЕНКО Марину Робертівну
- КОВТЮК Єлизавету Іванівну
- КОРОТКЕВИЧА Миколу Євгеновича
- КОСАРЄВА Валентина Івановича
- КУЗЬМЕНКО Олену Тимофіївну
- ПИВОВАРА Володимира Федоровича
- Пилипчука Петра Пилиповича
- ПОШВУ Богдана Миколайовича
- РЕДЬКУ Анатолія Івановича
- СКОТАРЯ Анатолія Миколайовича
- ТАРАН Тетяну Степанівну
- ШКОЛЯРОВА Віктора Федоровича.

4. Увести до персонального складу Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України суддів Верховного Суду України:

- ГУМЕНЮКА Василя Івановича
- ГРИГОР'ЄВУ Лілію Іванівну
- ЖАЙВОРОНОК Тетяну Євгенівну
- ЛЯЩЕНКО Наталію Павлівну
- ОХРІМЧУК Людмилу Іванівну
- ОНОПЕНКА Василя Васильовича
- ПАТРЮКА Миколу Васильовича
- РОМАНЮКА Ярослава Михайловича
- СЕНІНА Юрія Леонідовича
- ЯРЕМУ Анатолія Григоровича.

Голова Верховного Суду України
П.ПИЛИПЧУК

Секретар Пленуму Верховного Суду України Ю.СЕНІН

РУКОВОДСТВО

Пленум Верховного Суду України
Постанова

від 12 січня 2012 року ***№3***

Про обрання заступників секретарів судових палат Верховного Суду України

Обговоривши кандидатури, висунуті на посади заступників секретарів судових палат Верховного Суду України, заслухавши повідомлення голови комісії з організації та проведення виборів заступників секретарів судових палат Верховного Суду України про результати таємного голосування, керуючись частиною четвертою статті 44[1], пунктом 8 частини другої, частиною восьмою статті 45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і статтею 5 Регламенту Пленуму Верховного Суду України, затвердженого постановою Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2011 року №6, Пленум Верховного Суду України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

заступника секретаря Судової палати в адміністративних справах — суддю Верховного Суду України ТЕРЛЕЦЬКОГО Олександра Олександровича;
заступника секретаря Судової палати у господарських справах — суддю Верховного Суду України КОЛЕСНИКА Павла Івановича;
заступника секретаря Судової палати у кримінальних справах — суддю Верховного Суду України ГРИЦІВА Михайла Івановича;
заступника секретаря Судової палати у цивільних справах — суддю Верховного Суду України ПАТРЮКА Миколу Васильовича.

Голова Верховного Суду України
П.ПИЛИПЧУК

Секретар Пленуму Верховного Суду України Ю.СЕНІН

ЄДИНІ ПОЗИЦІЇ

«Верховні» висновки

Поручителі несуть самостійну відповідальність перед кредитором за порушення боржником зобов'язань

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
Інформаційний лист

16 січня 2012 року

Щодо застосування окремих норм цивільного законодавства

Головам апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, Автономної Республіки Крим

Відповідно до ст.34 закону «Про судоустрій і статус суддів», ст.360[7] Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України) доводимо до вашого відома, що згідно з ч.2 ст.214 ЦПК при виборі правової норми, що підлягає застосуванню до спірних правовідносин, суд зобов'язаний враховувати висновки Верховного Суду, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої п.1 ч.1 ст.355 цього кодексу.

За наслідками розгляду заяв про перегляд судових рішень із мотивів неоднакового застосування судом касаційної інстанцій одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах ВС останнім часом прийнято ряд постанов та сформульовано обов'язкові для усіх судів України правові позиції.

Серед них звертаємо увагу на такі.

Право власності

При виході з колективного підприємства, утвореного в процесі приватизації шляхом викупу у грудні 1993 року, застосовується законодавство, яке діяло на той час — стст.20, 21, 23, 30 закону «Про власність», згідно з якими суб'єктом права колективної власності є колективне підприємство, а не члени колективу цього підприємства, оскільки підставою виникнення права колективної власності був викуп трудовим колективом. У зв'язку із цим член колективного підприємства, який припинив трудові відносини з підприємством (травень 1996 року), має право на одержання вартості визначеного вкладу в придбання об'єкта приватизації, а не частки в майні підприємства, пропорційного вкладу.

Проте якщо законодавством на час виникнення спору (2007 рік) чи статутом колективного підприємства визначено, що члени трудового колективу є власниками майна колективного підприємства у вигляді паїв, то суд при стягненні частки майна підприємства має керуватися ст.41 Конституції, стст.4, 5, 356, ч.3 ст.358 Цивільного кодексу України (далі — ЦК; постанова від 28.11.2011 №6-50цс11).

Земельне право

1. Встановивши, що земельні ділянки незаконно вибули з державної власності, та визнавши державні акти на право власності на земельні ділянки недійсними, оскільки спірні земельні ділянки первинним власникам у встановленому законом порядку не надавалися, рішення селищної ради, на підставі якого відповідачам видані зазначені державні акти, було підробленим, спірні земельні ділянки належать до земель водного фонду та знаходяться в межах прибережної захисної служби і згідно зі стст.60, 61 Земельного кодексу не могли надаватися відповідачам для зазначеного в державних актах цільового призначення, порушено вимоги п.12 «Перехідних положень» розд.X ЗК, оскільки землі знаходяться поза межами населеного пункту і селищною радою не могли надаватися, суди безпідставно відмовили у позові про витребування майна з чужого незаконного володіння, не застосувавши положення стст.387, 388 ЦК (постанова від 26.09.2011 №6-34цс11).

2. Відповідно до вимог п.12 «Перехідних положень» розд.X ЗК селищна рада не мала права розпоряджатися земельною ділянкою та передавати її в оренду, оскільки земельна ділянка хоча й знаходиться в адміністративних межах селищної ради, проте розташована поза межами населеного пункту цього селища (постанова від 19.09.2011 №6-23цс11).

3. Ураховуючи положення ст.120 ЗК та ст.377 ЦК (в редакції, чинній на час спірних правовідносин, — грудень 2008 року), із виникненням права власності на будівлю чи споруду до власника переходить право власності на частину земельної ділянки, на якій розташована належна йому на праві власності будівля чи споруда; на земельну ділянку, що перевищує ці розміри (зокрема, ту, яка необхідна для їх обслуговування), право власності виникає на загальних підставах та у порядку, визначених чинним законодавством.

Такий порядок визначено ст.116 ЗК, згідно з якою набуття права власності або права користування ділянкою із земель державної або комунальної власності набувається за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування в межах їх повноважень, визначених цим кодексом, або за результатами аукціону. Пунктом 34 ст.26 закону «Про місцеве самоврядування» передбачено, що до виключної компетенції відповідної ради належить вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин, які розглядаються виключно на пленарному засіданні ради — сесії.

Отже, визнання судом за особою права власності на земельну ділянку у наведених вище випадках законодавством не передбачено (постанова від 14.11.2011 №3-119гс11).

Зобов'язання, що виникають із договорів та інших правочинів

1. Відповідно до ч.1 ст.543 ЦК у разі солідарного обов'язку боржників (солідарних боржників) кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або в повному обсязі як від усіх боржників разом, так і від будь-якого з них окремо. Отже, за законом, у цьому випадку немає обов'язкової процесуальної співучасті.

З огляду на те, що в разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники (ст.554 ЦК); поручителі несуть самостійну відповідальність перед кредитором за порушення зобов'язань боржником, оскільки вони перебувають у самостійних договірних відносинах, банк має право вимагати виконання обов'язку в повному обсязі як від усіх боржників разом, так і від будь-кого з них окремо, у цій справі лише від поручителів, які відповідають перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник (постанова від 19.12.2011 №6-84цс11).

2. Виходячи з положень ч.1 ст.553, ч.1 ст.554 ЦК, поручитель хоча й пов'язаний із боржником зобов'язальними правовідносинами, проте він є самостійним суб'єктом у відносинах із кредитором; має право висувати заперечення проти вимог кредитора і в тому разі, коли боржник від них відмовився або визнав свій борг (ч.2 ст.555 ЦК).

За положеннями ч.1 ст.559 ЦК порука припиняється з припиненням забезпеченого нею зобов'язання, а також у разі зміни зобов'язання без згоди поручителя, внаслідок чого збільшується обсяг його відповідальності.

Оскільки банк відповідно до умов кредитного договору збільшив процентну ставку за кредитом, у тому числі у зв'язку з порушенням позичальником кредитної дисципліни, але без згоди поручителя на порушення п.2.1 договору поруки, то підстав для покладання відповідальності на останнього за невиконання або неналежне виконання позичальником своїх зобов'язань перед банком немає, оскільки порука припинилася (постанова від 19.12.2011 №6-67цс11).

3. Збільшення процентної ставки за договором про іпотечний кредит в односторонньому порядку було правомірним, оскільки договір укладено сторонами на власний розсуд із дотриманням вимог чинного на той час законодавства (лютий 2008 року) та з повідомленням позичальника в порядку, встановленому кредитним договором. Рішення банку про підвищення процентної ставки з 1.02.2009 прийнято до набрання чинності законом від 12.12.2008 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони банком змінювати умови договору банківського вкладу та кредитного договору в односторонньому порядку», яким ЦК доповнено ст.1056[1], а тому зазначені норми не підлягають застосуванню до спірних правовідносин (постанова від 19.12.2011 №6-63цс11).

4. Відповідно до ст.5 закону «Про третейські суди», ст.17 ЦПК сторони мають право передати спір на розгляд третейського суду, крім випадків, встановлених законом. На час виникнення спірних правовідносин (лютий 2008 року) вказаний закон не містив заборони на укладення третейської угоди, яка була у виді третейського застереження у кредитному договорі.

З урахуванням викладеного, а також висновків, що містяться у рішенні КС від 10.01.2008 №1-рп/2008 (справа про завдання третейського суду), у п.2 постанови Пленуму ВС від 12.06.2009 №2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» третейська угода про передання спору на розгляд третейського суду не є відмовою від права на звернення до суду, а є одним із способів реалізації права на захист своїх прав, гарантованих Конституцією (ч.5 ст. 55), тому суд не мав підстав для визнання третейської угоди недійсною (постанова від 26.12.2011 №6-75цс11).

5. Статтею 601 ЦК встановлено, що зобов'язання припиняється зарахуванням зустрічних однорідних вимог, строк виконання яких настав, а також вимог, строк виконання яких не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги.

Не допускається зарахування зустрічних вимог, зокрема, у випадках, встановлених договором або законом (ч.5 ст.602 ЦК).

Відповідно до стст.91, 93, 96 закону «Про банки і банківську діяльність» у процесі ліквідаційної процедури банку визначається заборгованість кожному кредитору банку та встановлюються черговість і порядок погашення вимог кредиторів, що унеможливлює індивідуальне задоволення вимог окремого кредитора позачергово шляхом проведення зарахування зустрічних однорідних вимог (зокрема, кредиту та банківського вкладу; постанови від 24.10.2011 №3-112гс11; від 3.10.2011 №3-86гс11).

6. Відповідно до ч.2 ст.58, ст.85 закону «Про банки і банківську діяльність» банк не відповідає за невиконання або несвоєчасне виконання зобов'язань у разі оголошення мораторію на задоволення вимог кредиторів; протягом дії мораторію не нараховуються неустойка (штраф, пеня), інші фінансові (економічні) санкції за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Оскільки банк не виконав взяті на себе зобов'язання щодо перерахування належних заявнику грошових коштів із його поточного вкладного рахунку на рахунок в іншому банку згідно із вимогами ст.1073 ЦК, то у банку виник майновий обов'язок сплатити проценти за користування грошовими коштами та, з урахуванням вимог ст.32 закону «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» — сплатити пеню за неналежне виконання зобов'язань. Проте у зв'язку із введенням із 15.03.2009 мораторію в банку виконання ним майнових зобов'язань було зупинено, неустойка (штраф, пеня) за неналежне виконання грошових зобов'язань не нараховувались, тому суд правильно зобов'язав банк сплатити позивачу проценти за користування грошовими коштами на розрахунковому рахунку (оскільки це не є санкцією), а також пеню з часу надання банку доручення про перерахування грошових коштів до 15.03.2009 (постанова від 17.10.2011 №6-42цс11).

7. Враховуючи положення ст.2 закону «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», яка визначає сферу дії цього закону; статті першої, що містить вичерпний перелік суб'єктів, на яких поширюється дія цього закону, та у якій наведено визначення фінансової послуги, вбачається, що сфера дії зазначеного закону за суб'єктним складом учасників є обмеженою і не поширюється: по-перше, на юридичних осіб, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами; по-друге, на фізичних осіб, які не є суб'єктами підприємницької діяльності.

Оскільки спір виник між фізичними особами про стягнення боргу за договором позики, то право позикодавця, який не є ні юридичною особою, ні суб'єктом підприємницької діяльності, які відповідно до цього закону мають право здійснювати діяльність з надання фінансових послуг, на отримання від позичальника обумовлених договором позики процентів за користування грошима регулюється стст.1046—1048 ЦК, а не вказаним вище законом (постанова від 26.12.2011 №6-85цс11).

8. Зміст корпоративних прав особи визначено у ст.167 Господарського кодексу (далі — ГК) — це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочність на участь такої особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) цієї організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Набуття сторонами корпоративних прав у господарському товаристві не позбавляє їх права на укладення між собою цивільного-правового договору позики, не пов'язаного зі статутною діяльністю товариства. Отже, у разі виникнення спору щодо його виконання правовідносини регулюються ст.1046 ЦК, а не ст.167 ГК (постанова від 14.11.2011 №6-43цс11).

Трудове право

Звільнення працівника на підставі п.1 ч.1 ст.40 Кодексу законів про працю України допускається, якщо неможливо перевести працівника за його згодою на іншу роботу (ч.2 ст.40 цього кодексу).

До звільнення позивачці було запропоновано вакантні посади, що відповідали її спеціальності та кваліфікації. Від запропонованих посад відповідачка відмовилась. Інші вакантні посади їй не пропонувались, оскільки, на переконання роботодавця, позивачка не відповідала їм за своєю спеціальністю, кваліфікацією та досвідом роботи. Поняття кваліфікації як таке, що включає не лише освітній рівень працівника та стаж його роботи, а і здатність виконувати особливі доручення, є оціночним та визначається у кожній конкретній справі залежно від установлених судом обставин (постанова від 7.11.2011 №6-45цс11).

Житлове право

Відповідно до ст.127 Житлового кодексу Української РСР (далі — ЖК) і п.2 Примірного положення про гуртожитки, затвердженого постановою Ради Міністрів Української РСР від 3.06.86 №208, гуртожитки призначаються лише для проживання робітників, службовців, студентів, учнів, а також інших громадян у період їх роботи або навчання.

Згідно із ч.2 ст.128, ст.129 ЖК, ч.1 п.10 Примірного положення про гуртожитки єдиною підставою для вселення на надану жилу площу в гуртожитку є спеціальний ордер, який видає адміністрація підприємства, установи, організації на підставі спільного із профспілковим комітетом рішення про надання жилої площі в гуртожитку.

Пунктом 17 Примірного положення про гуртожитки передбачено, що вселення громадянами, які проживають у приміщеннях, що перебувають у їх відособленому користуванні, інших членів сім'ї, крім своїх неповнолітніх дітей, в указані приміщення допускається лише з дозволу адміністрації, профспілкового комітету, установи, організації та письмової згоди членів сім'ї громадянина, які проживають разом із ним.

Право користування жилим приміщенням у гуртожитку такого члена сім'ї (або колишнього члена сім'ї) є похідним від права особи, якій у встановленому законом порядку видано спеціальний ордер для проживання на період її роботи.

Отже, зважаючи на наведене вище, ст.125, ч.3 ст.132 ЖК (про підстави виселення без надання іншого жилого приміщення чи з наданням такого) застосовуються до житлових правовідносин, одним із суб'єктів яких є особа, яка перебувала з підприємством, установою чи організацією у трудових відносинах.

Таким чином, закріплені в цих статтях закону гарантії не може бути застосовано при вирішенні спору про виселення із гуртожитку громадян, які не перебували чи не перебувають з організацією у трудових відносинах (постанова від 19.12.2011 №6-71цс11).

Зобов'язання, що виникають унаслідок заподіяння шкоди

1. Статтями 4 і 11 закону «Про охорону праці» передбачено повне відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що включає й повне відшкодування працівникові втраченого заробітку. Статтею 13 цього закону роботодавця зобов'язано перераховувати розмір відшкодування шкоди в разі зміни вартості життя у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів.

Крім того, ст.34 закону «Про оплату праці» передбачена компенсація працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку із порушенням строків її виплати, яка провадиться відповідно до індексу зростання цін на споживчі товари і тарифів на послуги у порядку, встановленому чинним законодавством.

Отже, враховуючи наведене, а також з урахуванням положень п.43 Правил відшкодування шкоди власником підприємства, установи і організації або уповноваженим ним органом, заподіяної працівникові ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків (постанова Кабінету Міністрів від 23.06.93 №472, чинним на час втрати працівником працездатності — червень 1994 року), у разі несвоєчасної виплати або несвоєчасного визначення сум відшкодування такої шкоди стягненню підлягає компенсація за втрату частини доходу у зв'язку із затримкою її виплати у порядку, визначеному ст.34 закону «Про оплату праці» та Положенням про порядок компенсації працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням термінів їх виплати (постанова Кабінету Міністрів від 20.06.97 №1427), який діяв із 1.01.98 до 31.12.2000.

Із 1.01.2001 набув чинності закон від 19.10.2000 «Про компенсацію громадянам втрати частини грошових доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати». Із метою реалізації цього закону КМ постановою від 21.02.2001 №159 затвердив Порядок проведення компенсації громадянам втрати частини грошових доходів у зв'язку з порушенням термінів їх виплати, згідно з яким у разі затримки виплати компенсації підлягають щомісячні суми відшкодування шкоди, нараховані за період починаючи з 1.01.2001, а якщо таке порушення мало місце з 1.01.97 до 31.12.2000, то компенсація цих сум проводиться відповідно до положення, затвердженого постановою КМ від 20.12.97 №1427, до ліквідації заборгованості (постанова від 19.12.2011 №6-58цс11).

2. Відповідно до стст.30 і 40 закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» ступінь втрати працездатності потерпілим установлюється медико-соціальною експертною комісією (МСЕК) за участю Фонду соціального страхування від нещасних випадків і визначається у відсотках професійної працездатності, яку мав потерпілий до ушкодження здоров'я, а страхові виплати провадяться протягом строку, на який встановлено втрату працездатності у зв'язку із страховим випадком, і цей строк встановлюється МСЕК.

Отже, право на отримання потерпілим страхових виплат настає із дня встановлення йому МСЕК стійкої втрати професійної працездатності, а не із дня встановлення професійного захворювання, що визначено рішенням ЛКК (постанови від 21.11.2011 №6-59цс11; від 19.12.2011 №6-74цс11).

3. Згідно з стст.3, 4 ЦПК кожна особа має право в порядку, встановленому цим кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів; здійснюючи правосуддя, суд захищає права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законами.

Зважаючи на наведене, а також з урахуванням положень ст.22 закону «Про охорону праці», пп.10, 13, 38 Правил розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (від 25.08.2004), які визначають, що роботодавець повинен організувати розслідування нещасного випадку, для чого зобов'язаний негайно своїм наказом утворити комісію з розслідування нещасного випадку, а потерпілий у разі незгоди зі змістом акта за формою Н-5 або формою НВП чи незгоди з висновком розслідування про обставини та причини нещасного випадку має право на оскарження рішення комісії до суду, вимоги про оспорювання рішення спеціальної комісії, що міститься у затвердженому акті за формою Н-5, підлягають розгляду судом у порядку цивільного судочинства (постанова від 28.11.2011 №6-64цс11).

Застосування норм процесуального права

Встановивши факт порушення Україною права заявниці на доступ до суду (п.1 ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), яке виявилося в тому, що ВС як суд касаційної інстанції не розглянув її скаргу, подану після закінчення відповідного строку, визнавши клопотання про поновлення строку безпідставним, Європейський суд з прав людини зазначив таке.

Національний суд, застосовуючи передбачене законодавством процесуальне обмеження, неправильно оцінив такі обставини.

По-перше, заявниця та її представник не були присутні в суді при розгляді апеляційної скарги, поданої іншою стороною.

Скасувавши рішення місцевого суду про задоволення позову заявниці, апеляційний суд ухвалив нове рішення про відмову в позові повністю.

По-друге, суд апеляційної інстанції в порушення вимог ст.216 ЦПК 1963 року офіційно копію свого рішення протягом п'яти днів із дня його проголошення заявниці не направив.

Дізнавшись про розгляд справи в апеляційному суді й отримавши копію рішення, заявниця та її представник через відносно короткий період часу подали касаційну скаргу з проханням поновити відповідний строк, пропущений ними з поважних причин.

Правило 216 ЦПК 1963 року давало заявниці законні підстави очікувати направлення їй упродовж п'ятиденного строку копії рішення апеляційного суду, що дало б можливість підготувати та подати касаційну скаргу. Оскільки наслідки невиконання цих вимог не врегульовано спеціальними процесуальними нормами, які б встановлювали порядок дій заявниці в такій ситуації, то як Європейський суд з прав людини і основних свобод, так і ВС, скасовуючи ухвалу судді ВС і передаючи питання про прийняття касаційної скарги заявниці на новий розгляд до суду касаційної інстанції, дійшли висновку, що заявниця діяла з належною сумлінністю і її вини не було в тому, що вона не подала касаційну скаргу в межах строку, встановленого законодавством.

Заявниця не могла передбачити застосування касаційною інстанцією процесуального обмеження, встановленого національним законодавством, що було порушенням принципу юридичної визначеності та призвело до порушення самої суті права на суд (постанова від 14.11.2011 №6-37цс11).

Зважаючи на наведене вище, суди зобов'язані привести свою судову практику у відповідність до судових рішень Верховного Суду України.

Заступник голови
М.ПШОНКА

ДО ВІДПОВІДІ

Суддя допомагала аферистам

Апеляційний суд м.Херсона засудив суддю Джанкойського міського суду АРК за винесення неправомірних судових рішень до 5 років позбавлення волі.

Жінку також на 2 роки позбавили права займати посади, пов'язані зі здійсненням правосуддя, повідомили в прес-службі ГУ СБУ в АРК.

«Ідейним натхненником» виявився хороший знайомий самотнього пенсіонера. Знаючи, що прописана в квартирі далека родичка останні 10 років проживає в інтернаті, зловмисник запропонував літній людині допомогти з обміном квартири. Пенсіонер звик довіряти людям, тому написав довіреність і віддав свій паспорт, у якому при обміні забули поставити штамп про прописку. З цими документами махінатор звернувся по допомогу до судді Джанкойського міського суду. Сама суддя, не бачивши в очі власників квартири, вмить винесла низку рішень, якими позбавила господарів права власності на житло», — розповіли в прес-службі.

По допомогу потерпілі звернулися в кримський главк ГУ СБУ. В результаті оперативникам вдалося викрити шахраїв, котрі брали участь у квартирній афері.

Проаналізувавши зібрані докази, Апеляційний суд м.Херсона визнав суддю Джанкойського міського суду винною й засудив її до 5 років позбавлення волі.

ХАБАР

Акушер в євро-еквіваленті

Прокуратура Рівненської області направила до суду кримінальну справу за обвинуваченням головного лікаря одного з пологового будинку.

Прокуратура області закінчила досудове слідство в кримінальній справі за обвинуваченням головного лікаря одного з пологових будинків м. Рівне у вчиненні злочину, передбаченого ч.3 ст.368 КК. Як повідомлялося раніше, службову особу медичного закладу під час вимагання та одержання хабара в сумі €1,5 тис. затримали працівники прокуратури та УДСБЕЗ УМВС України в Рівненській області в листопаді 2011 року. Встановлено, що таку «винагороду» головний лікар пологового будинку вимагала за прийняття на роботу мешканки Рівненщини на посаду лікаря-акушера.

Наразі кримінальну справу з обвинувальним висновком направлено до суду для розгляду по суті.

Обвинуваченій обрано запобіжний захід у вигляді взяття під варту.

НА ГАРЯЧОМУ

«Навар» на кіосках

Прокуратура столиці спільно з УДСБЕЗ ГУ МВС в м.Києві затримала на гарячому начальника одного з відділів головного управління містобудування та архітектури Київської міської державної адміністрації, який за видачу дозвільних документів на встановлення 5 кіосків (МАФів) отримав від підприємця хабар у розмірі $5000.

Якщо підрахувати, за розміщення одного кіоску посадовець отримував по $1 тис. Прокуратурою столиці проти цього начальника відділу порушено кримінальну справу за ч.3 ст.368 КК.

Зазначимо, що прокуратурою міста Києва впродовж минулого року проведено перевірки щодо законності розміщення МАФів та за документами прокурорського реагування демонтовано понад 400 таких споруд. Однак під час повторних перевірок установлено, що на місці деяких демонтованих МАФів через деякий час з'являлися нові, власники яких мали тимчасові ордери, отримані в головному управлінні містобудування та архітектури КМДА.

Таким чином, посадові особи зазначеного управління використовували прокуратуру у власних цілях, оскільки з боку цього органу реагування на незаконно встановлені МАФи було невідкладним. Наведені факти свідчать про те, що при встановленні кожного нового кіоску посадовці дбали про власні інтереси, а не територіальної громади столиці.

ВИРОК

Казус Ландіка

Одкровення сина в судовому процесі налякали батька

БОРИС РУДЬ,
«Подробиці»

19 січня Ленінський районний суд м.Луганська засудив Романа Ландіка до 3 років позбавлення волі з відстроченням виконання вироку на 3 роки. Одна з найрезонансніших справ завершилася практично нічим. Потерпіла побоюється за свою безпеку. Втім, розслаблятися рано й самому Р.Ландіку.

Колись В.Ландік поправляв Роману метелика. Тепер йому, можливо, доведеться виправляти помилки нащадка.

«Обличчя» епохи

Р.Ландік став уособленням своєрідної «епохи мажорів». До побиття Марії Коршунової він «засвітився» в українському інформаційному просторі лише раз — в пресу потрапили його фотографії на фоні новенького «бентлі». Втім, демонстрація багатства депутатом луганської міськради тоді сильного шуму в пресі не спричинила.

Правда, ЗМІ не обійшли увагою гучний скандал за участю батька Романа — народного депутата Володимира Ландіка. Він побив співробітника ДАІ. Здавалося б, сім'ї варто було б бути обережнішою, адже випадок з Ландіком Старшим довів: далеко не все можновладці готові пробачити однопартійцям. Особливо, якщо ті не належать до верхівки якої-небудь з впливових груп усередині Партії регіонів. Тим більше, ПР на прикладі народного депутата Олега Калашникова вже продемонструвала, що терпіти у своїх рядах одіозних персонажів, що ганьблять політсилу, особливо якщо ті не заручилися підтримкою впливових фігур, не буде. Все це Ландіки упустили.

Випадок з Романом навряд чи можна назвати чимось незвичайним для сучасної України. Самоправство місцевих «баронів» вже давно стало очевидним. М.Коршуновій ще пощастило: діти, батьки яких наближені до влади, дозволяють собі й не таке. Деякі з українських мажорів убивали й уникали відповідальності за це. На щастя, є батьки, котрі відмазуватимуть чадо.

Р.Ландіку не пощастило. По-перше, у закладі, де він так героїчно «захищався» від дівчини, була камера (відеозапис розтривожив всю інтернет-спільноту). По-друге, луганський депутат належав до політсили, що перебуває при владі. По-третє, в країні накопичилася критична маса незадоволених, у тому числі й серед журналістів. Та й опозиції те, що трапилося, було на руку.

Фактично з Р.Ландіком сталося те ж, що і з бютівцем Віктором Лозинським. Так, на місцевому рівні можна все зам'яти, але ЗМІ вже взялися за справу. До того ж опозиція, хоч і не дуже сильна, проте об'єдналася відносно цієї справи. І влада змушена «дати відмашку». Розпочинається розслідування. Р.Ландік і В.Лозинский — своєрідні «товариші по нещастю». Якби ПР була в опозиції, чи було до дій Романа стільки уваги? Навряд чи. Чи є предметом розмов випадок з Василем Слободяном? Адже це місцевий депутат, що скоїв такий же злочин як і Р.Ландік. Побита В.Слободяном дівчина потрапила до лікарні. Однак де повідомлення в пресі, докладне висвітлення процесу, суспільний осуд, нарешті? Просто В.Слободян — депутат від ВО «Свобода». А лаяти опозиціонерів нині не модно. Адже таким чином людину можуть запідозрити в симпатії до влади.

Хрестоматійність «випадку Ландіка» ще й у тому, що він — збірний образ українського мажора. Монолог Романа в суді можна порівняти хіба що з монологом Бабакіна з фільму «АССА». У СІЗО Ландік Молодший погрожував розправою заступнику начальника ізолятора. Та й на суді нападав на М.Коршунову, яка й так постраждала. А Ландік Старший і взагалі демонстрував презирство до дівчини. Кілька разів на суді М.Коршунову доводили до сліз.

Здавалося б, сторони примирилися, дівчина отримала компенсацію. Достатньо було Ландікам проявити терпіння й ганебний процес закінчився б швидко. Але потерпілу ображали, обвинувачували в замаху на вбивство і погрожували. І ось тепер людина, котра намагалася переховуватися від слідства, зухвало поводилася в СІЗО, загрожувала потерпілій, отримує такий вирок.

От уже справді, Р.Ландік — уособлення «епохи мажорів» в Україні. Потерпіла побоюється за свою безпеку. «Я і Дарина (Дарина Заяц — друга постраждала і подруга моделі. — **Прим. ред.**) побоюємося за себе, з урахуванням усіх образ, сказаних на нашу адресу», — говорить М.Коршунова. Зате рада сім'я «героя», котрий має вийти на волю. Втім, радіти Ландікам рано. Адже Роман встиг багато наговорити під час процесу.

Все тільки починається

Замість того щоб поводитися під час процесу тихіше води, нижче трави, Ландік Молодший розродився вражаючими одкровеннями. «Ви питаєте, хто це зробив? Все добре знаєте, це знає вся країна», — ділився Роман своїми міркуваннями щодо того, хто його «замовив». «Чи ви не знаєте, хто народний депутат з Луганська чи хто в нас п'ята людина в країні за рангом влади. І знаємо до цього роботу, і знаємо його подальшу роботу», — розповідав Ландік-молодший присутнім на суді. Але на цьому він не зупинився. «Я вам скажу далі, це ще добре, що я живий, а не там, де Кушнарьов. Адже через нього Єфремов пройшов по своїй кар'єрі», — заявив Р.Ландік. Такі одкровення сина налякали батька, який чудово розумів, що тепер у Партії регіонів у нього з'явився дуже могутній ворог.

Сам Олександр Єфремов, утім, вельми стримано відреагував на звинувачення. «Я можу відповісти наступне, що я дуже слабо знайомий з цією людиною. Я добре знаю його батька, і його батько заявив, що це нісенітниця, і про те, що я точно жодного відношення не маю до тих подій, які відбуваються. Я дуже шкодую про ті події, що відбулися в Харкові, але я не брав у цих подіях ніякої участі й тому ці заяви — інсинуація і просто дурість», — підкреслив лідер фракції Партії регіонів у парламенті.

Але Ландік Молодший не вгамовувався. За його словами, О.Єфремов не тільки винен у смерті Євгена Кушнарьова, але й замахнувся на святе — президентське крісло: практично відтіснив Віктора Януковича від керівництва державою й збирається стати Прем'єр-міністром, а потім і Президентом. Роман повідомив, що в Україні діє могутнє злочинне угруповання, яке звинуватив у тому числі й у цьому судовому процесі. Ландік-молодший також заявив, що готовий у найближчий день по телефону або через інтернет розповісти журналістам про цю ОПГ усю правду, якщо його не вб'ють, звісно.

Прикметно, що в цьому своєму виступі Роман сказав, що О.Єфремов перевіряв, чи немає в нього телефону в СІЗО. Навряд чи варто сподіватися, що конфлікт Ландіків з лідером фракції ПР вичерпано. Більш того, після виходу Романа на волю він може розгорітися з новою силою, особливо якщо молодший знову розродиться черговими приголомшливими одкровеннями.

У політику шлях Роману закритий. Місцеві регіонали вже виключили його з партії. Та й батькові доведеться несолодко. На прийдешніх виборах список ПР буде значно меншим — все-таки змінилася виборча система — і потрапити в нього буде куди важче. Навряд чи В.Ландіку, чиє прізвище вже є предметом розмов у більшості українців, у цьому списку знайдеться місце. А «випускати» такого депутата на мажоритарний округ від Партії регіонів теж навряд чи хто наважиться.

ПОЛОЖЕННЯ

Корупціонерів — до реєстру!

ВАСИЛЬ КОЛІШНИЙ

До 1 лютого мають бути завершені роботи щодо програмного забезпечення Єдиного державного реєстру осіб, котрі вчинили корупційні правопорушення. Отже, незабаром можна буде в будь-який момент перевірити, наскільки «чистими» були руки кожного кандидата на державну посаду.

Як повідомили «ЗіБ» у прес-службі Міністерства юстиції, у відомстві провели державну реєстрацію відповідного положення, яке регулює порядок формування та ведення реєстру корупціонерів, створення якого передбачено ст.21 закону «Про засади запобігання і протидії корупції». Держателем реєстру буде Міністерство юстиції. У таку базу даних буде внесена інформація про всіх осіб, які коли-небудь вчинили корупційні правопорушення.

Реєстр міститиме такі відомості про правопорушників:

- місце роботи, посада на час вчинення корупційного правопорушення;
- зазначення статті Кримінального кодексу або Кодексу про адміністративні правопорушення, відповідно до якої особу притягнуто до відповідальності;
- склад корупційного правопорушення;
- дату набрання чинності судовим рішенням;
- дату, номера рішення та справи, найменування суду, який ухвалив (постановив) рішення;
- реквізити наказу про накладання дисциплінарного стягнення;
- підставу та дату зняття, погашення судимості або дисциплінарного стягнення тощо.

Щоправда, до переліку потраплять тільки ті чиновники, чиї корупційні правопорушення були зафіксовані в судовому рішенні, яке набрало чинності, або в наказі про накладання на особу дисциплінарного стягнення за вчинення такого діяння. На жаль, якщо суд виправдає особу через сплив строку давності притягнення до кримінальної, адміністративної чи цивільно-правової відповідальності, то і в реєстрі її прізвище не «засвітиться».

Право вилучати чи вносити відомості в реєстр матимуть Міністерство юстиції та його територіальні підрозділи — головні управління юстиції в областях, АР Крим, містах Києві та Севастополі. Тільки вони матимуть право доступу до такої інформації, адже відомості з реєстру підпадатимуть під дію закону «Про захист персональних даних».

Тим не менш, у разі необхідності проведення спеціальної перевірки осіб, котрі претендують на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, такі дані надаватимуть на запит державних органів та органів місцевого самоврядування. Також відомості отримуватимуть правоохоронні органи в межах кримінального або адміністративного провадження.

Як зауважили в Мін'юсті, інформацію, що накопичуватиметься в реєстрі, використовуватимуть також для аналізу щодо тих сфер державної політики та посад, які найбільше пов'язані з корупційними ризиками. З огляду на те, що реєструватимуть тільки покараних правопорушників, вочевидь, похибка такого аналізу буде досить значною. Адже, як зізнаються й самі правоохоронці, чим вища посада, тим більший «досвід» участі в корупційних оборудках і тим важче дістатися до верхньої ланки ланцюга.

КОРИСЛИВІ МОТИВИ

Відходи замість вугілля

На Луганщині винесено судовий вирок групі посадовців гірничо-збагачувальної фабрики «Слов'яносербська», які вчинили незаконну розтрату вугілля на суму понад 2,2 млн грн. Їх засудили до 5 років позбавлення волі.

На лаві підсудних опинились 5 посадових осіб вуглезбагачувального підприємства, у тому числі, його колишній директор та ще 4 керівників структурних підрозділів фабрики. Їх обвинувачено за ч.5 ст.191 та ч.2 ст.366 КК — у розтраті майна підприємства шляхом зловживання службовим становищем за попередньою змовою групою осіб та у внесенні до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, що спричинило тяжкі наслідки.

Кримінальну схему, реалізовану учасниками групи, викрили співробітники Служби безпеки. Вони встановили, що протягом 2007—2008 рр. посадовці фабрики здійснювали незаконну й безоплатну передачу рядового вугілля та вугільного концентрату, що знаходився на балансі фабрики, представникам комерційної структури.

Під виглядом власності фіктивної комерційної структури вугілля, яке насправді належало шахтам Луганської області, вивозилося з гірничо-збагачувального підприємства та згодом направлялося до теплоелектростанцій. Замість вугілля склади завантажувалися шламами — відходами вуглезбагачення, а до документів вносилися неправдиві відомості про обсяги переробки вугільної маси, кількість концентрату, промислового продукту та відходів. Щоб приховати нестачу вугілля, посадовці гірничо-збагачувального підприємства навіть подали заявку про списання вугілля, яке нібито згоріло під час пожежі на складах.

За півроку посадовці ГЗФ розтратили понад 7 тис. т вугільної продукції (більше 100 залізничних вагонів), загальна вартість якої становить близько 2,2 млн грн.

Після пред'явлення обвинувачення його спільникам директор підприємства виїхав за межі України. Співробітники СБУ встановили місцезнаходження правопорушника на території Російської Федерації та затримали його при перетині державного кордону України.

Слов'яносербський районний суд визнав усіх підсудних винними в інкримінованих злочинах та засудив колишнього директора та двох службових осіб фабрики до 5 років позбавлення волі. Керівника однієї з виробничих ланок засуджено до 2 років позбавлення волі. Усі правопорушники позбавлені права протягом року обіймати посади, пов'язані з адміністративно-господарчими та організаційно-розпорядчими функціями. Судовий вирок нещодавно набув чинності.

ІСПАНІЯ

Підсудний у мантії

Викривача злочинів Піночета й Франко обвинувачують у корупції й перевищенні повноважень

ОЛЕКСАНДР САВЕЛЬЄВ, *Lenta.ru*

У Мадриді розпочався процес над суддею Бальтасаром Гарсоном. Людину, котра свого часу домоглась арешту Аугусто Піночета й вимагала розслідування діяльності Сильвіо Берлусконі та Джорджа Буша Молодшого, тепер обвинувачують у незаконному санкціонуванні прослуховування телефонів.

Б.Гарсон, який розглянув десятки гучних справ, не міг навіть уявити, що стане фігурантом однієї з таких справ.

«Суперсуддя»

Таке прізвисько вже багато років носить знаменитий Б.Гарсон, колишній суддя-дізнавач Національної судової колегії Іспанії. Пропрацювавши на цій посаді 23 роки, Б.Гарсон розкрив десятки гучних справ — правда, далеко не всі з них завершилися обвинувальним вироком.

Ще в 1988 р. Б.Гарсон прославився розслідуванням так званої справи GAL. Ця організація (Grupos Antiterroristas de Liberacion, «Антитерористичні групи звільнення») — по суті, мережа «ескадронів смерті» — узяла на себе відповідальність за вбивства десятків прихильників незалежності Країни Басків. Б.Гарсон установив, що до організації GAL причетний уряд, і домігся тюремного ув'язнення міністра внутрішніх справ Хосе Барріонуево Пеньї та деяких інших високопоставлених чиновників.

Б.Гарсон — людина лівих переконань, тому дивуватися з його заступництва за баскських сепаратистів, теж в основному лівих, здавалося б, не варто. Проте в цьому традиційно болючому для іспанського суспільства питанні суддя зумів довести свою незаангажованість: на одну «справу GAL» доводяться десятки заарештованих на вимогу Б.Гарсона баскських сепаратистів і успішна боротьба з їхнім донедавна легальним крилом — партією «Батасуна».

Найбільшу популярність Б.Гарсон здобув завдяки спробам переслідування сильних світу цього — як діючих, так і колишніх, в Іспанії та за кордоном. Італійського прем'єра С.Берлусконі Б.Гарсон безуспішно намагався засудити за ухилення від сплати податків, американського президента Дж.Буша Молодшого — за «брудну» війну в Іраку й тортури на базі Гуантанамо, екс-держсекретаря США Генрі Кіссінджера — за підтримку ряду латиноамериканських диктаторів. Крім того, свого часу Б.Гарсон заочно пред'явив обвинувачення в тероризмі Усамі бен Ладену.

У 1998 р. Б.Гарсон через канали Інтерполу домігся арешту колишнього президента Чилі, якого він обвинуватив у масовому вбивстві іспанських громадян. А.Піночета було заарештовано в Лондоні, куди він прибув на лікування. Домогтися екстрадиції генерала іспанському судді не вдалося, оскільки британська влада дійшла висновку, що А.Піночет недостатньо здоровий для суду. У 2000 р. його відпустили, а через 6 років генерал помер на батьківщині. Не дивлячись на невдалий для Іспанії результат справи, цей випадок став прецедентним: він показав, що реальне переслідування за злочини проти людяності можливе, незважаючи на спроби обвинувачених переховатися в інших країнах.

Крім всього іншого, Б.Гарсон відомий в Іспанії як непримиренний і непідкупний переслідувач корупціонерів. Тим дивніше для багатьох жителів країни, що серед висунутих проти нього обвинувачень є й обвинувачення в корупції.

Епізод перший

17 січня в мадридському суді розпочалися слухання в першій справі проти Б.Гарсона. Його обвинувачують у санкціонуванні прослуховування телефонних розмов адвокатів членів Народної партії Франсиско Корреа й Пабло Креспо, засуджених за корупцію.

«Суперсуддя» з'явився на засідання в мантії, хоча ще у 2010 р. у зв'язку з висунутими обвинуваченнями його усунули від суддівської роботи. Своєї провини він, звісно, не визнав: адвокати Ф.Корреа і П.Креспо, на думку Б.Гарсона, також причетні до корупційних дій. Згідно з іспанським законодавством, прослуховування телефонів однозначно допускається, якщо мова йде про підозрюваних у тероризмі. Що стосується інших злочинів, то тут залишається широке поле для інтерпретацій.

«Очевидно, що моя інтерпретація закону полягає в тому, що підслуховування допускається за розпорядженням суду, і не тільки в справах про тероризм», — цитує Бі-Бі-Сі заяву Б.Гарсона в суді.

Тюремний строк у цій справі Б.Гарсону не загрожує. Проте в разі визнання провини він буде позбавлений права займати відповідальні посади на строк до 17 років. Для 56-річного Б.Гарсона це фактично буде кінцем суддівської кар'єри.

Іспанські ліві заявляють про те, що переслідування Б.Гарсона політично мотивоване. Так, діяч «Об'єднаних лівих» Гаспар Лямасарес пов'язав процес з тим, що Б.Гарсон «намагався боротися з корупцією і злочинами диктатури Франко».

Епізод другої

24 січня відкрилися слухання справи за другим, мабуть, найрезонансніше обвинуваченням проти Б.Гарсона. Річ у тому, що у 2008 р. Б.Гарсон ініціював розслідування злочинів франкістів під час громадянської війни в другій половині 1930-х рр. Він поставив собі амбітне завдання розслідувати зникнення десятків тисяч людей. Для накопичення доказової бази він пропонував, зокрема, провести ексгумацію тіл жертв режиму Франсиско Франко.

Проте знайшлися серйозні супротивники цієї ідеї. Неофранкісти з організації «Чисті руки» подали до суду скаргу, звернувши увагу на те, що ще у 1977 р. було прийнято закон про амністію учасників будь-яких злочинів, здійснених у ході громадянської війни і під час правління Ф.Франко. Тоді на кону стояв мирний перехід від режиму диктатури до демократії, і цей закон мав забезпечити в Іспанії громадянське примирення.

Обвинувачення стверджує, що Б.Гарсон, порушивши закон 1977 р., перевищив посадові повноваження. Він, у свою чергу, заявляє, що злочини проти людяності в принципі не підлягають амністії.

Епізод третій

Третя справа, дата початку слухань якої поки не визначена, загрожує Б.Гарсону найбільш серйозними наслідками. У 2005—2006 рр. він прочитав дві лекції в університеті Нью-Йорка й отримав гонорар у розмірі $302 тис. від банку Santander. Потім Б.Гарсону доручили розслідувати справу цього банку стосовно податкових махінацій. Незабаром справу було закрито. Обвинувачення уважає, що в цьому випадку мав місце конфлікт інтересів. Якщо суддю визнають винним у корупції, він буде довічно дискваліфікований і, цілком імовірно, отримає тривалий тюремний строк.

Якими б не були підсумки процесу над Б.Гарсоном, очевидно, що до його переслідування буде прикуто найпильнішу увагу. Багато іспанців сприймають його як зразкового суддю, котрий страждає за свою принциповість. Весною 2010 р., коли проти Б.Гарсона порушили справу про неправомірне переслідування франкістів, на його захист на вулиці іспанських міст вийшли десятки тисяч чоловік. Хоча в перший день слухань до мадридського суду прийшло значно менше людей, цілком можливо, що найближчим часом масові мітинги на підтримку Б.Гарсона повторяться.

США

Президент іде в суд

Президента США Барака Обаму зобов'язали з'явитися в суд в Атланті за позовом, у якому стверджується, що він не народився на території США й тому не може бути президентом.

Слухання в цій справі розпочалися 26 січня. Як повідомляє Associated Press, позов подав житель Джорджії. Він наполягає на тому, що Б.Обама не може брати участь у праймерізі, що відбуватиметься в штаті в березні. Схожі позови подавалися неодноразово, проте з'явитися в суд Б.Обаму зобов'язали вперше.

Представник виборчого штабу Б.Обами заявив, що такі позови не варті уваги і спроби особисто втягнути президента в такий розгляд закінчаться невдачею.

У квітні 2011-го адміністрація президента представила копію повної версії свідоцтва про народження Б.Обами. У документі сказано, що він народився на Гаваях.

У той же час, у США вже сформувався рух так званих бертерів, котрі сумніваються в тому, що Б.Обама народився на території США. Імовірними місцями його появи на світ вони називають Кенію й Індонезію. Подібні чутки базуються на тому, що батьком Б.Обами був студент з Кенії. У дитинстві майбутній президент кілька років прожив у Індонезії з матір'ю й вітчимом-індонезійцем.

Фото AP

РОСІЯ

Бомж змінює прописку

У місті Сосновоборську Красноярського краю безхатька притягли до адміністративної відповідальності за те, що він не сповістив наглядовий орган про зміну місця проживання.

Переїзд чоловіка без визначеного місця проживання полягав у переселенні з контейнера в підвал житлового будинку. Після того, як бомж, котрий перебуває на обліку в Кримінально-виконавчій інспекції, переїхав на нове місце, на нього було складено протокол про порушення Адміністративного кодексу РФ в частині ненадання відомостей.

Факт порушення адміністративного законодавства зафіксував начальник Кримінально-виконавчої інспекції Сосновоборська. Проте недавно прокуратура РФ визнала такі дії правоохоронного відомства необгрунтованими. Оскільки ні контейнер, ні підвал не є житловими приміщеннями, безхатька в принципі не можна було покарати за самовільний переїзд.

У результаті начальника Кримінально-виконавчої інспекції притягли до дисциплінарної відповідальності. Про долю безхатька нічого не повідомляється.

ПОЛЬЩА

Незаконний режим

Суд Польщі визнав порушенням закону введення воєнного стану лідерами країни в 1981 році й припинення діяльності профспілки «Солідарність».

Впродовж усього 1981 р. на тлі погіршення економічної й політичної ситуації в Польській народній республіці продовжувалися акції протесту, ініційовані профспілкою «Солідарність» на чолі з Лехом Валенсою. 13 грудня 1981 р. голова ради міністрів країни генерал Войцех Ярузельський (з жовтня 1981-го — перший секретар ЦК Польської об'єднаної робочої партії) увів у Польщі воєнний стан. За його словами, це було зроблено для порятунку країни й аби уникнути вторгнення радянських військ.

Суд визнав В.Ярузельского й вище військове керівництво «злочинною групою», яка «свідомо порушила закон», увівши воєнний стан 30 років тому (відмінений у 1983 році).

«Немає сумніву в тому, що в момент уведення воєнного стану прямої загрози військового вторгнення до Польщі з боку країн Варшавського договору не було, лідери цих країн розраховували, що ситуація в Польщі буде врегульована місцевою владою», — сказано в рішенні суду.

86-річний Чеслав Кищак, який у 1981—1990 рр. був міністром внутрішніх справ Польщі й зіграв одну з головних ролей у введенні воєнного стану в 1981-му, був засуджений до 2 років тюрми умовно. Станіслав Кань (у 1981 році — перший секретар ПОРП) був визнаний невинним.

Раніше суд ухвалив рішення звільнити від відповідальності головного фігуранта справи про визнання незаконним уведення воєнного стану в 1981-му генерала В.Ярузельского. Причиною став поганий стан здоров'я 88-річного генерала.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ

Приходьте, пані, в суд

У британських храмах Феміди дуже мало жінок і представників етнічних меншин, і їх кількість збільшується дуже повільно, заявив глава британського Мін'юсту Кеннет Кларк.

Британському суду потрібні різні кадри, хоча при відборі як і раніше повинен враховуватися перш за все професіоналізм, переконаний міністр. При цьому Лондон не збирається орієнтуватися на «шокуючий досвід» Вашингтона, де процес відбору суддів перетворюється на аналіз суспільної позиції та особистого життя кандидата, цитує слова К.Кларка The Guardian.

Представники міністерства стараються, щоб у судах діяла ст.159 закону про рівність 2010 року, згідно з якою з двох кандидатів з однаковим рівнем професіоналізму роботодавець може вибрати представника тієї групи, яка найменше представлена у складі персоналу.

На Туманному Альбіоні суд як і раніше залишається сферою, де переважна більшість співробітників — чоловіки. За словами представника Мін'юсту, вирівнювання кількості чоловіків і жінок у суді затягнулося в часі.

«Необхідно якось прискорити процес. І проблема не тільки в процедурі призначення на посаду. Проблема полягає в кар'єрному зростанні», — відзначив К.Кларк. При тому, що на юридичні спеціальності до вузів вступає порівну чоловіків і жінок, украй мало представниць слабкої статі здатні витримати «люту конкуренцію», коли необхідно робити кар'єру, вважають у міністерстві.

Це відомство і ряд британських юридичних асоціацій останнім часом приділяють усе більше уваги різноманітності кадрів не тільки серед суддів, а й серед представників інших юридичних спеціальностей. Проте тенденції в різних сферах права однакові.

Так, дослідження, проведене британською Асоціацією барристерів продемонструвало, що кількість жінок-барристерів збільшується дуже повільно. Якщо у 2006-му вони становили 33,4% від загальної кількості фахівців, то у 2010-му — 34,8%. Що стосується етнічних меншин, то тут пропорції також змінюються повільно. У 2006-му представники етнічних меншин становили 9,6% від загальної кількості барристерів, у 2010-му — 10,2%.

КОРЕЯ

У Сеул — з фото

Іноземці при в'їзді в Південну Корею надаватимуть біометрію.

Так, Республіка Корея повідомила про введення у 2012-му в пунктах в'їзду в країну процедури зняття відбитків вказівних пальців іноземних громадян і отримання цифрового фотознімку.

Від цієї процедури звільняються особи, котрі не досягли 17 років, власники дипломатичних і службових паспортів, супроводжуючі їх члени сімей, а також особи, котрі їдуть у Південну Корею на запрошення керівників центральних органів влади республіки.

Закон&Бізнес

Засновник і видавець:
ТОВ «Редакція газети «Закон і Бізнес»

Головний редактор:
Роман БОБОВ

Газета виходить з 15 червня 1991 року

Свідоцтво КВ № 3805 від 20.05.99

Р/р № 2600400002637
в АКБ «Правекс-Банк» м.Києва,
МФО 321983, код ЄДРПОУ 30374826

Багатоканальний телефон:
(044) 537-34-33

Адреса:
01021, м.Київ, Кловський узвіз, 9/2
E-mail: inzib@optima.com.ua

©При передруку матеріалів посилання на газету «Закон і Бізнес» обов'язкове

Редакція може публікувати матеріали в дискусійному порядку, не поділяючи поглядів автора

Редакція залишає за собою право на редагування та скорочення тексту

Рукописи не рецензуються і не повертаються

Листування з читачами — тільки на сторінках газети

Оголошення і реклама друкуються мовою оригіналу. Відповідальність за зміст реклами несе рекламодавець

Матеріали з позначкою (К) друкуються на комерційній основі

Виходить 52 рази на рік по суботах українською та російською мовами

Набір, верстка і фотоформи газети — комп'ютерний центр тижневика «Закон і Бізнес»

Номер віддрукований у ТОВ «Мега-Поліграф», 04073, м.Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14

Номер підписано до друку 26.01.2012

Зам. № 23203
Загальний наклад 13740

СПІР

Віковий розгляд

Головнокомандуючий ЗС Індії генерал Віжай Кумар Сінгх звернувся в суд через спори про власний вік. Цей випадок став першим, коли діючий глава збройних сил подав клопотання до Верховного суду проти уряду країни.

Генерал В.Сінгх заявляє, що, згідно з офіційним записом про його народження, він з'явився на світ у 1951 р. й не мусить вийти на пенсію до травня 2013 р. Як доказ справедливості своєї вимоги, начальник генштабу надав суду свій шкільний атестат, де написано, що він справді народився в 1951 р.

Однак в інших документах Міністерства оборони Індії значиться, що він народився в 1950 р., а значить повинен піти на пенсію вже зараз.

За словами генерала, за пост він не тримається, а просто вирішив «відстояти свою честь». Що йому заважало це зробити раніше, чоловік не уточнив.

В.Сінгх розуміє, наскільки негативно вплине ця справа на його імідж, проте відчуває, що єдина його можливість довести правду — це суд.

У той же час думки індійського суспільства розділилися з цього питання. Одні вважають, що публічне з'ясування дати народження глави генштабу негативно позначається на всіх збройних силах, інші гадають, що В.Сінгх має бути вільним у відстоюванні своїх особистих прав у судовому порядку.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ

Ризикований атеїзм

Індонезійська поліція взяла під варту людину, яка розмістила в соціальній мережі Facebook заяву про те, що Бога не існує.

Держслужбовець Олександр Ан повідомив, що на нього напав розлючений натовп після написання коментарів на сторінці соціальної мережі, присвяченій атеїзму.

Заперечувати існування Бога в Індонезії заборонено. Спроба залучати до атеїзму інших людей карається тюремним ув'язненням на строк до 5 років.

Прихильники О.Ана виступають за його звільнення.

РЕСТАВРАЦІЯ

Під лордами похитнулися крісла

«Утопаючий» Вестмінстерський палац можуть продати, а депутатів — скоротити через непотрібність

Будівля британського парламенту потребує капітального ремонту. Однак грошей на масштабну реконструкцію побудованого в XIX столітті неоготичного палацу в бюджеті немає. Будівлю пропонують продати іноземним інвесторам, аби ті зайнялися його ремонтом.

Якщо уважно придивитися, то Біг-Бен справді трохи «полівішав»…

Звільнити з «тонучого» парламенту?

Як повідомляє Бі-Бі-Сі, є як мінімум дві проблеми. Перш за все слід вирішити, чи потрібно вживати екстрених заходів із порятунку годинникової башти парламенту, більш відомої як Біг-Бен. Останні дослідження демонструють, що невеликий нахил башти продовжує збільшуватися з кожним роком.

У небезпеці й сама будівля Вестмінстерського палацу, в якому засідають лорди й депутати Палати общин. Причиною появи тріщин на стінах експерти вважають розташовану практично під палацом підземну стоянку й проведену недалеко від парламенту одну з гілок метро.

Надходять радикальні пропозиції: Вестмінстерський палац продати, а депутатів розмістити в іншій будівлі. Поки це малоймовірно. Куди можливішим видається інший варіант: усі представники парламенту якийсь час працюватимуть в іншому офісі, поки у Вестмінстері відбуватимуться реставраційні роботи.

Минулого тижня поточний стан будівлі став предметом обговорення спеціальної комісії Палати общин. «Титанічний рахунок за порятунок нашого тонучого парламенту» — так коментують ситуацію в британській пресі, яка підрахувала, що, коли влада наважаться реконструювати Вестмінстерський палац, це може коштувати платникам податків до £1 млрд.

«Рахунок дійсно буде величезним, — визнала референт Палати лордів Хелен Самуелі в інтерв'ю Бі-Бі-Сі. — Якщо ви обійдете навколо будівлі, то побачите, що там ростуть ліси, йде ремонт, тому що з цією будівлею постійні проблеми. А влітку взагалі увійти неможливо».

Але можливість продажу будівлі іноземним компаніям або російським олігархам (такий варіант згадувався в британській пресі) Х.Самуелі виключає. «Я знаю, в Англії є люди, які говорять: навіщо нам стільки депутатів, адже велика частина нашого законодавства йде з Європейського Союзу — приблизно 80%. Може, просто скоротити парламент? Залишити чоловік 20, будь-куди їх посадити, а там влаштувати музей демократії. Це теж фантазії», — додає вона.

Друга Пізанська вежа?

А ось нахил Біг-Бена здається цілком реальною проблемою. Експерт у сфері будівництва професор Джон Берланд з лондонського Імперського коледжу впевнений, що серйозних причин для занепокоєння немає.

Годинникова башта, в якій знаходиться дзвін Біг-Бен, була зведена в 1859 р. Вже набагато пізніше недалеко від неї було побудовано п'ятиповерхову підземну стоянку й проведено гілку метро.

Професор Дж.Берланд, що спостерігав за ходом робіт з будівництва стоянки, в інтерв'ю Бі-Бі-Сі заявив, що ще до початку будівельних робіт було помітно, що Біг-Бен дуже похилений: «Ми знали про це багато років. Можливо, він став нахилятися ще на початковій стадії, тому що ніяких тріщин на облицьовуванні башти немає. Ми вважаємо, що, можливо, вона нахилилася коли її тільки зводили».

Проблеми були й раніше: у 1976 р. маятник годинника Біг-Бена впав у шахту, що вивело з ладу годинниковий механізм на довгих 9 місяців.

Правда «падіння» башти Біг-Бена не до порівняння з нахилом Пізанської вежі, який видно неозброєним оком (4 градуси). Як показали останні заміри, Біг-Бен відхилився від вертикалі на 0,26 градусів. За словами Дж.Берланда, це критична межа, після якої легкий нахил вертикальної будівлі стає помітний.

«Якщо стати на Парламентській площі й дивитися прямо перед собою, ви можете помітити, що Біг-Бен зовсім трохи нахилений вліво, але я б не став проводити жодних аналогій з політичним ухилом цієї будівлі», — заявив Дж.Берланд.

АВТОМОБІЛІ

Фатальна місткість

Чоловіка позбавили прав водія за те, що він перевозив у легковому автомобілі 12 чоловік.

Поліцейські зупинили автомобіль, що рухався однією з вулиць Мельбурна (Австралія), оскільки їм здалося, що машина їде дещо дивно. Вартові порядку помітили, що 2 людини вискочили з салону й сховалися. Коли співробітники правоохоронних органів підійшли до автомобіля, виявилось, що на задньому сидінні транспортного засобу сидять 9 чоловік, а ще 1 пасажир — у салоні поруч з водієм.

Як з'ясувалося, керував машиною 34-річний житель Монбалка — одного з передмість Мельбурна. Раніше ця людина була позбавлена посвідчення водія за порушення Правил дорожнього руху. Документів на машину, якою він керував, водій також не мав.

Затриманий заявив поліцейським, що їм ні про що турбуватися, оскільки ніхто з пасажирів не постраждав. У результаті автомобіль відправили на спецстоянку. Водію, ймовірно, будуть пред'явлені обвинувачення у створенні на дорозі небезпечної для життя людей ситуації, а також у водінні автомобіля без належних документів.

ПРИБУТОК

Податкова щедрість

Федеральний фінансовий суд Німеччини дозволив жителю землі Саар залишити €85 тис., помилково виплачених йому податковою службою.

Податкова після перерахунку повинна була відшкодувати платникові близько €400, але помилково на його рахунок переказали понад €85 тис. Чоловік не повідомив, що отримав більшу суму.

У податковій помилку помітили тільки 8 років по тому й вирішили повернути гроші. Крім того, від платника податків вимагали ще й відсотки, що накопичилися за ті роки, коли він користувався незаконно отриманими грошима. Проте суд послався на право зворотної вимоги, згідно з якою фінансові інститути можуть вимагати відшкодування такого збитку лише протягом 5 років.

УСМІХНИСЬ!

Правило подяки

Краще маленький долар, ніж велике спасибі.

Приємний оптимізм

Песиміст плаче в жилетку, оптиміст — у декольте.

За образом і подобою…

Бог створив світ. Інше зроблено в Китаї.

Прикмети бідності

Україна настільки бідна країна, що мерседеси й БМВ, які десятками стоять на тротуарі, доводиться весь час обходити по якихось ямах і вибоїнах.

Монети не кидати!

У Норвегії туристам заборонили кидати у воду монети.

Мало того, що від шалених заробітків спиваються водолази, це додатково притягує до норвезьких берегів армади російських підводних човнів.

АФОРИЗМ

Суддя, який не здатний карати, врешті-решт стає спільником злочинця.

Йоганн-Вольфганг ГЕТЕ

ТОВАРИ

Барбі з-під поли

Моральна поліція Ірану почала боротьбу з продажем ляльок Барбі на території країни, з метою захистити населення від «небезпечного впливу західної культури».

Поки Захід посилює санкції проти Ірану через ядерну програму, всередині країни влада веде так звану м'яку війну зі «спробами Заходу зруйнувати ісламські цінності».

«Три тижні тому співробітники моральної поліції прийшли в наш магазин і сказали, що нам заборонено продавати ляльок Барбі», — повідомив власник одного магазину іграшок у Тегерані.

Релігійні правителі Ірану вже в 1996 році визнали ляльку Барбі антиісламською через її «шкідливий вплив на суспільство». Але, незважаючи на це, багато магазинів іграшок продовжували продавати ці ляльки.

Діти всього світу у захваті від «класичної» Барбі.

Новий закон, який набрав чинності на початку 2012 р., посилив заходи із боротьби з продажем іграшок. Тепер власники магазинів ховають небезпечний товар, що все ще користується великим попитом, інакше їх чекає покарання й закриття магазину.

У 2002 р. в Ірані почали виробництво власних ляльок, аби зменшити попит на Барбі, але ця спроба не увінчалась успіхом.

Іранські ляльки, жінка Сара й чоловік Дару, з'явилися в магазинах кілька років тому. Вони були одягнені в традиційний одяг і їх зовнішній вигляд відповідав усім стандартам ісламського суспільства.

«Моїй дочці вони не сподобалися, — заявила 38-річна мати на ім'я Фарназ. — Вона сказала, що вони непривабливі й товсті, і що їй більше подобається Барбі». Жінка також не змогла знайти в магазинах анімаційний фільм про Барбі. Їй сказали, що його продаж також заборонили.

Влада Ірану вже давно намагається боротися з проникненням у країну західної культури — ще з того часу, коли в 1979 був повалений король, котрого підтримував Захід.

У країні були заборонені західна музика, одяг та іноземні телепередачі.

ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Тверезі перельоти

Глава МВС Фінляндії, лідер християнських демократів Пяйві Рясянен звернулася до авіакомпаній із закликом відмовитися від продажу алкоголю під час рейсів.

П.Рясянен пояснила свою позицію прагненням посилити безпеку пасажирів і підвищити комфорт. «Якщо вживання алкоголю в літаках стало помітною проблемою, чому б авіакомпаніям не задуматися про введення безалкогольних рейсів?» — уважає міністр.

На рейсах Finnair у 2011 році відбулося близько 200 випадків, коли нетверезі пасажири заважали роботі екіпажу і створювали незручності попутникам.

У свою чергу авіакомпанії не бачать у цьому сенсу, оскільки багато пасажирів напиваються ще до посадки в літак.

ДРЕС-КОД

Краватка вже не в моді

Англійські чоловіки показали себе всьому світу з несподіваного боку, почавши масово відмовлятися від носіння краваток. Як повідомляє радіостанція Бі-Бі-Сі, зараз лише 18% англійців, ідучи на роботу, одягають краватку.

Ще десять років тому це здавалося неймовірним: краватка була обов'язковим атрибутом чоловічого костюма. Без неї не пускали навіть до багатьох ресторанів і кафе. А службовець, що прийшов з будь-яких причин на своє робоче місце без краватки, був змушений до кінця робочого дня подати заяву про звільнення. Проте зараз ситуація повністю змінилася. Мода на носіння краваток майже минула. Як уважають соціологи, «смерть» англійської краватки відбулася в результаті розповсюдження в корпоративному світі Великої Британії з середини 1990-х років так званих полегшених п'ятниць. У цей останній день робочого тижня співробітників заохочували приходити в офіси в джинсах і светрах. У наші дні без краваток на офіційних заходах дозволяють собі з'являтися навіть прем'єр-міністр Девід Кемерон і принц Уїльям. У свою чергу газета The Daily Telegraph наводить думку нового директора знаменитого лондонського Музею Вікторії й Альберта — німецького професора Мартіна Рота. Прийшовши днями у свій перший робочий день на службу в бездоганному класичному англійському костюмі й краватці, він виявив, що ніхто із співробітників музею, за винятком працівників відділу охорони, не має краваток. «У Лондоні зараз тільки швейцари й охоронці продовжують носити краватки», — зазначив М.Рот. Проте фахівці вважають, що краватки ще повернуться в чоловічу моду.

Чоловіки квапливо позбавляються від краваток

МЕТОДИЧНА ДОПОМОГА

Процес у першій інстанції

Зловживанням правами може вважатися послідовне заявлення відводів суддям, що входять до складу відповідної колегії, з одних і тих самих підстав

Пленум Вищого господарського суду України
Постанова

26 грудня 2011 р. м. Київ №18

Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» пленум Вищого господарського суду України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

З метою забезпечення однакового і правильного застосування Господарського процесуального кодексу України (далі — ГПК) дати господарським судам України такі роз'яснення.

1. Учасники судового процесу

1.1. До складу учасників судового процесу входять сторони, треті особи, прокурор, інші особи, які беруть участь у процесі у випадках, передбачених ГПК, зокрема, судові експерти, перекладачі, посадові особи чи інші працівники підприємств, установ, організацій, державних та інших органів, коли їх викликано для дачі пояснень з питань, що виникають під час розгляду справи (стаття 18 ГПК).

Учасниками судового процесу у справах про банкрутство є особи, визначені Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

1.2. З усіх учасників судового процесу лише сторони, треті особи і прокурор, який бере участь у процесі, наділені правом заявити відвід судді за наявності підстав та в порядку, зазначених у статті 20 ГПК, у тому числі у випадку, коли суддя бере участь у новому розгляді справи в разі скасування рішення, ухвали, прийнятих ним чи за його участю.

1.2.1. Сторони, треті особи або прокурор можуть заявити відвід лише тим суддям, які беруть участь у розгляді конкретної справи, а не всім взагалі суддям того чи іншого господарського суду; заявлення відводу голові господарського суду чи його заступнику можливе лише у разі прийняття ними справи до свого провадження.

Не є підставами для відводу суддів заяви, які містять лише припущення про існування відповідних обставин, не підтверджених належними і допустимими доказами, а також наявність скарг, поданих на суддю (суддів) у зв'язку з розглядом даної чи іншої справи, обставини, пов'язані з прийняттям суддями рішень з інших справ.

За імперативним приписом частини четвертої статті 20 ГПК відвід повинен заявлятись у письмовій формі. Якщо відвід заявлено усно, господарський суд має запропонувати заявникові викласти його у письмовій формі (за необхідності надавши йому потрібний для цього час), а в разі відмови від заявлення відводу в такій формі — продовжити розгляд справи по суті із зазначенням про це в протоколі судового засідання.

1.2.2. Питання про відвід судді вирішується судом у тому складі, який розглядає справу. Отже, якщо справа розглядається суддею одноособово, відповідне питання вирішується саме цим суддею у нарадчій кімнаті.

У такому ж порядку вирішується питання про самовідвід суддів.

Форми заявлення самовідводу судді процесуальним законом не передбачені. Отже, достатнім є зазначення про це у відповідній ухвалі, винесеній згідно з частиною п'ятою статті 20 ГПК та з урахуванням вимог статті 86 названого Кодексу.

У разі колегіального розгляду справи винесенню ухвали може передувати відповідна письмова заява судді з наведенням мотивів самовідводу.

1.2.3. Задоволення заяви про відвід судді повинно обгрунтовуватися посиланням на обставини, про які йдеться в частині першій статті 20 ГПК, із зазначенням та поданням доказів, які їх підтверджують.

1.2.4. За змістом частини першої статті 20 ГПК суддя, який брав участь в розгляді справи, не може брати участі в новому розгляді справи у разі скасування рішення, ухвали, постанови (у справі про банкрутство), прийнятої за його участю.

У застосуванні цієї норми процесуального права господарським судам необхідно враховувати таке.

У разі скасування апеляційною або касаційною інстанцією ухвал, які стосуються виключно руху справи та якими провадження у справі не закінчується (як-от про передачу справи за підсудністю, про повернення позовної заяви або заяви про порушення справи про банкрутство, про забезпечення позову, про зупинення провадження у справі, про залишення позову або заяви у провадженні зі справи про банкрутство без розгляду тощо), справи може бути передано у встановленому порядку на розгляд суддів, якими винесено відповідні ухвали.

Скасування рішення, прийнятого по суті справи з прийняттям нового рішення, не може вважатися підставою для відводу судді, який приймав скасоване рішення і вчиняє процесуальні дії у цій справі на стадії виконання нового судового рішення, зокрема, здійснює розгляд скарги на дії (бездіяльність) органу державної виконавчої служби, заяви про відстрочку, розстрочку, зміну способу виконання судового рішення, визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню, тощо.

1.2.5. Право на подання заяви про відвід судді є однією з гарантій законності здійснення правосуддя і об'єктивності та неупередженості розгляду справи, оскільки статтею 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини закріплено основні процесуальні гарантії, якими може скористатися особа при розгляді її позову в національному суді і до яких належить розгляд справи незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

Водночас згідно з частиною третьою статті 22 ГПК сторони (так само як і інші учасники судового процесу) зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами, виявляти взаємну повагу до прав і охоронюваних законом інтересів другої сторони, вживати заходів до всебічного, повного та об'єктивного дослідження всіх обставин справи. Тому слід розцінювати як зловживання учасником судового процесу своїми процесуальними правами, зокрема, подання ним другої і наступних заяв про відвід судді (суддів) господарських судів з одних і тих самих підстав (у тому числі з викладенням відповідної заяви в іншій стилістичній формі), або, хоча й з інших підстав, ніж у первісній заяві, але з таких, що з урахуванням обставин справи були або мали бути відомі заявникові під час подання ним первісної заяви, і, отже, повинні були зазначатися саме в ній.

Якщо спір вирішується (справа розглядається) колегіально, то відповідним зловживанням процесуальними правами може вважатися послідовне заявлення відводів суддям, що входять до складу відповідної колегії, з одних і тих самих підстав, хоча первісну заяву про відвід одного з цих суддів з тих же підстав залишено без задоволення.

У таких випадках суд не позбавлений права, відмовивши в задоволенні наступної заяви (клопотання), продовжити розгляд справи, в якій заявлено такий відвід, із зазначенням про це в протоколі судового засідання та в описовій частині судового рішення з наведенням в останньому відповідних мотивів; додатково ухвала як окремий процесуальний документ у такому разі не виноситься.

1.2.6. У випадку надходження заяви про відвід судді після закінчення розгляду справи (проголошення рішення або ухвали, якою закінчується розгляд справи) така заява з відміткою про дату і точний час її надходження приєднується до матеріалів справи без її розгляду. Зазначена відмітка робиться відповідальним працівником канцелярії суду.

1.3. Господарський суд за клопотанням сторони або за своєю ініціативою має право до прийняття рішення залучити до участі у справі іншого відповідача, якщо у спірних правовідносинах він виступає або може виступати як зобов'язана сторона.

Заміна первісного відповідача належним відповідачем допускається лише за згодою позивача, яка має бути викладена в його письмовій заяві чи зафіксована в протоколі судового засідання. Якщо ж такої згоди не надано, то господарський суд у залежності від конкретних обставин справи вчиняє одну з таких дій:

1) розглядає справу в межах заявлених позовних вимог і відмовляє в позові, оскільки відповідач не є належним;

2) залучає до участі у справі з власної ініціативи іншого відповідача згідно з частиною першою статті 24 ГПК.

Ухвали про залучення іншого відповідача чи заміну неналежного відповідача не можуть бути оскаржені в апеляційному та у касаційному порядку.

У разі якщо заява (клопотання) про залучення іншого відповідача або про заміну відповідача залишається судом без задоволення, то ухвала з цього приводу не виноситься, а про відхилення відповідної заяви (клопотання) зазначається в описовій частині рішення суду або в ухвалі, якою закінчується розгляд справи.

Стаття 24 ГПК не зобов'язує господарський суд задовольняти клопотання сторони про залучення до участі у справі іншого відповідача. Проте відхилення такого клопотання і задоволення позову за рахунок неналежного відповідача можуть бути підставою для скасування рішення згідно з пунктом 3 частини третьої статті 104 ГПК.

Якщо у розгляді справи господарським судом буде з'ясовано, що іншим або належним відповідачем у ній мала б бути особа, яка згідно з процесуальним законом не може бути учасником судового процесу в господарському суді, а позивач наполягає на розгляді відповідної справи саме господарським судом, останній не вправі ні залучати відповідну особу до участі у справі, ні припиняти провадження в ній, а повинен розглянути справу стосовно того відповідача, якому пред'явлено позовну вимогу, та прийняти рішення по суті справи (в тому числі про відмову в позові, якщо відповідач є неналежним).

1.4. За приписом статті 25 ГПК у разі, зокрема, реорганізації суб'єкта господарювання у відносинах, щодо яких виник спір, господарський суд залучає до участі у справі його правонаступника. Господарським судам необхідно враховувати, що сама лише зміна найменування юридичної особи не означає її реорганізації, якщо при цьому не змінюється організаційно-правова форма даної особи. Зміна типу акціонерного товариства з приватного на публічне не є його реорганізацією (стаття 5 Закону України «Про акціонерні товариства»). Водночас зміна найменування юридичної особи тягне за собою необхідність у державній реєстрації змін до установчих документів, порядок проведення якої викладено у статті 29 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців». У разі коли така зміна сталася у процесі вирішення спору господарським судом, про неї обов'язково зазначається в описовій частині рішення (при цьому у мотивувальній частині, за необхідності, також зазначається нове найменування учасника судового процесу — наприклад, у разі задоволення позову до нього) або в ухвалі, якою закінчується розгляд справи.

Якщо ж зміна найменування юридичної особи пов'язана зі зміною організаційно-правової форми юридичної особи (статті 104—108 Цивільного кодексу України), то йдеться про її реорганізацію, що потребує вчинення господарським судом процесуальної дії, зазначеної в частині третій статті 25 ГПК; крім того, про винесення відповідної ухвали зазначається в описовій частині рішення, прийнятого по суті справи.

Зазначеною статтею ГПК передбачено процесуальне правонаступництво у зв'язку не лише зі смертю (оголошенням померлою) фізичної особи та реорганізацією суб'єкта господарювання, а й в інших передбачених законом випадках, у тому числі заміни кредитора або боржника у зобов'язанні (статті 512 і 520 Цивільного кодексу України відповідно). Процесуальне правонаступництво в розумінні цієї норми ГПК допускається на будь-якій стадії судового процесу і здійснюється господарським судом без виклику сторін у справі, якщо їх явка не зумовлена необхідністю з'ясування судом тих чи інших обставин.

Про здійснену заміну учасника судового процесу обов'язково зазначається в описовій частині рішення суду, прийнятого по суті справи, навіть якщо раніше про це вже йшлося у відповідній ухвалі.

Процесуальне правонаступництво фізичних осіб має свої особливості. Стосовно фізичних осіб — підприємців та учасників корпоративних відносин, що є сторонами у справах, або третіми особами, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, таке правонаступництво можливе за одночасної наявності двох умов: по-перше, коли відповідні правонаступники мають аналогічний правовий статус (зокрема, фізичних осіб — підприємців чи учасників корпоративних відносин), і, по-друге, існування даного статусу на момент вирішення господарським судом питання про процесуальне правонаступництво: сама лише можливість виникнення процесуального правонаступництва в майбутньому (наприклад, через передбачуване успадкування майна та виникнення у іншої особи в зв'язку з цим корпоративних прав) не може братися господарським судом до уваги.

У разі відсутності відповідних умов при вибутті фізичної особи зі спірних правовідносин провадження у справі підлягає припиненню на підставі пункту 6 частини першої статті 80 ГПК (а не пункту 1 частини першої цієї статті).

Що ж до громадян — третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, то для їх процесуального правонаступництва додержання згаданих умов не є обов'язковим.

1.5. У процесі вирішення господарським судом спору між позивачем і відповідачем третя особа може вважати, що саме їй належить право на предмет спору. З метою захисту свого права така особа може звернутися до господарського суду, який розглядає справу, з заявою про вступ у справу як третя особа з самостійною вимогою на предмет спору. Вступ цієї особи у справу можливий на будь-якій стадії провадження зі справи в місцевому господарському суді, але до прийняття ним рішення. Про прийняття позовної заяви та вступ третьої особи у справу виноситься ухвала.

Вступ у справу третьої особи, яка має самостійні вимоги на предмет спору, можливий тільки на підставі її позовної заяви, що повинна відповідати вимогам статей 54—57 ГПК, а не за клопотанням сторін, прокурора або з ініціативи господарського суду (стаття 26 ГПК). Питання про прийняття такої заяви, відмову в її прийнятті або про її повернення вирішується на загальних підставах згідно зі статтями 61—63 ГПК.

У разі прийняття зазначеної заяви розгляд справи, а відтак і перебіг строку вирішення спору починається спочатку — від дати винесення відповідної ухвали.

1.6. ГПК передбачає можливість участі в судовому процесі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, якщо рішення господарського суду зі спору може вплинути на права та обов'язки цієї особи щодо однієї із сторін (стаття 27 ГПК). Така третя особа виступає в процесі на стороні позивача або відповідача — у залежності від того, з ким із них у неї існують (або існували) певні правові відносини.

Відповідно до статті 27 ГПК така третя особа може бути залучена до участі у справі за її заявою, а також за клопотанням сторін, прокурора або з ініціативи господарського суду, який виносить з даного питання ухвалу з обов'язковим зазначенням у ній, на стороні кого (позивача чи відповідача) залучається ця третя особа.

Згідно зі статтею 21 ГПК сторонами у судовому процесі — позивачами і відповідачами — можуть бути підприємства та організації, зазначені у статті 1 цього Кодексу. Це правило встановлено лише для сторін в судовому процесі і не стосується третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору. Отже, такими особами можуть бути і громадяни, які не мають статусу суб'єкта підприємницької діяльності.

Питання про допущення або залучення третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, до участі у справі вирішується ухвалою суду про прийняття позовної заяви до розгляду (із зазначенням про це в ухвалі про порушення провадження у справі) або під час розгляду справи, але до прийняття господарським судом рішення, з урахуванням того, чи є у цієї особи юридичний інтерес у даній справі. Саме лише зазначення в позовній заяві та/або у вступній частині судового рішення певного підприємства чи організації як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, без вирішення судом питання щодо її допущення або залучення до участі у справі не надає їй відповідного процесуального статусу.

Що ж до наявності юридичного інтересу у третьої особи, то у вирішенні відповідного питання суд має з'ясовувати, чи буде у зв'язку з прийняттям судового рішення з даної справи таку особу наділено новими правами чи покладено на неї нові обов'язки, або змінено її наявні права та/або обов'язки, або позбавлено певних прав та/або обов'язків у майбутньому.

Ухвали про залучення до участі у справі третіх осіб або їх вступ у справу оскарженню в апеляційному та у касаційному порядку не підлягають.

Процесуальний закон не обмежує можливості допущення особи до участі у справі як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на підставі її заяви про вступ у справу в процесі повторного розгляду останньої в апеляційному порядку, а також залучення третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, до участі у справі за клопотанням сторони, прокурора або з ініціативи апеляційного господарського суду; відповідні дії можуть мати місце до прийняття апеляційною інстанцією судового рішення зі справи.

Не можуть бути третіми особами у справі відокремлені підрозділи юридичних осіб. Водночас вони можуть на загальних підставах виступати в судовому процесі від імені відповідних юридичних осіб за наявності належних повноважень (частина четверта статті 28 ГПК).

1.7. Відповідно до чинного законодавства, зокрема, Цивільного та Господарського кодексів України, Законів України «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства», «Про банки і банківську діяльність», юридичні особи для здійснення своїх функцій мають право створювати філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які не є юридичними особами.

Сама лише можливість виникнення процесуального правонаступництва в майбутньому не може братися господарським судом до уваги.

Не є підставами для відводу суддів заяви, які містять лише припущення, не підтверджені належними і допустимими доказами, а також наявність скарг, поданих на суддю.

ІНФОРМАЦІЯ

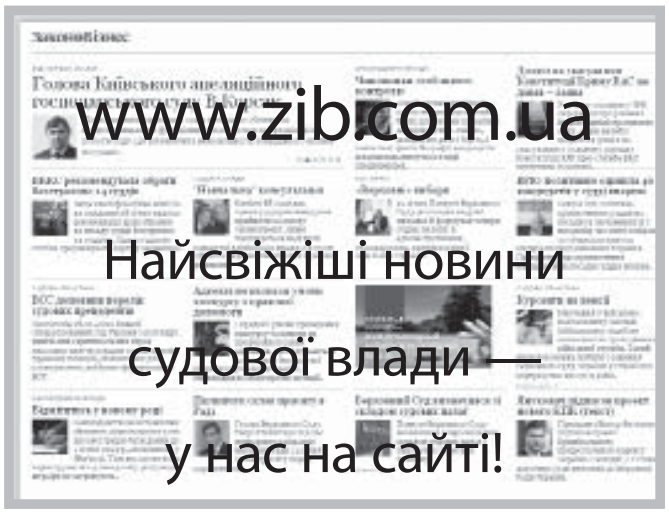

Коло повноважень відокремленого підрозділу юридичної особи стосовно здійснення у господарському суді повноваження сторони у справі від імені цієї особи визначається установчими документами останньої, положенням про відособлений підрозділ, яке затверджено юридичною особою, або довіреністю, виданою нею ж у встановленому порядку керівникові цього підрозділу. При цьому слід мати на увазі, що стороною у справі є юридична особа, від імені якої діє відособлений підрозділ, і рішення приймається саме стосовно підприємства чи організації — юридичної особи, але в особі її відокремленого підрозділу, наприклад: «Стягнути з підприємства «А» в особі його відокремленого підрозділу — філії №1 на користь організації «Б» в особі її Н-ської філії таку-то суму».

Якщо відокремлений підрозділ уповноважений звертатися до господарського суду з позовом від імені юридичної особи, то таке ж право має прокурор за місцезнаходженням цього підрозділу.

У разі коли позов подано за місцем знаходження відокремленого підрозділу відповідача і судом з'ясовано відсутність у такого підрозділу повноважень щодо представництва юридичної особи, справа згідно з частиною першою статті 17 ГПК підлягає передачі за відповідною територіальною підсудністю за місцезнаходженням юридичної особи. А якщо в межах територіальної підсудності даного господарського суду знаходиться інший відокремлений підрозділ відповідача, уповноважений представляти останнього в господарському суді, то суд залучає такий підрозділ до участі у справі на підставі та в порядку, передбаченому частиною першою статті 24 ГПК.

1.8. Відповідно до частин п'ятої, шостої статті 28 ГПК громадяни можуть вести свої справи в господарському суді особисто або через представників, повноваження яких підтверджуються нотаріально посвідченою довіреністю, або, якщо представником є адвокат, — ордером з доданим до нього договором чи засвідченим сторонами цього договору витягом з нього, в якому зазначено повноваження адвоката. Статус громадянина як суб'єкта підприємницької діяльності підтверджується відповідною випискою з Єдиного державного реєстру підприємств, організацій та установ України, а його особа — паспортом або іншим відповідним документом. При цьому довіреність, видана громадянином — суб'єктом підприємницької діяльності, також має бути нотаріально посвідченою.

1.9. Згідно зі статтею 30 ГПК в судовому процесі, у тому числі в справах про банкрутство, можуть брати участь посадові особи та інші працівники підприємств, установ, організацій, державних чи інших органів, коли їх викликано для дачі пояснень з питань, що виникають під час розгляду справи.

У частині першій зазначеної статті ГПК йдеться про можливість участі в судовому процесі лише посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів, тобто осіб, зв'язаних з відповідними підприємствами (установами, організаціями, органами) трудовими відносинами на основі трудового договору (контракту). Тому якщо певна фізична особа (громадянин) не є посадовою особою чи іншим працівником підприємства (установи, організації, органу), в тому числі в разі, якщо зазначені відносини припинилися до моменту вирішення спору господарським судом, то вона не підпадає під дію відповідної норми ГПК.

Господарський суд вправі викликати зазначених осіб як у процесі попередньої підготовки справи до розгляду (пункт 8 статті 65 ГПК), так і під час її розгляду (пункт 1 частини першої та частина третя статті 77 ГПК).

Господарським судам необхідно враховувати, що зазначені в статті 30 ГПК особи не мають статусу представників сторін або інших учасників судового процесу (якщо їх не уповноважено на це відповідно до статті 28 названого Кодексу), і тому, зокрема, можуть викликатися судом для дачі пояснень незалежно від участі в даному судовому процесі тих підприємств, установ, організацій і органів, працівниками яких є ці особи. Водночас ці особи самі є учасниками судового процесу, і їх ухилення від участі в цьому процесі та від надання пояснень тягне за собою наслідки, передбачені, зокрема, пунктом 5 статті 83 ГПК.

Господарський суд може скористатися правом, наданим йому статтею 30 ГПК, для виклику відповідного спеціаліста з метою участі його в судовому процесі, якщо обставини справи свідчать про доцільність отримання роз'яснень (консультацій) спеціаліста з тих чи інших питань.

1.10. Статтею 31 ГПК передбачена участь в судовому процесі судового експерта, права, обов'язки і відповідальність якого визначаються цим Кодексом та Законом України «Про судову експертизу».

Сторони, треті особи чи прокурор, який бере участь у процесі, мають право заявити відвід судовому експерту з підстав та у порядку, передбачених частинами шостою і сьомою цієї ж статті ГПК. Питання про відвід судового експерта вирішується судом, який виносить з цього приводу ухвалу. Остання не підлягає оскарженню в апеляційному та у касаційному порядку.

Якщо відвід експерту заявлено після призначення судової експертизи та зупинення провадження у справі у випадку, зазначеному в другому реченні частини сьомої статті 31 ГПК, господарський суд поновлює провадження у справі, витребувавши матеріали справи з експертної установи або в особи, якій доручено проведення експертизи, і вирішує питання про відвід; у разі відхилення останнього матеріали справи надсилаються тій же установі або особі для продовження експертизи, а провадження у справі, за необхідності, зупиняється. Якщо ж заявником не обгрунтовано, що про підставу відводу експерта він дізнався лише після початку розгляду справи по суті, то заява про відвід розглядається після повернення матеріалів справи до суду та поновлення провадження у ній, і про результати розгляду цієї заяви зазначається в рішенні або в ухвалі, якою закінчується розгляд справи.

2. Докази

2.1. Згідно з частиною другою статті 4^3 ГПК та статтею 33 ГПК кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень. Якщо подані сторонами та іншими учасниками судового процесу докази є недостатніми, господарський суд може за їх клопотанням чи за власною ініціативою витребувати в порядку підготовки справи до розгляду необхідні для цього письмові і речові докази, інші матеріали (пункти 3, 4, 6, 8 і 11 статті 65 ГПК), притому не лише від учасників судового процесу, а й від інших підприємств, установ, організацій, державних органів. У разі неможливості самостійно подати необхідні для розгляду справи докази сторона, прокурор, третя особа вправі звернутися до господарського суду, в тому числі й апеляційної інстанції, з клопотанням про витребування доказів; при цьому обгрунтування такої неможливості покладається на особу, що заявляє відповідне клопотання. Звертаючись з клопотанням про витребування доказів до суду апеляційної інстанції, заявник, з огляду на вимоги частини першої статті 101 ГПК, повинен також обгрунтувати неможливість подання цих доказів до місцевого господарського суду. Така неможливість може бути зумовлена, зокрема, тим, що: сторона (сторони) заявляла в місцевому господарському суді клопотання про витребування в інших осіб відсутніх у неї (них) доказів, але зазначеним судом таке клопотання не задоволено; на час прийняття рішення місцевим господарським судом заявникові не було і не могло бути відомо про існування відповідних доказів; докази з'явилися після розгляду справи судом першої інстанції.

Відповідне клопотання має заявлятися (подаватися) в письмовій формі.

Уповноваження господарським судом заінтересованої сторони на одержання необхідних доказів (частина п'ята статті 38 ГПК) полягає у видачі їй належним чином завіреної копії ухвали суду про витребування певних доказів із зазначенням у ній про зобов'язання особи, у якої знаходяться такі докази, надати їх заінтересованій стороні для наступного подання їх до суду. При цьому особа, у якої знаходяться відповідні докази, вправі вимагати від уповноваженої особи лише пред'явлення їй належним чином засвідченої ухвали суду, а не передачі їй цієї копії.

2.2. Письмові докази подаються в оригіналі або в належним чином засвідченій копії (стаття 36 ГПК). Якщо документи, які мають значення для правильного вирішення спору, і підписи на них виготовлені стороною за допомогою будь-яких технічних засобів, то такі документи повинні прийматись господарським судом як письмові докази, досліджуватись та оцінюватись за загальними правилами ГПК.

Копії, які видаються органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та їх об'єднаннями усіх форм власності, повинні бути засвідчені з додержанням вимог пункту 5.27 Національного стандарту України «Державна уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. ДСТУ 4163-2003», затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 07.04.2003 №55, а в разі, якщо інструкціями з діловодства, які діють у відповідних органах, підприємствах, установах і організаціях, установлено додаткові вимоги щодо оформлення копій, — також і цих вимог.

Правила нотаріального засвідчення копій документів встановлюються чинним законодавством.

У разі невідповідності наданих суду копій документів згаданим вимогам вони не вважаються належними і допустимими доказами і не беруться судом до уваги у вирішенні спору.

Подані сторонами копії документів, виготовлені з використанням технічних засобів (фотокопії тощо), засвідчуються підписом особи, яка їх виготовила або яка перевірила їх на відповідність оригіналам, із зазначенням її прізвища, ініціалів та посади (якщо вона є посадовою особою) та з прикладенням печатки (за її наявності).

Якщо подані копії документів, у тому числі виготовлені з використанням технічних засобів, викликають сумніви, господарський суд може витребувати оригінали цих документів, у тому числі для огляду в судовому засіданні з наступним поверненням цих оригіналів особі, яка їх подала. Для перевірки достовірності поданих суду документів може бути призначено судову експертизу.

У випадку коли копії документів не засвідчені належним чином, але господарським судом при дослідженні витребуваних оригіналів документів з'ясовано відповідність копій цим оригіналам, то суд долучає копії до матеріалів справи, зазначивши про таку відповідність в описовій частині рішення або в ухвалі, якою закінчується розгляд справи.

Якщо одним з учасників судового процесу подано засвідчені ним копії документів, а інший з цих учасників заперечує відповідність їх оригіналам, то господарський суд зобов'язаний витребувати такі оригінали для огляду в особи, яка їх подала.

2.3. Якщо стороною (або іншим учасником судового процесу) у вирішенні спору не подано суду в обгрунтування її вимог або заперечень належні й допустимі докази, в тому числі на вимогу суду, або якщо в разі неможливості самостійно надати докази нею не подавалося клопотання про витребування їх судом (частина перша статті 38 ГПК), то розгляд справи господарським судом може здійснюватися виключно за наявними у справі доказами, і в такому разі в суду вищої інстанції відсутні підстави для скасування судового рішення з мотивів неповного з'ясування місцевим господарським судом обставин справи; крім того, неподання позивачем витребуваних господарським судом матеріалів, необхідних для вирішення спору, тягне за собою правові наслідки у вигляді залишення позову без розгляду на підставі пункту 5 частини першої статті 81 ГПК.

2.4. Подання письмових доказів, якщо їх не додано до позовної заяви чи до відзиву на неї, має здійснюватися:

або з супровідним листом через канцелярію суду;

або безпосередньо в судовому засіданні за резолюцією судді (із зазначенням про це в протоколі відповідного судового засідання, якщо про долучення доказів до справи стороною чи іншою особою, яка бере участь у справі, заявлено усне клопотання) та з подальшою їх реєстрацією в канцелярії суду.

У разі неподання оригіналів документів на вимогу суду справа розглядається за наявними доказами, оцінка яких здійснюється відповідно до вимог статей 32, 33, 43 ГПК.

2.5. Будь-які подані учасниками процесу докази (в тому числі, зокрема, й стосовно інформації у мережі Інтернет) підлягають оцінці судом на предмет належності і допустимості. Вирішуючи питання щодо доказів, господарські суди повинні враховувати інститут допустимості засобів доказування, згідно з яким обставини справи, що відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватись іншими засобами доказування. Наприклад, чинним законодавством, що регулює відносини за договором перевезення вантажу, встановлено перелік документів-доказів, які є підставою для покладення на перевізника відповідальності за втрату, псування, пошкодження або недостачу вантажу. Отже, ніякі інші документи не можуть підтверджувати обставини, що є підставою для покладення на перевізника відповідальності за незбереження вантажу.

Що ж до належності доказів, то нею є спроможність відповідних фактичних даних містити інформацію стосовно обставин, які входять до предмета доказування з даної справи.

Суд обгрунтовує своє рішення лише тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Подані докази не можуть бути відхилені судом з тих мотивів, що вони не передбачені процесуальним законом.

2.6. Не потребують доказування преюдиціальні факти, тобто встановлені рішенням господарського суду (іншого органу, який вирішує господарські спори) у процесі розгляду іншої справи, в якій беруть участь ті самі сторони, в тому числі і в тих випадках, коли в іншому спорі сторони мали інший процесуальний статус (наприклад, позивач у даній справі був відповідачем в іншій, а відповідач у даній справі — позивачем в іншій).

Таке ж значення для господарського суду має вирок суду з кримінальної справи, що набрав законної сили, з питань, чи мали місце певні дії та ким вони вчинені. Що ж до рішення суду з цивільної справи, яке набрало законної сили, то встановлені ним факти, які мають значення для вирішення спору, не підлягають доведенню перед господарським судом незалежно від суб'єктного складу сторін даної цивільної справи.

Хоча фактам, встановленим іншими судовими рішеннями, крім зазначених у статті 35 ГПК, й не надано преюдиціального значення для господарських судів, але вони мають враховуватися судами у розгляді справ з урахуванням загальних правил статті 43 названого Кодексу щодо оцінки доказів.

Преюдиціальне значення процесуальним законом надається саме фактам, встановленим судовими рішеннями (в тому числі в їх мотивувальних частинах), але не правовій оцінці таких фактів, здійсненій іншим судом чи іншим органом, який вирішує господарський спір.

За змістом частини другої статті 35 ГПК та частини десятої статті 38 Закону України «Про третейські суди» факти (обставини), встановлені рішенням третейського суду, не мають преюдиціального значення для господарського суду, в тому числі і у розгляді ним справи, в якій беруть участь ті самі сторони, що й у третейському провадженні.

Не надається преюдиціального значення також фактам (обставинам), зазначеним:

у скасованих судових рішеннях (а в разі часткового скасування таких рішень — у скасованих їх частинах);

у судових рішеннях касаційної інстанції, оскільки останню не наділено правом, зокрема, встановлювати або вважати доведеними обставини і вирішувати питання, пов'язані з доказуванням (частина друга статті 111^7 ГПК), — за винятком випадків, коли касаційна інстанція, скасувавши рішення попередніх судових інстанцій, прийняла нове рішення на підставі встановлених ними обставин.

3. Подання позову, порушення провадження у справі і вирішення спору

3.1. Відповідно до статей 1 і 2 ГПК господарський суд порушує справи за позовними заявами заінтересованих підприємств і організацій, у тому числі громадян, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, державних та інших органів, що звертаються до господарського суду у випадках, передбачених чинним законодавством України, а також прокурорів чи їх заступників, які звертаються до господарського суду в інтересах громадянина або держави. У встановлених законодавчими актами України випадках справу може бути порушено за заявою громадянина, який не є суб'єктом підприємницької діяльності. ГПК не надає органу управління права подавати до господарського суду позов в інтересах підпорядкованих йому підприємств і організацій, а також не наділяє господарський суд правом порушувати справу з власної ініціативи. Також ГПК не передбачено права однієї особи звертатися до господарського суду з позовними вимогами в інтересах іншої особи; в разі такого звернення в прийнятті позовної заяви слід відмовити на підставі пункту 1 частини першої статті 62 ГПК.

Місцезнаходження юридичної особи або місце проживання фізичної особи — підприємця визначається на підставі відомостей, внесених до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців (стаття 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців»).

У визначенні місця проживання інших фізичних осіб господарському суду слід враховувати приписи частини першої статті 29 Цивільного кодексу України, за якими таким місцем є житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель тощо), у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово.

Частиною шостою цієї статті передбачено, що фізична особа може мати кілька місць проживання.

Водночас громадянин визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи відповідно до статті 58 Господарського кодексу України (частина перша статті 128 названого Кодексу).

Таким чином, у випадках, передбачених статтею 56 ГПК України, місцезнаходження (місце проживання) відповідача визначається за даними його державної реєстрації як суб'єкта господарювання.

Громадянин, який мав статус суб'єкта підприємницької діяльності, але на дату подання позову втратив такий статус, не може бути стороною в судовому процесі у господарському суді, якщо не має інших визначених законом підстав для його участі у такому процесі. Однак якщо відповідна зміна статусу відбулася під час розгляду справи господарським судом, вона не тягне за собою наслідків у вигляді зміни підвідомчості такої справи, оскільки на час звернення до господарського суду її розгляд належав до юрисдикції останнього.

3.2. Питання про прийняття позовної заяви вирішується суддею, який має право відмовити у її прийнятті у випадках, передбачених статтею 62 ГПК. Перелік підстав відмови в прийнятті позовної заяви, встановлений частиною першою цієї статті, є вичерпним. ГПК не передбачає права судді на таку відмову з тих мотивів, що позов поданий до підприємства або організації, які не є належними відповідачами з такого спору: якщо ці обставини виявлено в процесі розгляду справи, позов задоволенню не підлягає.

На підставі пункту 1 частини першої статті 62 ГПК суддя відмовляє у прийнятті позовної заяви, якщо спір непідвідомчий господарському суду, зокрема, коли його вирішення законодавством України віднесено до компетенції іншого органу або заява взагалі не підлягає розглядові в судовому порядку (наприклад, про визнання недійсним листа, накладної, акта експертизи тощо).

3.3. Суд не вправі повернути позовну заяву на підставі пункту 3 частини першої статті 63 ГПК з мотиву неподання документів, що є доказами, або подання не засвідчених належним чином копій документів, оскільки позивач може їх подавати до закінчення розгляду справи.

3.4. Ціна позову про стягнення іноземної валюти визначається в іноземній валюті та національній валюті України відповідно до офіційного курсу, встановленого Національним банком України на день подання позову (пункт 4 частини першої статті 55 ГПК).

При визначенні ціни позову, поданого в іноземній валюті, необхідно виходити з тієї валюти, в якій проводились чи повинні бути проведені розрахунки між сторонами.

У разі подання позову про стягнення національної валюти України — еквіваленту іноземної валюти ціна позову визначається в національній валюті України за офіційним курсом, визначеним Національним банком України, на день подання позову.

За змістом згаданого припису пункту 4 частини першої статті 55 ГПК у разі подання до господарського суду позову про стягнення іноземної валюти обов'язковим є зазначення еквіваленту в національній валюті України (гривнях). Виходячи з останнього й визначається сума судового збору, що сплачується з позовної заяви у національній валюті. Однак якщо день подання позову не співпадає з днем сплати судового збору (збір сплачено раніше), то останній визначається з урахуванням офіційного курсу гривні до іноземної валюти, встановленого Національним банком України саме на день сплати, а не на день подання позову (абзац другий частини першої статті 6 Закону України «Про судовий збір»).

3.5. Недодержання вимог статей 54, 56 та пунктів 2 і 3 частини першої статті 57 ГПК щодо форми, змісту і додатків до позовної заяви тягне за собою наслідки, передбачені статтею 63 ГПК. Так, позовна заява підлягає поверненню без розгляду, якщо позивачем не вказано повне найменування сторін

Ухвали про залучення до участі у справі третіх осіб або їх вступ у справу оскарженню в апеляційному та у касаційному порядку не підлягають.

Подані докази не можуть бути відхилені судом з тих мотивів, що вони не передбачені процесуальним законом.

Якщо одним з учасників судового процесу подано засвідчені ним копії документів, а інший заперечує відповідність їх оригіналам, то суд зобов'язаний витребувати такі оригінали для огляду.

та їх поштових адрес, або позовну заяву підписано не уповноваженою належним чином особою чи особою, посадове становище якої не вказано, або прокурор не зазначив орган, уповноважений здійснювати відповідні функції держави у спірних відносинах, або позовна заява не підписана позивачем.

У застосуванні положень пункту 1 частини першої статті 63, а також пункту 1 частини першої статті 81 ГПК України у випадках, коли позовну заяву підписано особою, яка не має права її підписувати, слід мати на увазі таке.

Якщо господарський суд має сумніви стосовно наявності у особи, яка підписала позовну заяву, відповідних повноважень, він у процесі підготовки справи до судового розгляду витребує у позивача докази на підтвердження таких повноважень. У разі їх неподання суд виносить ухвалу про залишення позову без розгляду. Якщо позовну заяву підписано особою на підставі виданої їй довіреності, до заяви має бути додано оригінал або належно завірену копію такої довіреності. У разі коли до позовної заяви, підписаної представником позивача, не додано оригіналу або належно завіреної копії довіреності, але в цій заяві вміщено посилання на номер і дату довіреності, то господарський суд, приймаючи заяву до розгляду, витребує у позивача таку довіреність, а в разі її неподання виносить ухвалу про залишення позову без розгляду на підставі пункту 5 частини першої статті 81 ГПК.

Наявність на позовній заяві факсимільного підпису означає, що вона не підписана особою, яка має право її підписувати, і підлягає поверненню. Такі ж наслідки настають, коли в позовній заяві відсутні відомості про прізвище та посаду керівника юридичної особи або до позовної заяви не додано належні документи на підтвердження повноважень особи, що підписала цю заяву як представник позивача в господарському суді (частини третя — шоста статті 28 ГПК), і на ці документи немає посилання в заяві.

Підставою для повернення позовної заяви є також відсутність викладу обставин, на яких грунтується позовна вимога, та незазначення доказів, що підтверджують викладені в заяві обставини. Господарський суд повертає позовну заяву, що не містить обгрунтованого розрахунку стягуваної чи оспорюваної суми, або такий розрахунок не додано до заяви.

Якщо у позовній заяві є посилання на докази, що підтверджують викладені обставини, але самі докази до позовної заяви не додані, таку заяву не можна повертати з посиланням на статтю 63 ГПК. У цьому випадку суддя у процесі підготовки справи до розгляду ухвалою витребовує ці докази від позивача чи відповідача.

У разі коли до позовної заяви додано докази надсилання відповідачеві копії лише самої заяви, але відсутні докази надсилання йому копій доданих до неї документів, така заява підлягає поверненню на загальних підставах згідно з пунктом 6 частини першої статті 63 ГПК.

Про повернення позовної заяви і доданих до неї документів виноситься ухвала, яку може бути оскаржено.

Якщо передбачені у пунктах 2, 3, 4, 5 і 6 частини першої статті 63 ГПК підстави повернення позовної заяви виявлено господарським судом після прийняття позовної заяви до розгляду, справа підлягає розглядові по суті. У разі необхідності розгляд справи може бути відкладено (стаття 77 ГПК), зокрема, з метою: одержання необхідних доказів чи обгрунтованого розрахунку стягуваної (оспорюваної) суми; надіслання відповідачеві чи іншим особам, які беруть участь у справі, копій позовних матеріалів. Повне найменування і поштові адреси сторін може бути з'ясовано безпосередньо у судовому засіданні. Не сплачені у встановленому порядку та розмірі суми судового збору можливо стягнути за результатами розгляду справи.

Що ж до підстави повернення позову, зазначеної у пункті 1 частини першої статті 63 ГПК, то у разі її виявлення після прийняття позовної заяви позов, з урахуванням конкретних обставин, підлягає залишенню без розгляду згідно з пунктом 1 частини першої статті 81 ГПК.

3.6. Позивач має право об'єднати в одній позовній заяві кілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами (зокрема, про стягнення неповернутого кредиту, відсотків за користування кредитом і неустойки; про визнання недійсним акта і про відшкодування заподіяної у зв'язку з його виданням шкоди; про стягнення вартості недостачі товару, одержаного за кількома транспортними документами і оформленої одним актом приймання або коли такий товар сплачено за одним розрахунковим документом; про спонукання до виконання зобов'язань за господарським договором і про застосування заходів майнової відповідальності за його невиконання тощо). Право об'єднати кілька однорідних позовних заяв або справ, у яких беруть участь ті ж самі сторони, надане також судді. При цьому останній вправі вирішувати питання про об'єднання лише тих заяв (справ), які перебувають в його провадженні.

Однорідними можуть вважатися позовні заяви, які пов'язані з однорідними позовними вимогами і водночас подані одним і тим же позивачем до одного й того самого відповідача (чи відповідачів) або хоча й різними позивачами, але до одного й того ж відповідача. Однорідними ж позовними вимогами є такі, що виникають з одних і тих самих або з аналогічних підстав і водночас пов'язані між собою одним і тим самим способом захисту прав і законних інтересів.

Якщо позивач порушив правила об'єднання вимог або об'єднання цих вимог перешкоджатиме з'ясуванню прав і взаємовідносин сторін чи суттєво утруднить вирішення спору, суддя має право повернути позовну заяву (стаття 58 та пункт 5 частини першої статті 63 ГПК). Наприклад, господарський суд повинен повернути позовну заяву без розгляду, якщо: позов поданий одночасно до залізниці та вантажовідправника (вантажоодержувача), і в цій позовній заяві об'єднані вимоги, що грунтуються на комерційному акті, з вимогами, які обгрунтовані іншими документами; об'єднано вимоги про стягнення сум боргу, який виник з різних договорів або інших правочинів, і т.п.

3.7. Повертаючи позовну заяву згідно з частиною першою статті 63 ГПК, господарський суд повинен зазначити у відповідній ухвалі всі підстави такого повернення, які наведені у цій частині і під які підпадає заява, що повертається. Недопустимим є повертати позовну заяву з підстав, які мали місце й при первісному зверненні з позовом, але не були встановлені й зазначені судом як підстави для повернення первісно поданої позовної заяви.

3.8. Продовження передбачених частинами першою і другою статті 69 ГПК строків вирішення спору можливе лише у виняткових випадках за клопотанням сторони і не більше як на п'ятнадцять днів (частина третя цієї статті ГПК); якщо таке продовження здійснюється два і більше разів, сукупна його тривалість також не може перевищувати п'ятнадцяти днів.

Чи є той чи інший випадок винятковим, вирішує суд з урахуванням конкретних обставин даної справи, в тому числі її складності, кількості учасників судового процесу, значного обсягу доказів, які підлягають збиранню та оцінці, тощо.

Ухвала про продовження строку вирішення спору виноситься тим же складом суду, який розглядає справу по суті.

У разі залучення до участі у справі іншого відповідача або заміни неналежного відповідача розгляд справи починається заново (стаття 24 ГПК), заново розгляд справи починається і в разі прийняття позовної заяви третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, та зміни складу суду (в тому числі з одноосібного на колегіальний, навіть якщо до складу колегії суддів входить суддя, який раніше одноособово розглядав дану справу), а отже, спочатку починається й перебіг строку вирішення спору. Продовження цього строку можливе у порядку і з підстав, зазначених у частині третій статті 69 ГПК.

3.9. Розпочинаючи судовий розгляд, суддя має встановити, чи повідомлені про час і місце цього розгляду особи, які беруть участь у справі, але не з'явилися у засідання.

Необхідно мати на увазі, що розгляд справи за відсутності будь-якої із сторін, не повідомленої належним чином про час і місце засідання суду, є безумовною підставою для скасування рішення місцевого або постанови апеляційного господарського суду (пункт 2 частини другої статті 111^{10} ГПК).

3.9.1. Особи, які беруть участь у справі, вважаються повідомленими про час і місце розгляду судом справи у разі виконання останнім вимог частини першої статті 64 та статті 87 ГПК.

У разі присутності сторони або іншого учасника судового процесу в судовому засіданні протокол судового засідання, в якому відображені відомості про явку сторін (пункт 4 частини другої статті 81^1 ГПК), є належним підтвердженням повідомлення такої сторони (іншого учасника судового процесу) про час і місце наступного судового засідання.

За змістом цієї норми, зокрема в разі, якщо ухвалу про порушення провадження у справі було надіслано за належною адресою (тобто повідомленою суду стороною, а в разі ненадання суду відповідної інформації — адресою, зазначеною в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців) і не повернуто підприємством зв'язку або повернуто з посиланням на відсутність (вибуття) адресата, відмову від одержання, закінчення строку зберігання поштового відправлення тощо, то вважається, що адресат повідомлений про час і місце розгляду справи судом.

Судам на безоплатній основі надається безперешкодний доступ до відомостей названого державного реєстру (частина друга статті 7 і стаття 22^1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців»). Порядок доступу до цього реєстру визначається відповідним Положенням, затвердженим наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 14.02.2011 №17 (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 16.02.2011 за №193/18931).

3.9.2. У випадку нез'явлення в засідання господарського суду представників обох сторін або однієї з них справа може бути розглянута без їх участі, якщо неявка таких представників не перешкоджає вирішенню спору.

Господарський суд з урахуванням обставин конкретної справи може відхилити доводи учасника судового процесу — підприємства, установи, організації, іншої юридичної особи, державного чи іншого органу щодо відкладення розгляду справи у зв'язку з відсутністю його представника (з причин, пов'язаних з відпусткою, хворобою, службовим відрядженням, участю в іншому судовому засіданні і т.п.). При цьому господарський суд виходить з того, що у відповідних випадках такий учасник судового процесу не позбавлений права і можливості забезпечити за необхідності участь у судовому засіданні іншого представника згідно з частинами першою — п'ятою статті 28 ГПК, з числа як своїх працівників, так і осіб, не пов'язаних з ним трудовими відносинами. Неможливість такої заміни представника і неможливість розгляду справи без участі представника підлягає доведенню учасником судового процесу на загальних підставах (статті 32—34 ГПК), причому відсутність коштів для оплати послуг представника не може свідчити про поважність причини його відсутності в судовому засіданні.

3.9.3. У разі нез'явлення без поважних причин або без повідомлення причин в засідання господарського суду представника позивача, якщо його присутність було визнано обов'язковою, суддя вправі притягти позивача до відповідальності, встановленої пунктом 5 статті 83 ГПК, або залишити позов без розгляду (пункт 5 частини першої статті 81 ГПК), або вжити обох цих заходів одночасно, а також винести окрему ухвалу, як це передбачено частиною першою статті 90 ГПК.

Що ж до представника відповідача, то у разі нез'явлення його представника за викликом господарського суду останній має право відкласти розгляд справи (стаття 77 ГПК), вжити заходів, передбачених пунктом 5 статті 83 ГПК або статтею 90 ГПК.

3.10. Передбачені частиною четвертою статті 22 ГПК права позивача збільшити або зменшити розмір позовних вимог, відмовитись від позову можуть бути реалізовані до прийняття рішення судом першої інстанції. Під збільшенням або зменшенням розміру позовних вимог слід розуміти відповідно збільшення або зменшення кількісних показників за тією ж самою вимогою, яку було заявлено в позовній заяві. Згідно з частиною третьою статті 55 ГПК ціну позову вказує позивач. Отже, у разі прийняття судом зміни (в бік збільшення або зменшення) кількісних показників, у яких виражається позовна вимога, має місце нова ціна позову, виходячи з якої й вирішується спір, — з обов'язковим зазначенням про це як у вступній, так і в описовій частині рішення. При цьому питання щодо повернення зайво сплаченої суми судового збору у зв'язку із зменшенням позовних вимог вирішується господарським судом на загальних підставах і в порядку, визначеному законодавством. Якщо ж до заяви про збільшення розміру позовних вимог не додано доказів сплати суми судового збору у встановленому порядку та розмірі (з урахуванням такого збільшення), то відповідна заява повертається господарським судом на підставі пункту 4 частини першої статті 63 ГПК, а у разі якщо відповідні недоліки виявлено після прийняття господарським судом заяви про збільшення розміру позовних вимог, суд стягує несплачені в установленому порядку та розмірі суми судового збору за результатами розгляду справи на підставі статті 49 ГПК.

3.11. ГПК, зокрема статтею 22 цього Кодексу, не передбачено права позивача на подання заяв (клопотань) про «доповнення» або «уточнення» позовних вимог, або заявлення «додаткових» позовних вимог і т.п. Тому в разі надходження до господарського суду однієї із зазначених заяв (клопотань) останній, виходячи з її змісту, а також змісту раніше поданої позовної заяви та конкретних обставин справи, повинен розцінювати її як:

— подання іншого (ще одного) позову, чи

— збільшення або зменшення розміру позовних вимог, чи

— об'єднання позовних вимог, чи

— зміну предмета або підстав позову.

У будь-якому з таких випадків позивачем має бути додержано правил вчинення відповідної процесуальної дії, а недотримання ним таких правил тягне за собою процесуальні наслідки, передбачені ГПК та зазначені в цій постанові.

Збільшено (чи зменшено) може бути лише розмір вимог майнового характеру. Якщо в заяві позивача йдеться про збільшення розміру немайнових вимог (наприклад, про визнання недійсним ще одного акта крім того, стосовно якого відповідну вимогу вже заявлено), то фактично також йдеться про подання іншого позову.

3.12. Право позивача на зміну предмета або підстави позову може бути реалізоване лише до початку розгляду господарським судом справи по суті та лише у суді першої інстанції шляхом подання до суду відповідної письмової зави, яка за формою і змістом має узгоджуватися із статтею 54 ГПК з доданням до неї документів, зазначених у статті 57 названого Кодексу. Невідповідність згаданої заяви вимогам цих норм процесуального права є підставою для її повернення з підстав, передбачених частиною першою статті 63 ГПК.

Початок розгляду справи по суті має місце з того моменту, коли господарський суд після відкриття судового засідання, роз'яснення (за необхідності) сторонам та іншим учасникам судового процесу їх прав та обов'язків і розгляду інших клопотань і заяв (про відкладення розгляду справи, залучення до участі в ній інших осіб, витребування додаткових доказів тощо) переходить безпосередньо до розгляду позовних вимог, про що зазначається в протоколі судового засідання. При цьому неявка у судове засідання однієї з сторін, належним чином повідомленої про час і місце цього засідання, не перешкоджає такому переходові до розгляду позовних вимог, якщо у господарського суду відсутні підстави для відкладення розгляду справи, передбачені частиною першою статті 77 ГПК.

Під предметом позову розуміється певна матеріально-правова вимога позивача до відповідача, стосовно якої позивач просить прийняти судове рішення. Підставу позову становлять обставини, якими позивач обгрунтовує свої вимоги щодо захисту права та охоронюваного законом інтересу.

Відтак зміна предмета позову означає зміну вимоги, з якою позивач звернувся до відповідача, а зміна підстав позову — це зміна обставин, на яких грунтується вимога позивача. Одночасна зміна і предмета, і підстав позову не допускається.

У разі подання позивачем заяви, направленої на одночасну зміну предмета і підстав позову, господарський суд повинен відмовити в задоволенні такої заяви і, приєднавши її до матеріалів справи та зазначивши про цю відмову в описовій частині рішення (або в ухвалі, якою закінчується розгляд справи), розглянути по суті раніше заявлені позовні вимоги, якщо позивач не відмовляється від позову. Позивач при цьому не позбавлений права звернутися з новим позовом у загальному порядку.

При цьому не вважається зміною підстав позову доповнення його новими обставинами при збереженні в ньому первісних обставин, зміна посилання на норми права, посилання суду в рішенні на інші, ніж зазначено позивачем, норми права. Водночас і посилання суду в рішенні на інші норми права, ніж зазначені у позовній заяві, не може розумітися як вихід суду за межі позовних вимог.

Приписи частини четвертої статті 22 ГПК не застосовуються під час розгляду справи в судах апеляційної і касаційної інстанцій. Передбачені нею права можуть бути використані позивачем також під час нового розгляду справи в першій інстанції після скасування рішення і передачі у встановленому порядку справи на новий розгляд до суду першої інстанції. Якщо розгляд справи здійснюється спочатку, то позивач також вправі змінити підставу або предмет позову до початку повторного розгляду справи по суті.

Згідно з частиною четвертою статті 78 ГПК господарський суд виносить ухвалу про прийняття відмови позивача від позову, а відповідно до частини п'ятої цієї ж статті приймає рішення про задоволення позову у разі визнання його відповідачем. Проте суд, який вирішує спір, не зв'язаний заявами позивача про відмову від позову, зменшення розміру позовних вимог та відповідача — про визнання позову. На підставі частини шостої статті 22 ГПК у разі, якщо відповідні дії суперечать законодавству або порушують чиїнебудь права і охоронювані законом інтереси (у тому числі юридичної чи фізичної особи, яка не є учасником даного судового процесу), спір підлягає вирішенню по суті згідно з вимогами чинного законодавства.

3.13. Неподання або несвоєчасне подання стороною у справі, іншим учасником судового процесу доказів з неповажних причин, спрямоване на затягування судового процесу, має розцінюватися господарським судом як зловживання процесуальними правами.

Відповідні дії або бездіяльність з урахуванням конкретних обставин справи можуть тягти за собою, зокрема, такі наслідки:

— стягнення штрафу з винної сторони в доход державного бюджету України (пункт 5 статті 83 ГПК);

— винесення у встановленому порядку окремих ухвал (стаття 90 ГПК).

При цьому слід мати на увазі, що передбачене пунктом 5 статті 83 ГПК право господарського суду у прийнятті рішення стягнути з винної сторони штраф у доход державного бюджету України стосується не лише рішень, прийнятих по суті справи, а й ухвал, у тому числі тих, якими розгляд справи не закінчується (наприклад, ухвали про відкладення розгляду справи у зв'язку з неявкою в судове засідання представника учасника судового процесу та/або неподанням ним витребуваних судом матеріалів тощо).

У разі неподання учасником судового процесу з неповажних причин або без повідомлення причин матеріалів та інших доказів, витребуваних господарським судом, останній може здійснити розгляд справи за наявними в ній матеріалами та доказами або, з огляду на обставини конкретної справи, залишити позов без розгляду на підставі пункту 5 частини першої статті 81 ГПК.

У наведених випадках відповідні докази не повинні прийматися в подальшому й судом апеляційної інстанції.

3.14. Зловживанням процесуальними правами слід вважати також і подання учасниками судового процесу:

— клопотань (заяв) про вчинення господарським судом не передбачених ГПК процесуальних дій;

— подання другого і наступних клопотань (заяв) з одного й того самого питання, яке вже вирішено господарським судом;

— апеляційних і касаційних скарг на процесуальні документи, дія яких на момент подання такої скарги закінчилася (вичерпана), — наприклад, на ухвалу про зупинення провадження у справі після поновлення провадження в останній.

З урахуванням обставин справи господарський суд може залишити відповідне клопотання (заяву, скаргу) без задоволення, приєднавши його (її) до матеріалів справи і зазначивши про це в описовій частині рішення, прийнятого по суті справи (або в ухвалі, якою закінчується розгляд справи).

Нез'явлення представників учасників судового процесу в судові засідання без поважних причин та без повідомлення причин, якщо їх явку судом визнано обов'язковою, також може розцінюватися судом як зловживання процесуальними правами.

Відповідна практика, спрямована на умисне затягування судового процесу, порушує права інших учасників судового процесу та суперечить вимогам статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, учасником якої є Україна, стосовно права кожного на розгляд його справи упродовж розумного строку.

При цьому під затягуванням судового процесу розуміються дії або бездіяльність учасника судового процесу, спрямовані на: неможливість початку розгляду судом порушеної провадженням справи; неможливість прийняття судом рішення в даному судовому засіданні; створення інших перешкод у вирішенні спору по суті з метою недосягнення результатів такого вирішення протягом установлених законом процесуальних строків.

3.15. Право відповідача на подання зустрічного позову для спільного розгляду з первісним позовом також пов'язується з початком розгляду господарським судом справи по суті (див. підпункт 3.12 пункту 3 цієї постанови).

У разі подання зустрічного позову після початку розгляду справи по суті суддя відмовляє в його прийнятті на підставі пункту 1 частини першої статті 62 ГПК як такого, що поданий з порушенням припису частини першої статті 60 ГПК; при цьому не має значення, з яких причин (поважних чи неповажних) зустрічний позов не було подано до початку такого розгляду. У цьому разі відповідач не позбавлений можливості звернутися з новим позовом у загальному порядку.

Частиною першою статті 60 ГПК передбачено, що зустрічний позов повинен бути взаємно пов'язаний з первісним.

Обставини, які свідчать про взаємну пов'язаність зустрічного позову з первісним (зокрема, за підставами цих позовів та/або поданими доказами; у зв'язку з тим, що задоволення зустріч-

Громадянин, який мав статус суб'єкта підприємницької діяльності, але на дату подання позову втратив такий статус, не може бути стороною в процесі у господарському суді.

Наявність на позовній заяві факсимільного підпису означає, що вона не підписана особою, яка має право її підписувати, і підлягає поверненню.

ного позову виключатиме частково чи повністю задоволення первісного позову тощо), а так само докази, що підтверджують саме ці обставини, повинні зазначатися у зустрічній позовній заяві (пункт 5 частини другої статті 54 ГПК). Якщо у ній не вказано відповідних обставин, на яких, зокрема, грунтується позовна вимога, доказів, що підтверджують ці обставини, то зустрічна позовна заява повертається без розгляду з посиланням на пункт 3 частини першої статті 63 та статтю 60 ГПК. Така заява не може повертатися судом з посиланням на пункт 5 частини першої статті 63 ГПК, оскільки подання зустрічного позову не означає об'єднання вимог в одній позовній заяві.

3.16. Статтею 79 ГПК встановлено вичерпний перелік підстав зупинення провадження у справі. Зупинення провадження у справі з інших підстав є неправомірним.

Зокрема, відповідно до частини першої статті 79 ГПК господарський суд зупиняє провадження у справі в разі неможливості розгляду даної справи до вирішення пов'язаної з нею іншої справи, що розглядалася іншим судом. При цьому пов'язаною з даною справою є така інша справа, у якій інший суд встановлює обставини, що впливають чи можуть вплинути на подання і оцінку доказів у даній справі; в тому числі йдеться про факти, які мають преюдиціальне значення (частини друга — четверта статті 35 ГПК).

Під неможливістю розгляду даної справи слід розуміти неможливість для даного господарського суду самостійно встановити обставини, які встановлюються іншим судом в іншій справі, — у зв'язку з непідвідомчістю або непідсудністю іншої справи даному господарському суду, одночасністю розгляду двох пов'язаних між собою справ різними судами або з інших причин.

Іншим судом, про який йдеться у частині першій статті 79 ГПК, є будь-який орган, що входить до складу судової системи України згідно з статтею 3 та частиною другою статті 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; іншим судом може вважатися й інший склад суду (одноособовий чи колегіальний) в тому ж самому судовому органі, в якому працює суддя (судді), що вирішує (вирішують) питання про зупинення провадження у справі.

Надіслання господарським судом у передбачених законом випадках матеріалів справ до судів вищих інстанцій підпадає під дію частини першої статті 79 ГПК, оскільки відсутність у суді зазначених матеріалів унеможливлює розгляд ним справи.

Водночас необхідно мати на увазі, що подання як апеляційних, так і касаційних скарг на ухвали, зазначені в пунктах 1, 5, 10—21 частини першої статті 106 ГПК, не перешкоджає продовженню розгляду справ, у яких винесено такі ухвали. Приписи частини третьої статті 106 ГПК стосуються й подання касаційних скарг на відповідні ухвали апеляційних господарських судів.

Якщо на час надіслання місцевим господарським судом до суду вищої інстанції матеріалів справи не завершений розгляд заяви про відстрочку або розстрочку виконання судового рішення, зміну способу та порядку його виконання, скарги на дії чи бездіяльність органу державної виконавчої служби тощо, то провадження за ними зупиняється на підставі статті 79 ГПК до повернення зазначених матеріалів до суду першої інстанції.

У разі ж якщо відповідна заява чи скарга або зустрічна позовна заява надійшла до місцевого господарського суду під час перебування матеріалів справи у суді вищої інстанції, то місцевий господарський суд виносить ухвалу про відкладення вирішення питання про прийняття відповідної заяви (скарги) так само до повернення відповідних матеріалів із суду вищої інстанції.

3.17. Приймаючи рішення зі спору, господарський суд повинен мати на увазі таке.

3.17.1. Згідно з частиною другою статті 4 ГПК господарський суд не застосовує акти державних та інших органів, якщо ці акти не відповідають законодавству України. Актами, що не відповідають законодавству України, можуть бути акти центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування або будь-яких інших органів, які за своїм статусом не є державними.

За змістом цієї статті до кола актів, які підлягають застосуванню господарськими судами, не відносяться судові рішення судів загальної юрисдикції. У процесі здійснення господарського судочинства з конкретної справи господарські суди керуються судовими рішеннями судів загальної юрисдикції виключно на підставі, у межах та порядку, передбачених статтею 35 ГПК, тобто у встановленні преюдиціальних фактів.

Ненормативні акти (акти індивідуальної дії) — тобто такі, що передбачають конкретні приписи, звернені до окремого суб'єкта чи юридичної особи, застосовуються одноразово і після реалізації вичерпують свою дію, — оцінюються господарським судом нарівні з іншими доказами у справі і не мають для нього заздалегідь встановленої сили.

3.17.2. Відповідно до рішення Конституційного Суду України від 09.07.2002 №15-рп/2002 у справі №1-2/2002 (про досудове врегулювання спорів) положення частини другої статті 124 Конституції України щодо поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі, в аспекті конституційного звернення необхідно розуміти так, що право особи (громадянина України, іноземця, особи без громадянства, юридичної особи) на звернення до суду за вирішенням спору не може бути обмежене законом, іншими нормативно-правовими актами. Встановлення законом або договором досудового врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не є обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист.

Отже, місцеві господарські суди приймають у порядку, передбаченому ГПК, до свого провадження як позови з вимогами, що грунтуються на визнаних претензіях позивача, так і позови, щодо вимог яких не подано доказів вжиття заходів досудового врегулювання спору. У зв'язку з викладеним суди не мають права застосовувати пункт 4 статті 83 ГПК, а також відмовляти в прийнятті заяви про збільшення розміру позовних вимог через недотримання порядку досудового врегулювання спору (частина четверта статті 22 названого Кодексу), крім позовів, пов'язаних з перевезеннями, що здійснюються на підставі угод про міжнародне залізнично-вантажне сполучення (СМГС) та міжнародне залізничне перевезення (КОТІФ).

3.17.3. Визнаючи недійсним повністю чи в певній частині пов'язаний з предметом спору договір (пункт 1 статті 83 ГПК) або виходячи у разі необхідності за межі позовних вимог (пункт 2 тієї ж статті), господарський суд за результатами розгляду справи повинен з урахуванням вимог частин першої — четвертої статті 49 названого Кодексу вирішувати питання про стягнення та розподіл відповідних сум судового збору.

3.17.4. Вирішуючи, в тому числі й з власної ініціативи, питання про зменшення розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає стягненню зі сторони, що порушила зобов'язання (пункт 3 статті 83 ГПК), господарський суд повинен об'єктивно оцінити, чи є даний випадок винятковим, виходячи з інтересів сторін, які заслуговують на увагу, ступеню виконання зобов'язання, причини (причин) неналежного виконання або невиконання зобов'язання, незначності прострочення виконання, наслідків порушення зобов'язання, невідповідності розміру стягуваної неустойки (штрафу, пені) таким наслідкам, поведінки винної сторони (в тому числі вжиття чи невжиття нею заходів до виконання зобов'язання, негайне добровільне усунення нею порушення та його наслідків) тощо.

У зазначеній нормі ГПК йдеться про можливість зменшення розміру саме неустойки (штрафу, пені), а тому вона не може застосовуватися у вирішенні спорів, пов'язаних з відшкодуванням сум збитків та шкоди (стаття 22, глава 82 Цивільного кодексу України).

Крім того, ця процесуальна норма може застосовуватись виключно у взаємозв'язку (сукупності) з нормою права матеріального, яка передбачає можливість зменшення розміру неустойки (штрафу, пені), а саме частиною третьою статті 551 Цивільного кодексу України і статтею 223 Господарського кодексу України. Якщо відповідні санкції застосовуються не у зв'язку з порушенням зобов'язання, а з інших передбачених законом підстав (наприклад, за порушення вимог конкурентного законодавства), їх розмір не може бути зменшено судом.

У резолютивній частині судового рішення зазначається про часткове задоволення позову і розмір суми неустойки, що підлягає стягненню. Судовий збір у разі зменшення судом розміру неустойки покладається на відповідача повністю, без урахування зменшення неустойки.

3.17.5. Процесуальним законом (частина друга статті 82, стаття 82^1 ГПК) передбачено прийняття господарським судом рішення у нарадчій кімнаті та таємницю нарадчої кімнати.

У разі відсутності спеціально призначеного для цього приміщення як нарадча кімната може використовуватися зал судових засідань, службовий кабінет судді, інші службові приміщення суду, — за обов'язкової умови, щоб під час прийняття судового рішення у відповідному залі чи іншому приміщенні не перебували інші особи, крім судді (чи суддів), який (які) здійснює (здійснюють) розгляд даної справи.

Винесення ухвал, у тому числі й тих, якими закінчується розгляд справи, не потребує обов'язкового виходу до нарадчої кімнати, крім ухвал, що виносяться за наслідками розгляду заяв про відвід або самовідвід судді згідно з частиною п'ятою статті 20 ГПК.

3.17.6. Прийняте господарським судом рішення оголошується в тому судовому засіданні, яким закінчується розгляд справи.

За змістом статті 85 ГПК:

— після закінчення розгляду справи в судовому засіданні може бути проголошено як повний текст рішення, так і лише вступну та резолютивну частини останнього, причому оголошення лише вступної та резолютивної частин рішення є правом суду, яке не передбачає надання згоди учасниками судового процесу;

— рішення суду, яке містить вступну та резолютивну частини, підписується усім складом суду і додається до справи;

— якщо в судовому засіданні проголошуються тільки вступна та резолютивна частини рішення, господарський суд повідомляє, коли буде складено повне рішення. Таке повідомлення здійснюється в усній формі і лише у разі присутності в судовому засіданні хоча б одного з учасників судового процесу.

Вступна та резолютивна частини повного рішення мають дослівно відповідати вступній та резолютивній частинам, оголошеним після закінчення розгляду справи.

3.18. За змістом статті 87 ГПК надіслання повних рішень та ухвал сторонам, прокурору, третім особам, які були присутні в судовому засіданні, законом не передбачено (за винятком ухвали, в якій роз'яснюється рішення суду, що за змістом частини п'ятої статті 89 ГПК надсилається особам, які брали участь у справі, а також державному виконавцю, якщо рішення суду роз'яснено за його заявою, незалежно від присутності зазначених осіб у судовому засіданні).

Водночас ці сторони, прокурор, треті особи (які були присутні в судовому засіданні) мають право згідно з частиною другою статті 22 ГПК знайомитися з відповідними процесуальними актами, знімати їх копії, а також заявляти клопотання про видачу їм належно засвідчених копій судових рішень.

Передбачений статтею 87 ГПК строк надсилання повного рішення обчислюється з дня, наступного після дати складання такого рішення.

За обгрунтованим письмовим клопотанням учасника судового процесу, який був присутній в судовому засіданні, суд з урахуванням конкретних обставин справи може надіслати повне судове рішення відповідному учасникові рекомендованим листом з повідомленням про вручення. Підставами для цього може бути, зокрема, знаходження (проживання) заявника не за місцем знаходження господарського суду або інші поважні причини, що перешкоджають отриманню копій судового рішення безпосередньо в суді.

3.19. Одним із способів вирішення господарського спору є мирова угода сторін, яка може стосуватися лише прав і обов'язків сторін щодо предмета позову (частини перша і третя статті 78 ГПК). Мирова угода підписується особами, уповноваженими представляти сторони в господарському суді (стаття 28 ГПК).

Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, користуються усіма правами позивача (частина третя статті 26 ГПК) і, отже, вправі укладати мирові угоди на загальних підставах.

Мирова угода може бути укладена і стосовно певної частини позовних вимог.

Умови мирової угоди мають бути викладені чітко й недвозначно з тим, щоб не виникало неясності і спорів з приводу її змісту під час виконання.

Суддя має роз'яснити сторонам процесуальні наслідки припинення провадження зі справи, зазначивши про це в ухвалі.

В ухвалі про затвердження мирової угоди у резолютивній частині докладно й чітко викладаються її умови і зазначається про припинення провадження у справі (пункт 7 частини першої статті 80 ГПК), а також вирішується питання про розподіл між сторонами судових витрат. Затвердження судом мирової угоди з одночасним припиненням провадження у справі є одноактною (нерозривною) процесуальною дією і не може розглядатися як два самостійних акти — окремо щодо затвердження мирової угоди і щодо припинення провадження.

Господарський суд не затверджує мирову угоду, якщо вона не відповідає закону, або за своїм змістом вона є такою, що не може бути виконана у відповідності з її умовами, або якщо така угода остаточно не вирішує спору чи може призвести до виникнення нового спору. Мирова угода не може вирішувати питання про права і обов'язки сторін, які можуть виникнути у майбутньому, а також стосуватися прав і обов'язків інших юридичних чи фізичних осіб, які не беруть участі у справі або, хоча й беруть таку участь, але не є учасниками мирової угоди. Укладення мирової угоди неможливе і в тих випадках, коли ті чи інші відносини одночасно врегульовані законом і не можуть змінюватись волевиявленням сторін.

Умови мирової угоди повинні безпосередньо стосуватися предмета позову, що виключає зазначення в ній дій, коштів чи майна, які не відносяться до цього предмета. У зв'язку з цим, зокрема, не можуть включатися до мирової угоди умови щодо застосування неустойки (штрафу, пені) за невиконання її умов.

Наказ господарського суду про примусове виконання мирової угоди не може бути видано, оскільки провадження зі справи припинено. У разі ж ухилення однієї зі сторін від виконання мирової угоди:

— якщо ухвала господарського суду про затвердження мирової угоди відповідає вимогам статті 18 Закону України «Про виконавче провадження», то вона є виконавчим документом у розумінні пункту 2 частини другої статті 17 названого Закону і підлягає виконанню державною виконавчою службою; тому за наявності зазначеної умови позовна заява про спонукання до виконання мирової угоди не підлягає розгляду в господарських судах;

— якщо ж ухвала суду про затвердження мирової угоди не містить усіх даних, зазначених у статті 18 названого Закону, то така ухвала не має статусу виконавчого документа, і інша сторона у справі не позбавлена права звернутися з позовом про зобов'язання виконати мирову угоду, у випадку задоволення якого господарський суд видає наказ. Відповідний позов може мати як майновий, так і немайновий характер у залежності від змісту умов мирової угоди.

3.20. У випадках, про які йдеться в частині третій статті 106 ГПК, місцевий господарський суд самостійно, виходячи з конкретних обставин справи та змісту апеляційної скарги, вирішує питання про перелік матеріалів, копії яких йому необхідно надіслати до суду апеляційної інстанції для розгляду скарги. В разі витребування апеляційним господарським судом додаткових матеріалів останні мають бути надані місцевим господарським судом невідкладно, якщо інше не зазначено в ухвалі апеляційної інстанції про їх витребування.

3.21. Розгляд господарським судом заяв (клопотань), інших звернень у справах, матеріали яких знищено у зв'язку із закінченням встановлених строків їх зберігання та вчинення в зв'язку з цим будь-яких процесуальних дій не є можливим. У разі надходження до господарського суду відповідного звернення заявник повідомляється про зазначені обставини листом суду, підписаним відповідальним працівником останнього (але не суддею).

Нез'явлення представників учасників процесу в судові засідання без повідомлення причин, якщо їх явку визнано обов'язковою, може розцінюватися як зловживання процесуальними правами.

› *Закінчення у наступному числі «ЗіБ»*

Голова
Вищого господарського суду
України
В.ТАТЬКОВ

Секретар пленуму
Вищого господарського суду
України
Г.КРАВЧУК

ЗМІНИ

Пленум Вищого господарського суду України
Постанова

26 грудня 2011 року **№13**

Про внесення змін і доповнень до постанови пленуму Вищого господарського суду України від 11.10.2010 № 2 «Про деякі питання практики застосування розділу XII^2 Господарського процесуального кодексу України»

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» пленум Вищого господарського суду України **постановляє:**

У зв'язку зі змінами, що сталися в законодавстві України, та виникненням у судовій практиці питань, пов'язаних із застосуванням розділу XII^2 Господарського процесуального кодексу України, пленум Вищого господарського суду України вважає за необхідне внести такі зміни і доповнення до постанови пленуму Вищого господарського суду України від 11.10.2010 №2 «Про деякі питання практики застосування розділу XII^2 Господарського процесуального кодексу України».

1. Абзац другий вступної частини після слова і цифри «пункту 6» доповнити словами «частини другої».

2. Пункт 2 доповнити абзацом такого змісту:

«За змістом частини першої статті 25 ГПК процесуальне правонаступництво можливе на будь-якій стадії судового процесу, а отже, й на стадії перегляду судових рішень господарських судів Верховним Судом України. Відтак, зокрема, із заявою про перегляд Верховним Судом України відповідних рішень можуть звертатися й правонаступники осіб та/або органів, зазначених у цьому пункті постанови».

3. В абзаці третьому пункту 3 слова «предмета спору, підстав позову» замінити словами «предмета і підстав позову».

4. В абзаці першому пункту 5 слова «одного місяця» замінити словами «трьох місяців».

5. Абзац перший пункту 6 викласти в такій редакції:

«6. Строки для подання заяви про перегляд судових рішень господарських судів, встановлені частинами першою і другою статті 111^{17} ГПК, є процесуальними і можуть бути поновлені з причин, визнаних судом поважними, за клопотанням особи, яка подала відповідну заяву (частина третя тієї ж статті). Поновлення цих строків з ініціативи суду законом не передбачено. Про поновлення строку постановляється відповідна ухвала, зміст якої може бути викладено в ухвалі, постановленій про допуск справи до провадження (стаття 111^{21} ГПК). Що ж до річного строку з дня ухвалення судового рішення, про який ідеться в частині першій цієї ж статті, то він процесуальним не є, а має присічний характер і тому поновленню не підлягає».

6. Абзац другий пункту 9 викласти в такій редакції:

«Відсутність клопотання про поновлення пропущеного строку або відмова в його поновленні тягне за собою залишення заяви про перегляд судового рішення без розгляду, про що згідно з частиною третьою статті 111^{17} ГПК постановляється ухвала».

7. Пункт 10 доповнити реченням такого змісту: «При цьому в разі якщо питання про допуск до провадження заяви, яка надійшла першою, ще не вирішено, подані заяви може бути об'єднано в одне провадження, якщо вони подані з однієї й тієї ж підстави з числа зазначених у пунктах 1 і 2 статті 111^{16} ГПК і якщо це не ускладнюватиме належного розгляду відповідних заяв».

8. Пункт 13 викласти в такій редакції:

«13. У розгляді питання про допуск справи до провадження з підстави, передбаченої пунктом 2 частини першої статті 111^{16} ГПК, Вищим господарським судом України може бути встановлено, що порушення Україною міжнародних зобов'язань є наслідком недотримання норм процесуального права. У такому разі названий суд згідно з частиною четвертою статті 111^{21} ГПК своєю ухвалою:

— відкриває провадження у справі про перегляд судового рішення господарського суду, прийнятого з недотриманням зазначених норм, у порядку, передбаченому статтею 111^4 названого Кодексу;

— за необхідності тією ж ухвалою витребовує відповідну справу з місцевого господарського суду;

— здійснює подальше провадження у справі за правилами розділу XII^1 ГПК;

— у разі скасування або зміни з підстав, зазначених у частині четвертій статті 111^{21} ГПК, судового рішення (судових рішень) господарського суду, яке раніше вже було переглянуто в касаційному порядку, вирішує питання про визнання нечинною відповідної постанови касаційної інстанції, що приймалася за результатами такого перегляду.

Зазначені процесуальні дії вчиняються тим самим складом Вищого господарського суду України, який розглядав питання про допуск справи до провадження».

9. Доповнити постанову пунктом 14 такого змісту:

«14. Порядок і розміри справляння судового збору із заяв про перегляд судових рішень, а також повернення сплачених сум судового збору з цих заяв визначено Законом України «Про судовий збір», зокрема, абзацом третім частини першої, пунктом 1 частини другої статті 3, пунктом 11 частини другої статті 4, статтею 5, пунктами 2 і 4 частини першої статті 7 цього Закону. Розподіл зазначених сум між сторонами здійснюється за загальними правилами частин першої — четвертої статті 49 ГПК, а повернення їх у передбачених названим Законом випадках — у порядку, що встановлюється центральним органом виконавчої влади із забезпечення реалізації державної фінансової політики, яким є Міністерство фінансів України».

Голова
Вищого господарського суду
України
В.ТАТЬКОВ

Секретар пленуму
Вищого господарського суду
України
Г.КРАВЧУК